

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV KADENCJA**

Warszawa, dnia 3 sierpnia 2001 r.

Druk nr 773

**PREZES
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ
KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZE-
CIWKO NARODOWI POLSKIEMU
Prof. dr hab. Leon KIERES**

**Pani
Alicja GRZEŚKOWIAK
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Wielce Szanowna Pani Marszałek,
stosownie do art. 24 Ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w załączeniu przekazuję Informację o działalności Instytutu w okresie od 1 lipca 2000 r. do 30 czerwca 2001 r.

Z wyrazami najwyższego szacunku

(-) Leon Kieres

UCHWAŁA NR 3/01
KOLEGIUM INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI
PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU
z dnia 6 lipca 2001 r.

w sprawie informacji rocznej o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie 1 lipca 2000 r. – 30 czerwca 2001 r.

Na podstawie art. 23 ust. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr 155, poz. 1016 z 1999r. Nr 38, poz. 360 oraz z 2000 r. Nr 48, poz. 553), uchwała się co następuje:

§ 1.

Na wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zatwierdza się informację roczną o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie 1 lipca 2000 r. – 30 czerwca 2001 r.

§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia.

Przewodniczący Kolegium

z up. Sławomir Radoń
dr Sławomir Radoń

**Informacja o działalności
Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
w okresie 1 lipca 2000 r. – 30 czerwca 2001 r.**

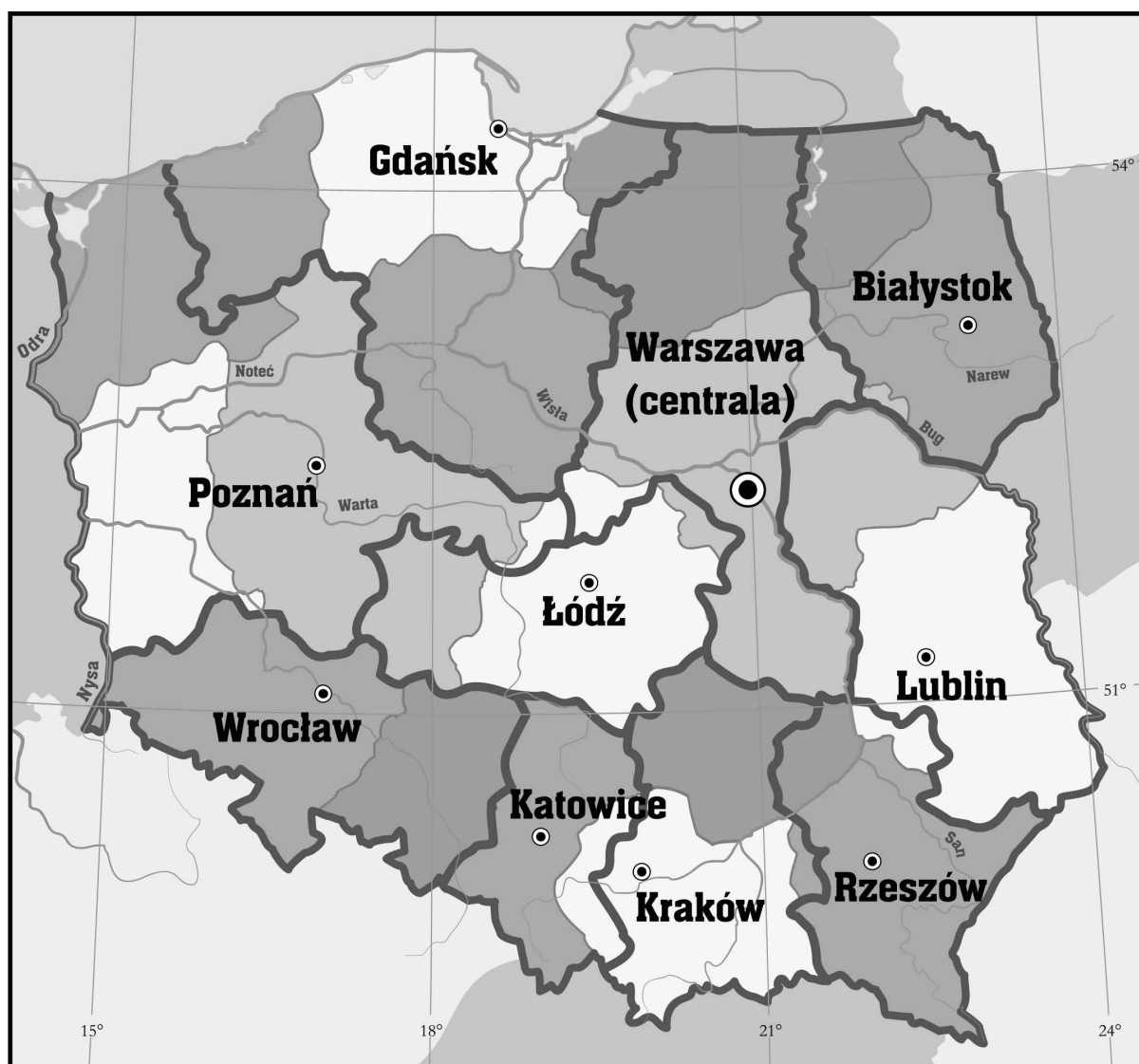
Warszawa, lipiec 2001 r.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	5
I. Informacja z wykonania budżetu	14
1. Ogólna charakterystyka	14
2. Realizacja budżetu w roku 2000	16
3. Realizacja budżetu w roku 2001	24
4. Inwestycje	27
II. Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	29
1. Prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	32
2. Śledztwa o szczególnym ciężarze gatunkowym prowadzone w poszczególnych Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	33
3. Ekspertyzy i opracowania	52
4. Ustalenie miejsc grzebania ofiar aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1956 ...	58
III. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów	59
1. Prace związane z przejmowaniem akt	60
2. Opracowywanie przejętego zasobu	61
3. Wnioski o udostępnienie dokumentów	62
4. Udostępnianie przejętego zasobu/zapytanie o status pokrzywdzonego	63
IV. Biuro Edukacji Publicznej	65
1. Działalność naukowo-badawcza Instytutu Pamięci Narodowej	65
2. Konferencje i sesje naukowe o charakterze ogólnopolskim	68
3. Projekty lokalne	68
4. Indywidualna działalność naukowo-badawcza pracowników BEP	69
5. Działania popularyzatorskie i edukacyjne	69
6. Wystawy edukacyjne	72
7. Muzea partnerami w działaniach edukacyjnych BEP	73
8. Współpraca z mediami	73
9. Działalność wydawnicza BEP	73
Załącznik nr 1 Spis konferencji naukowych zorganizowanych przez Biuro Edukacji Publicznej IPN	76
Załącznik nr 2 Spis publikacji pracowników naukowych Biura Edukacji Publicznej IPN	77
Załącznik nr 3 Wystawy organizowane przez Biuro Edukacji Publicznej IPN w I półroczu 2001	83

WPROWADZENIE

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został powołany na mocy ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. Siedziba Instytutu mieści się w Warszawie. Powołano 10 Oddziałów Instytutu we wszystkich miastach, w których funkcjonują sądy apelacyjne. W zależności od potrzeb w innych miastach będą tworzone delegatury. Do zadań Instytutu należy gromadzenie dokumentów organów bezpieczeństwa państwa, sporządzonych od 22 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1989 r., i zarządzanie nimi, prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich i komunistycznych oraz działalność edukacyjna.

Rysunek nr 1. Zasięg terytorialny działalności Oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej

Według ustawy Instytutem Pamięci Narodowej kieruje Prezes, który w sprawowaniu swojego urzędu jest niezależny od organów władzy państwowej. 8 czerwca 2000 r. Sejm na stanowisko Prezesa IPN wybrał prof. dr. hab. Leona Kieresa. Kadencja Prezesa wynosi pięć lat.

Sejm wybrał również 11-osobowe Kolegium IPN na kadencję trwającą siedem lat. W omawianym okresie Kolegium obradowało 18 razy.

Ustawa z dnia 14 kwietnia 1984 r. o Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytucie Pamięci Narodowej nie zapewniła spełnienia jej podstawowej funkcji – przeprowadzenia, w rozsądnym krótkim terminie, postępowań karnych przeciwko osobom podejrzanym o zbrodnie nazistowskie oraz zbrodnie stalinowskie. Śledztwa prowadzone przez Główną Komisję i komisje okręgowe musiały być powtarzane przez organy prokuratury. Ustawa mówiła jedynie o zbrodniach stalinowskich, tymczasem bezkarnych zbrodni, wynikających z istoty panującego w Polsce systemu politycznego i prawnego, dopuszczali się funkcjonariusze reżimu komunistycznego przez cały okres 1944–1989. Ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej mówi o ściganiu zbrodni komunistycznych, co zapewnia realizację art. 44 Konstytucji. Prokuratorzy IPN zostali wyłączeni organizacyjnie z prokuratury powszechnej.

Ustawa o IPN zezwala na udostępnienie dokumentów organów bezpieczeństwa państwa wytworzonych po 22 lipca 1944 r. uszkodzonym przez władze komunistyczne. W tym zakresie Ustawa zapewnia realizację art. 51 Konstytucji. Zapis ten odzwierciedla zasadę, że żadna tajemnica nie może chronić działań organów państwa o podłożu politycznym skierowanych przeciwko obywatelom. Jest to forma zadośćuczynienia za zło wyrządzone w wyniku tajnych i jawnych działań instytucji państwowych: naruszenie dóbr osobistych i prawa kierowania własnym życiem. Umożliwienie pokrzywdzonym dostępu do dokumentów ich dotyczących jest jednym z podstawowych obowiązków państwa demokratycznego.

Ustawodawca miał na celu wyposażenie Instytutu w instrumenty prawne, umożliwiające zgromadzenie w dającej się przewidzieć przyszłości wszystkich dokumentów, zbiorów danych, rejestrów i kartotek wytworzonych i gromadzonych przez organy bezpieczeństwa państwa. Instytut Pamięci Narodowej zajmuje się ich naukowym opracowaniem i upowszechnieniem.

W dniu 30 czerwca 2001 r. Instytut Pamięci Narodowej tworzył Prezes i dwóch wiceprezesów oraz 820 pracowników.

Budżet na rok 2000 został uchwalony przed faktycznym powstaniem Instytutu, a więc jego organizatorzy nie mieli wpływu na preliminowane wielkości. Na realizację budżetu decydujący wpływ miał stan organizacyjny Instytutu, który w połowie 2000 r. dopiero się zawiązywał. Plan wydatków budżetowych na rok 2000 wynosił 78 550 000 zł, rzeczywiste wydatki wyniosły 67 411 000 zł, z czego 41 300 000 zł przeznaczono na inwestycje, które nie wygasają z końcem 2000 r. i są realizowane w 2001 r. Plan wydatków w 2000 r. został wykonany w 85,8%.

Przyjęty przez Sejm budżet Instytutu Pamięci Narodowej na rok 2001 po stronie wydatków opiewa na kwotę 82 205 000 zł, w tym na świadczenia na rzecz osób fizycznych – 471 000 zł, na wydatki bieżące – 74 095 000 zł, na wydatki majątkowe – 7 700 000 zł.

W pierwszym roku działalności Instytut Pamięci Narodowej:

- (1) Organizował się w celu realizacji funkcji nałożonych nań przez ustawę

(2) Realizował konkretne sprawy wynikające z funkcji ustawowych.

Przed powołaniem Instytutu Pamięci Narodowej nie mogło być żadnych działań przygotowawczych (np. powołanie pełnomocnika ds. utworzenia Instytutu), ponieważ nie przewidywała tego ustawa. IPN powstał z dniem zaprzysiężenia jego Prezesa. Instytut Pamięci Narodowej to nie tylko centralna struktura jednopoziomowa, ale rozbudowana, wielofunkcyjna struktura terenowa. Organizowanie Instytutu Pamięci Narodowej odbywało się na kilku płaszczyznach:

- (1) Zatrudnienie personelu Instytutu
- (2) Stworzenie niezbędnej bazy materialnej
- (3) Przejmowanie archiwów
- (4) Udostępnianie dokumentów
- (5) Prowadzenie śledztw i ściganie sprawców zbrodni nazistowskich i komunistycznych
- (6) Edukacja publiczna oraz program badań naukowych
- (7) Współpraca międzynarodowa.

(1) Zatrudnienie personelu Instytutu Pamięci Narodowej

Zatrudnienie prawników, historyków, archiwistów oraz osób innych zawodów było warunkiem koniecznym rozpoczęcia działalności merytorycznej Instytutu.

Skalę tego zadania obrazują dwie liczby: w połowie 2000 r. w Instytucie Pamięci Narodowej pracowały cztery osoby, a w końcu br. ma pracować 1216 osób. Tylko w ograniczonym zakresie można było sięgnąć do osób pracujących w rozwiązanej GKBZpNP, głównie z racji niewielkiej ich liczby, osiągniętego przez większość z nich wieku emerytalnego oraz innych funkcji nowo powołanego Instytutu.

Instytut Pamięci Narodowej poszukiwał ludzi uczciwych, kompetentnych, z osiągnięciami zawodowymi. Dlatego szczególną wagę przykładano do rozmów kwalifikacyjnych i oceny kandydatów. Ponieważ było wielu chętnych do pracy w Instytucie, można było przyjmować tylko najlepszych. Dość powiedzieć, że do służby w pionie śledczym Instytutu zgłosił się co 12. prokurator powszechnych oraz wojskowych jednostek prokuratury. W wyniku bardzo starannej kwalifikacji, do 30 czerwca 2001 r. zatrudniono 79 prokuratorów. Podobnie było z tworzeniem personelu w jednostkach BEP i BUiAD Instytutu.

(2) Stworzenie niezbędnej bazy materialnej

Instytut Pamięci Narodowej musiał zapewnić odpowiednie warunki pracy zatrudnionym prokuratorom, historykom, archiwistom i innym pracownikom, toteż konieczna była adaptacja budynków i wyposażenie ich m.in. w urządzenia i specjalne zabezpieczenia dla akt wytworzonych przez b. służby specjalne.

(3) Przejmowanie archiwów

Proces przejmowania archiwów wymagał podjęcia rozmów, przyjęcia uzgodnień, przygotowania i podpisania umów z wieloma instytucjami, dysponującymi dokumentami, które z mocy ustawy wchodzi w skład zasobu archiwalnego Instytutu.

Archiwiści IPN byli odpowiedzialni za przejmowanie akt; w okresie sprawozdawczym przejęto już 13,2 km, planuje się docelowo 95 km.

Wiele czasu zajęło pozyskiwanie odpowiednich budynków oraz, w wypadku pomieszczeń na archiwa, ich pełna i docelowa adaptacja. Prace te były prowadzone równolegle w Warszawie oraz w 10 oddziałach, a od marca 2001 r. w delegaturach.

Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów przejęło zasoby b. Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – 3500 m.b. – oraz materiały z Archiwum MSWiA – 4500 m.b. akt i 3500 m.b. kartotek. Rozpoczęto przejmowanie archiwaliów Wojskowych Służb Informacyjnych, Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA i Archiwum Urzędu Ochrony Państwa (zob. s. 60). Przejęcie akt poprzedziły żmudne prace porządkowe, wykonywane przez upoważnionych pracowników Biura, posiadających certyfikat bezpieczeństwa – wspólnie z archiwistami tych instytucji.

Formalne przejęcie materiałów archiwalnych z Archiwum MSWiA odbyło się 30 kwietnia br. – podpisano protokół przekazania archiwaliów wytworzonych w latach 1939–1990, znajdujących się w dyspozycji tego ministerstwa, a które – na podstawie ustawy o IPN – winny znaleźć się w zasobie Instytutu. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN przejęło akta gromadzone przez byłe Centralne Archiwum MSW i Archiwum MSWiA. Pion archiwalny IPN otrzymał również materiały archiwalne przekazane po 1990 r. do Centralnego Archiwum MSW i Archiwum MSWiA, a wytworzone w latach 1945–1990 przez byłe komórki organizacyjne MBP i MSW, oraz materiały archiwalne pozyskane w archiwach państw b. ZSRR, wytworzone po 1939 r., a dotyczące represji wobec obywateli polskich.

Przejmowanie akt z archiwów MON określa protokół z 2 kwietnia 2001 r. Na tej podstawie IPN przejmuje akta b. służb specjalnych, będące w zasobie Wojskowych Służb Informacyjnych. IPN otrzymał pierwszą partię dokumentów, wśród których znalazło się 12 jednostek archiwalnych pochodzących z b. II Oddziału Sztabu Generalnego WP z lat 1944–1948.

Deklaracja podpisana 5 kwietnia br. przez Prezesa IPN oraz Szefa Urzędu Ochrony Państwa usprawnia przejmowanie zbiorów archiwalnych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa.

W fazie końcowej znajduje się przygotowanie umowy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych o sposobie i trybie przekazywania akt przez archiwa państwowe do archiwum IPN.

BUiAD jest na bieżąco informowane przez jednostki podległe Ministerstwu Sprawiedliwości (sądy, prokuratury i więziennictwo) o czynnościach związanych z przygotowaniem akt kwalifikujących się do przekazania Instytutowi Pamięci Narodowej.

Dalsze prace związane z przejmowaniem akt zależą od przebiegu prac remontowych w pomieszczeniach przeznaczonych na magazyny, które muszą spełniać wymogi przechowywania materiałów niejawnych.

Do zasobu IPN pozyskano w formie darów materiały archiwalne dotychczas znajdujące się w rękach prywatnych (zob. s. 61).

Większość Oddziałów IPN przejęła już akta b. Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Kontynuowane są prace mające na celu rozpoznawanie materiałów archiwalnych w sądach i prokuraturach oraz w innych archiwach organów ustawowo zobowiązanych do przekazania dokumentów do IPN (archiwa policji, archiwa państwowe, tj. podległe Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, itp.). Powyższe archiwalia pod nadzorem pracowników IPN są przygotowywane do przejęcia przez Oddziały IPN. Ustalono również harmonogram przejmowania archiwaliów z UOP. Czynności te zostaną zakończone w grudniu br.

Równolegle z przejmowaniem akt BUiAD i jego oddziały prowadzą prace archiwalne, przede wszystkim segregację, inwentaryzację i sporządzanie pomocy ewidencyjno-informacyjnych. Segregacji materiałów archiwalnych dokonano w zespołach aktowych Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (listy transportowe), MSWiA oraz Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA.

Opracowanie zasobu polega przede wszystkim na sporządzaniu pomocy ewidencyjnych, głównie w postaci komputerowych baz danych (skorowidze osób represjonowanych przez nazistowski i komunistyczny aparat bezpieczeństwa). Niektóre bazy liczą nawet po kilkadziesiąt tysięcy rekordów, np. w Oddziale IPN w Rzeszowie skorowidz nazwisk z ksiąg więziennych, akt procesowych i prokuratorskich – zawiera 26 000 rekordów, w Oddziale w Łodzi baza danych „Aresztowanych przez gestapo” liczy 47 000 rekordów. W większości Oddziałów IPN inwentaryzacja zasobów archiwalnych zostanie zakończona dopiero po przejściu całości akt na mocy ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej.

(4) Udostępnianie dokumentów

Dotychczas Instytut Pamięci Narodowej dysponował tylko niewielką częścią dokumentów z całego zasobu, jaki ma przejąć. Na ich podstawie można było wystawiać zaświadczenia osobom poszukującym potwierdzenia represji, jakich doświadczyli od okupantów podczas II wojny światowej.

Ustalono zasady pierwszeństwa w uzyskaniu przez pokrzywdzonych dostępu do wnioskowanych przez nich dokumentów. Należą do nich: (1) wiek wnioskodawcy; (2) stan zdrowia; (3) cele rehabilitacyjne lub odszkodowawcze dostępu do dokumentów; (4) uzyskanie dokumentów zaprzeczających rzekomej współpracy z organami bezpieczeństwa; (5) skazanie za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub praw człowieka; (6) ochrona dóbr osobistych wnioskodawcy.

Obecnie kompletuje się materiały, które zostaną udostępnione pokrzywdzonym. Przewiduje się, że pierwsze osoby uzyskają wgląd w dokumenty na przełomie sierpnia i września 2001 r.

Te działania Instytutu Pamięci Narodowej wymagały przygotowania odpowiednich dokumentów. Najważniejsze to: formularz wniosku o udostępnienie akt, zasady odtajniania informacji niezastrzeżonych w trybie ustawy o IPN przez służby specjalne RP. Ponadto konieczne było przeszkolenie pracowników jednostek BUiAD Instytutu Pamięci Narodowej oraz możliwie najszersze dotarcie do osób zainteresowanych z informacją o zasadach i terminie udostępniania.

Do końca czerwca 2001 r. w BUiAD i jego oddziałach oraz w placówkach konsularnych RP (Kanady, USA, Niemiec, Anglii, Australii, Belgii, Holandii, Danii, Szwecji, Szwajcarii, Francji, Włoch, Białorusi, Ukrainy, Węgier i Czech) wydano 15 316 wniosków o udostępnienie dokumentów dotyczących wymierzonych przeciwko wnioskodawcom działań b. organów bezpieczeństwa państwa. Wpłynęło 7141 wypełnionych wniosków.

Obecnie materiały archiwalne są udostępniane przede wszystkim Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i Oddziałowym Komisjom oraz Biuru Edukacji Publicznej IPN. Do celów naukowo-badawczych są udostępniane przede wszystkim akta dotyczące okresu 1939–1945. Akta organów bezpieczeństwa państwa wytworzone w okresie PRL będą udostępniane sukcesywnie, po ich przejściu i opracowaniu (tj. segregacji, inwentaryzacji i sporządzeniu pomocy ewidencyjno-informacyjnych). Archiwalia zawierające informacje niejawne będą udostępniane zgodnie z ustawą z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych, tj. osobom nie mającym odpowiedniego certyfikatu, po wcześniejszym ich odtajnieniu.

(5) Prowadzenie śledztw i ściganie sprawców zbrodni nazistowskich i komunistycznych

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu podjęła działalność 7 sierpnia 2000 r., tj. z chwilą powołania Dyrektora Głównej Komisji ŚZpNP – Zastępcy Prokuratora Generalnego.

Jej pierwszym zadaniem było podjęcie ścigania we wszystkich sprawach prowadzonych wcześniej przez Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, które z braku istnienia Instytutu Pamięci Narodowej były zawieszane, oraz spraw, co do których pojawiły się uzasadnione podejrzenia popełnienia zbrodni, o których mowa w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej. Pion śledczy IPN przejął od zlikwidowanej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu akta 95 wszczętych i nie zakończonych śledztw w sprawach zbrodni nazistowskich oraz 275 śledztw w sprawach zbrodni komunistycznych.

Trzech prokuratorów Głównej KŚZpNP oraz 73 prokuratorów Oddziałowych Komisji prowadziło w okresie sprawozdawczym 568 śledztw, z tego 415 w sprawach zbrodni komunistycznych, 135 w sprawach zbrodni nazistowskich oraz 18 w sprawach innych zbrodni – głównie zbrodni nacjonalistów ukraińskich. Ponadto prowadzono 223 postępowania sprawdzające. W 16 sprawach podejrzanemu został przedstawiony zarzut popełnienia zbrodni komunistycznej, w jednej sprawie został skierowany akt oskarżenia w sprawie zbrodni komunistycznej i w jednej – zbrodni nazistowskiej.

Prowadzenie śledztw przez prokuratorów Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wymaga stałego uzupełniania wiedzy historycznej, a także dodatkowych studiów z zakresu dogmatyki prawa karnego. Wynika to ze specyfiki tych śledztw oraz często braku zarówno wypowiedzi doktryny, jak i orzecznictwa sądowego w sprawach stanowiących przedmiot śledztw. Przykładem mogą być śledztwa w sprawach zbrodni sądowych, dokonywanych przez stalinowskich sędziów i prokuratorów, które nie były w okresie powojennym przedmiotem wypowiedzi prawa karnego ani orzecznictwa sądowego.

Prokuratorzy IPN, inaczej niż prokuratorzy powszechnych jednostek prokuratury, prowadzą ponadto obszerne kwerendy archiwalne. Muszą też brać pod uwagę następujące czynniki: przesłuchania świadków w podeszłym wieku, ich życiowe doświadczenia i upływ czasu od zdarzeń, które są przedmiotem śledztwa; poszukiwanie świadków zbrodni w kraju i za granicą.

Szczególnym wyzwaniem dla GKŚZpNP jest sprawa zbrodni popełnionej na polskich Żydach w Jedwabnem.

Śledztwo w tej sprawie wszczęte na podstawie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej 5 września 2000 r. – dotyczy współdziałania w popełnieniu w Jedwabnem 10 lipca 1941 r. zabójstw osób narodowości żydowskiej, tj. o czyn z art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców narodu polskiego. Śledztwo rozpoczęto od analizy akt procesu z 1949 r., w którym oskarżono 21 polskich mieszkańców miejscowości Jedwabne oraz niemieckiego żandarma; w procesie 12 osób zostało prawomocnie skazanych za pomocnictwo w dokonaniu tej zbrodni. Uwzględnione zostały również akta procesu z 1953 r., w którym o udział w zbrodni oskarżono jeszcze jednego z polskich sprawców.

Zbrodni tej sprawcy dokonali poprzez spalenie żydowskich ofiar – mężczyzn, kobiet i dzieci – w stodole znajdującej się na obrzeżu miasteczka Jedwabne.

W toku obecnie prowadzonego śledztwa prokuratorzy przesłuchali 42 świadków, w tym grupę naocznych obserwatorów zdarzeń. W świetle ich relacji przyjąć można, że w zbrodni tej czynnie uczestniczyli polscy mieszkańcy Jedwabnego, głównie młodzi mężczyźni w liczbie około 40, współdziałający z obecnymi na miejscu zdarzeń ośmioma niemieckimi żandarmami. Ustala się także, czy i w jakim zakresie w zbrodni tej mogło uczestniczyć kilkuosobowe komando gestapo z Ciechanowa. Stwierdzono bowiem – na podstawie materiałów odnalezionych w niemieckich archiwach – że dowódca tego komanda był widziany trzy dni wcześniej w Radziłowie, gdzie wydawał rozkazy w tym samym dniu, w którym zamordowano żydowskich mieszkańców tej miejscowości.

Prokuratorzy IPN-KŚZpNP przesłuchali w Izraelu dwóch naocznych świadków tej zbrodni oraz (na terenie Polski) osobę, która przechowywała przez okres okupacji Szmula Wasersztajna (autora relacji o zbrodni w Jedwabnem) i innych żydowskich mieszkańców Jedwabnego.

W wyniku prac ekshumacyjnych przeprowadzonych przez prokuratorów IPN w czerwcu br. w Jedwabnem ustalono, że w zbiorowych mogiłach znajdują się szczątki 150–250 żydowskich ofiar. Znalaziono drobne przedmioty należące do zamordowanych. Prace ekshumacyjne pozwoliły na stwierdzenie, że zarówno grupę mężczyzn, którym kazano nieść potłuczone popiersie Lenina z rynku w Jedwabnem, jak i pozostałe ofiary sprawcy zamordowali w stodole, zwłoki zaś wrzucili do dwóch dołów: jednego, wykopanego w stodole, drugiego na zewnątrz wzdłuż jej dłuższego boku. Podczas ekshumacji odnaleziono łuski od naboju karabinowych. Wyniki ekspertyzy pozwolą stwierdzić, czy strzelano do ofiar, pędzonych do stodoły 10 lipca 1941 r., a jeśli tak, to z jakiej broni.

Materiały śledztwa po zanonimizowaniu danych osobowych świadków w nich występujących zostaną opublikowane.

(6) Edukacja publiczna oraz program badań naukowych

Działalność Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie edukacji publicznej koncentruje się na trzech obszarach: (1) działalność naukowo-badawcza, (2) upowszechnianie wiedzy o historii Polski po 1939 r., (3) działalność wydawnicza.

W tym pierwszym obszarze realizowane były następujące projekty badawcze o zasięgu ogólnopolskim: (a) procesy i więźniowie polityczni 1944–1956; (b) stan wojenny – spojrzenie po 20 latach; (c) zagłada Żydów na ziemiach polskich. W ich ramach opracowano m.in. kompletną listę osób skazanych na karę śmierci przez Wojskowe Sądy Rejonowe w latach 1946–1955 oraz przygotowano publikacje źródłowe dotyczące stanu wojennego, które ukażą w końcu 2001 r.

Ustawa nakłada na Instytut obowiązek prowadzenia badań na temat narodu polskiego po roku 1939 r. (przede wszystkim zbrodnie nazistowskie i komunistyczne), a także upowszechnianie w kraju i za granicą wyników tych badań.

Biuro Edukacji Publicznej IPN podjęło: aktywną współpracę z MEN i instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli; prowadzi wykłady i lekcje muzealne dla młodzieży szkolnej; organizuje wystawy okolicznościowe; współpracuje z publicystami oraz ze stowarzyszeniami kombatanckimi, takimi jak Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej czy Związek Sybiraków.

Instytut Pamięci Narodowej rozwija działalność wydawniczą. Do połowy 2001 r. ukazały się książki poświęcone m.in. przestępstwom sądowym w okresie stalinowskim, a także rewolucie grudniowej 1970 r. i czerwcowej 1976 r., a kilka kolejnych ukaże do końca bieżącego roku. Publikacje książkowe wydawane są w trzech seriach: (a) dokumenty; (b) relacje i wspomnienia, (c) monografie i opracowania. Niezależnie od tego pracownicy BEP opublikowali blisko 150 książek, artykułów i recenzji w wydawnictwach zewnętrznych.

Od lutego 2001 r. ukazuje się miesięcznik „Biuletyn IPN”, informujący o działalności Instytutu: o prowadzonych śledztwach, zorganizowanych wystawach, wydawnictwach i konkursach. W „Biuletynie” publikowane są też artykuły dotyczące historii Polski lat 1939–1989 oraz wywiady. „Biuletyn”, wydawany w nakładzie ok. 2000 egzemplarzy, jest kierowany do wybranych instytucji państwowych, mediów, bibliotek, szkół oraz indywidualnych osób.

Wiele polskich i zagranicznych ośrodków naukowych oraz organizacji kombatanckich zgłosiło zainteresowanie współpracą z Instytutem. Własne inicjatywy w tym zakresie zgłosiło Biuro Edukacji Publicznej, które odpowiada za merytoryczną stronę współpracy naukowo-badawczej.

Prace eksperckie i badawcze prowadzone są również w GKŚZpNP – dla potrzeb śledztw prowadzonych przez Instytut. Prokuratorzy otrzymali ekspertyzy w 33 śledztwach.

W ramach działalności edukacyjnej uruchomiono warsztaty przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli historii. Rozpoczęto też prace nad przygotowaniem czterech specjalnych pakietów edukacyjnych dotyczących wybranych problemów najnowszej historii Polski. Podpisane zostały umowy o współpracy z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Uniwersytetem Jagiellońskim, przewidujące m.in. uruchomienie studiów podyplomowych dla nauczycieli w zakresie historii najnowszej Polski.

Istotnym elementem działalności pionu edukacyjnego stała się działalność wystawiennicza. Do połowy 2001 r. zaprezentowano łącznie na terenie całego kraju dziesięć wystaw dotyczących zarówno martyrologii narodu polskiego w latach II wojny światowej, jak i dziejów dyktatury komunistycznej w Polsce. Ogłoszono też szereg konkursów historycznych dla młodzieży szkolnej o zasięgu regionalnym.

(7) Współpraca międzynarodowa

Instytut Pamięci Narodowej już na etapie wstępnej organizacji rozpoczął działania mające na celu wymianę doświadczeń z podobnymi instytucjami działającymi w Europie Środkowo-wschodniej. We wrześniu ub. roku Prezes IPN prof. L. Kieres złożył wizytę w Republice Federalnej Niemiec w Die Bundesauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik (tzw. Instytucie Gaucka). W trakcie spotkania zapoznał się z kwestiami związanymi z organizacją i działalnością Instytutu Gaucka. W październiku ub. roku prof. Leon Kieres spotkał się z Dyrektorem Generalnym Centrum Badania Ludobójstwa i Oporu Mieszkańców Litwy p. Dalią Kuodyte. W listopadzie ub. roku prof. L. Kieres złożył wizytę w Bratysławie, gdzie wziął udział w seminarium z cyklu „Doświadczenia polskiej transformacji systemowej”. Ponadto spotkał się tam z ministrem sprawiedliwości Janem Czarnogórskim, który nadzoruje Wydział Dokumentacji Zbrodni Komunistycznej. W lutym br. Prezes IPN złożył 5-dniową wizytę w Stanach Zjednoczonych, w trakcie której spotykał się z przedstawicielami środowisk polonijnych i żydowskich. Wizyta ta poprzedzała wydanie książki prof. J. T. Grossa „Sąsiedzi” w języku angielskim. W maju br. prof. Leon Kieres przebywał w Stanach Zjednoczonych na zaproszenie Woodrow Wilson Center w związku ze zorganizowanym seminarium „Polacy, ich przeszłość ich sąsiedzi: pamięć i pojednanie”. Podczas seminarium wygłosił referat „Prawne aspekty konfrontacji z przeszłością: sprawa polska 1989–2000”. W maju br. na zaproszenie Instytutu Yad Vashem prof. Leon Kieres złożył oficjalną wizytę w Izraelu, gdzie spotkał się m.in. z Avnerem Shalemem, przewodniczącym Instytutu Yad Vashem, oraz wiceministrem spraw zagranicznych Izraela Michaeliem Melchioriem.

Ponadto Prezes Instytutu spotykał się z ambasadorami Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Ukrainy, Izraela. Na spotkaniach tych przedstawiona została działalność Instytutu, jak też poruszano kwestie związane ze współpracą pomiędzy IPN a jego partnerami zagranicznymi. W czerwcu br. Prezes Instytutu otrzymał zaproszenie do złożenia wizyty w Republice Czeskiej w celu nawiązania współpracy pomiędzy Instytutem Pamięci Narodowej i jego czeskim partnerem. GKŚZpNP prowadzi wielowątkową współpracę z instytucjami niemieckimi, w tym z Centralą Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu, jej odpowiednikiem w Dortmundzie oraz Prokuraturą przy Sądzie Krajowym we Frankfurcie nad Menem.

BEP współorganizowało międzynarodową konferencję „Upowszechnianie wiedzy o Holokauście i martyrologii narodów – stan obecny i zamierzenia” – we współpracy z Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy (17–19 stycznia 2001 r.). Częścią konferencji były warsztaty dla nauczycieli dotyczące Holokaustu i innych zbrodni popełnionych w czasie II wojny światowej.

BEP podjęło współpracę z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.

Szereg instytucji zagranicznych nadsyła w ramach współpracy materiały i publikacje wykorzystywane w działalności Instytutu. Są to m.in.: (1) Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie; (2) Documentation Center for the Nazi Crime w Wiedniu; (3) Yad Vashem w Jerozolimie; (4) Survivors of the Shoah w Berlinie; (5) Deutschland Archiv w Kolonii, (6) Die Bundesauftrage für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik z Berlina.

* * *

Publiczne, jawne działanie Instytutu wszędzie tam, gdzie nie zabraniają tego przepisy ze względu na dobro prowadzonego śledztwa lub ochronę prawnych interesów osób trzecich i organów władzy publicznej, zostało przyjęte od samego początku jako reguła.

Z jednej strony wielkie, częstokroć nadmierne, oczekiwania znacznej części osób aktywnych w życiu publicznym co do bezzwłocznego i pełnego podjęcia przez IPN wszystkich zadań, oraz kwestionowanie racji powołania i istnienia Instytutu Pamięci Narodowej przez równie znaczącą część osób aktywnych w życiu publicznym z drugiej strony, pokazuje trudną i złożoną sytuację, w jakiej działał IPN podczas pierwszych 12 miesięcy swego istnienia.

Ambicją osób pracujących w IPN od chwili jego powołania było nadanie mu rangi porównywalnej do tej, jaką osiągnęły podobne instytucje w Niemczech, Izraelu, Czechach czy na Węgrzech. Było, jest i musi być oczywiste, że IPN wykona swoje zadania, jeżeli będzie instytucją zaufania publicznego, mającą poparcie społeczne i polityczne.

To były wyzwania, które stanęły przed Prezesem Instytutu Pamięci Narodowej i gronem pierwszej grupy powołanych przez niego osób. W tych działaniach Prezes Instytutu miał stałe i silne poparcie Kolegium IPN.

I. Informacja z wykonania budżetu

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu rozpoczął działalność w dniu złożenia ślubowania przed Sejmem RP przez Prezesa Instytutu, tj. 30 czerwca 2000 r.

W momencie rozpoczęcia działalności Instytut dysponował jedynie pomieszczeniami w gmachu usytuowanym przy placu Krasińskich 2/4/6 i zatrudniał 4 osoby.

Na rok 2000 przyjęte zostały następujące założenia kierunkujące działania:

- stworzenie (przewidzianej ustawą) struktury organizacyjnej Instytutu, centrali oraz 10 oddziałów w miastach będących siedzibą sądów apelacyjnych: w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie i Wrocławiu;
- utworzenie (przewidzianych ustawą) merytorycznych pionów Instytutu, zarówno w centrali, jak i w oddziałach: Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz Oddziałowych Komisji, Biura Edukacji Publicznej, Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów;
- osiągnięcie stanu zatrudnienia pozwalającego na podjęcie przez Instytut podstawowych zadań w jak najkrótszym terminie.

Realizacja wymienionych działań zależała od uzyskania odpowiedniej bazy lokalowej, w głównej mierze dotyczyło to pomieszczeń przeznaczonych na archiwa, także pomieszczeń biurowych.

Stan organizacyjny, termin rozpoczęcia działalności oraz przyjęte założenia to czynniki, które miały wpływ na wykonanie budżetu w roku 2000, jak również na projekt i realizację budżetu 2001 r.

1. Ogólna charakterystyka

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony ustawą budżetową **na rok 2000** w następujących wielkościach:

DOCHODY BUDŻETOWE	10 000 zł
WYDATKI BUDŻETOWE	78 550 000 zł
z tego:	
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	471 000 zł
– wydatki bieżące	60 679 000 zł
– wydatki majątkowe	17 400 000 zł

Tabela nr 1. Budżet IPN KŚZpNP

Należy podkreślić, że budżet został uchwalony przed faktycznym powstaniem Instytutu, a więc jego organizatorzy nie mieli wpływu na preliminowane wielkości.

Na realizację określonego ustawą poziomu wydatków decydujący wpływ miał stan organizacyjny Instytutu Pamięci Narodowej, który w połowie 2000 r. dopiero się zawiązywał. Zatem środki przewidziane ustawą w 2000 r. na wydatki bieżące, a nie wykorzystane w związku z opóźnionym rozpoczęciem działalności, zostały w maksymalnym stopniu wykorzystane na stworzenie odpowiedniej bazy lokalowo-biurowej, w głównej mierze przeznaczonej na archiwa. W związku z tym Prezes Instytutu, stosownie do art. 96 ust. 3 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, wystąpił do Ministra Finansów z wnioskiem o przesunięcie środków z wydatków bieżących na wydatki majątkowe. Zgodę taką uzyskano w formie zwiększenia wydatków majątkowych o kwotę 30 100 000 zł w dniu 16 listopada 2000 r. oraz w dniu 28 grudnia 2000 r. o kwotę 6 000 000 zł.

Z powodu problemów z pozyskiwaniem obiektów z zasobów Skarbu Państwa, jak również z uwagi na opóźnione rozpoczęcie działalności Instytutu, zakończenie procesów inwestycyjnych do końca 2000 r. nie było możliwe. Biorąc to pod uwagę, Prezes Instytutu wystąpił o umieszczenie części niezrealizowanych wydatków majątkowych w wykazie wydatków niewygasających wydawanego w trybie art. 102 ust. 3, ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych. Wniosek uwzględniono w Rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2000 nie wygasają wraz upływem roku budżetowego, dzięki czemu Instytut ma zapewnione środki na dokonanie rozpoczętych w roku 2000 działań adaptacyjnych pozyskiwanych obiektów i tym samym stworzenie odpowiedniej bazy lokalowej na archiwa i potrzeby biurowe.

Ponadto w 2000 r. Prezes Instytutu powołał Gospodarstwo Pomocnicze. Do jego zadań należy:

- gospodarowanie nieruchomościami pozostającymi w dyspozycji IPN,
- gospodarowanie samochodami służbowymi Instytutu i na jego potrzeby,
- świadczenie usług informatycznych, transportowych, remontowych, konserwatorskich, audiowizualnych, porządkowych i zaopatrzeniowych,
- świadczenie usług reprograficznych,
- wykonywanie zastępstwa inwestorskiego.

Gospodarstwo Pomocnicze w 2000 r. wyposażone zostało zgodnie z art. 20 pkt 8 ustawy o finansach publicznych w środki obrotowe w wysokości 3 500 000 zł. Środki te obciążęły budżet Instytutu, o dokonanych zmianach w budżecie poinformowany został Minister Finansów.

2. Realizacja budżetu w roku 2000

2.1. Wykonanie dochodów budżetowych

Wykonanie planu dochodów przedstawia poniższa tabela nr 2 (w tys. zł)

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	§	USTAWA BUDŻETOWA NA 2000 ROK	WYKONANIE W ROKU 2000
1.	Wpływy z usług	42		2
2.	Różne dochody	77	10	17
3.	Odsetki	81		6
	Ogółem		10	25

Tabela nr 2. Plan dochodów w roku 2000

Na kwotę 25 000 zł dochodów uzyskanych przez Instytut w roku 2000 składają się:

- wpłaty za kserowanie materiałów archiwalnych dla odbiorców spoza Instytutu,
- spłaty pożyczek, udzielonych prokuratorom na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 września 1995 r.,
- odsetki będące naliczonym i uiszczonym oprocentowaniem od pożyczek.

Wyższe – w stosunku do planu – wykonanie dochodów wynika z braku danych w momencie opracowywania planu.

2.2. Wykonanie wydatków budżetowych

Wykonanie planu wydatków przedstawia poniższa tabela (w tys. zł):

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	USTAWA BUDŻETOWA NA ROK 2000	BUDŻET PO ZMIANACH 2000 R.	WYKONANIE W 2000 ROKU
1.	Dotacje i subwencje		3500	3500
2.	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	471	300	68
3.	Wydatki bieżące	60679	21250	10479
4.	Wydatki majątkowe	17400	53500	53364
	Ogółem	78550	78550	67411

Tabela nr 3. Wykonanie planu wydatków w roku 2000

W wydatkach majątkowych mieści się kwota 41 300 000 zł ujęta w wykazie wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego.

Plan wydatków budżetowych na rok 2000 wynosił 78 550 000 zł, rzeczywiste wydatki wyniosły 67 411 000 zł z czego 41 300 000 zł dotyczy wydatków inwestycyjnych, które nie wygasają z końcem roku 2000 i są realizowane w 2001 roku. Plan wydatków w 2000 r. został wykonany w 85,8%.

Wykonanie wydatków w 2000 r. wg grup przedstawia się następująco:

Ogółem	67 411 000 zł	100%
z tego:		
– dotacja dla Gospodarstwa Pomocniczego	3 500 000 zł	5,2%
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	68 000 zł	0,1%
– wydatki bieżące	10 479 000 zł	15,5%
– w tym wynagrodzenia wraz w pochodnymi	3 782 000 zł	5,6%
– wydatki majątkowe	53 364 000 zł	79,2%

Tabela nr 4. Wykonanie wydatków w 2000 r. wg grup

Główne przyczyny takiej struktury wydatków w 2000 r. to:

- brak infrastruktury technicznej umożliwiającej prowadzenie działalności statutowej; w chwili podjęcia działalności Instytut dysponował lokalami przy placu Krasińskich zdolnymi pomieścić Główną Komisję, Oddział Warszawski oraz małe, nie spełniające wymogów bezpieczeństwa archiwum na ok. 3 km akt jawnych (przy potrzebach określonych na 95 km),
- opóźnione rozpoczęcie działalności Instytutu (lipiec 2000 r.),
- niemożność przyjęcia zaplanowanej do końca roku liczby pracowników ze względu na trudności lokalowe.

2.3. Wykonanie planu wydatków wg klasyfikacji budżetowej

Zmiany oraz wykonanie planu wydatków w 2000 r. wg klasyfikacji budżetowej przedstawia tabela nr 5.

Część	13	INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMSJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU					
Dział	99	Urzędy naczelných organów władzy, kontroli i sądownictwa					
Rozdział	9911	Urzędy naczelných organów władzy i kontroli					
Lp.	Wyszczególnienie		§	Układ wykonawczy (w tys. zł)	Plan po zmianach na 31.12.2000 (w tys. zł)	Wykonanie na 31.12.2000 (w tys. zł)	7/6 %
1.	2.		3.	4.	6.	7.	10.
1	Dotacje ogółem				3 500,0	3 500,0	100,00%
1.1	Dotacje dla Gospodarstwa Pomocniczego		47	0,0	3 500,0	3 500,0	100,00%
2	Razem świadczenia na rzecz osób fizycznych			471,0	300,0	67,7	22,57%
2.1	Świadczenia społeczne		22	0,0	2,0	1,1	55,00%
2.2	Inne świadczenia			471,0	298,0	66,6	22,35%
	w tym:						0,00%
	nagrody i wydatki osobowe nie zaliczane do wynagrodzeń		21	100,0	50,0	0,2	0,40%
	różne wydatki na rzecz osób fizycznych		25	371,0	248,0	66,4	26,77%
3	Wydatki bieżące			60 679,0	21 250,0	10 478,8	49,31%
3.1	Wynagrodzenia			40 138,0	7 762,0	3 342,1	43,06%
	w tym:						
	wynagrodzenia osobowe pracowników		11	26 099,0	5 910,0	2 299,3	38,91%
	wynagrodzenia osobowe prokuratorów		12	10 875,0	1 852,0	1 042,8	56,31%
	dodatkowe wynagrodzenia roczne		17	3 164,0	0,0	0,0	0,00%
3.2	Pochodne od wynagrodzeń			5 780,0	1 202,0	440,4	36,64%
	w tym:						
	składki na ubezpieczenia społeczne		41	5084,0	1 057,0	384,3	36,36%
	składki na Fundusz Pracy		42	696,0	145,0	56,1	38,69%
3.3	Odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych		43	465,0	106,0	41,0	38,68%
3.4	Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa		60	100,0	100,0	0,0	0,00%
3.5	Podatki na rzecz budżetu jednostek samorządu terytorialnego		67	200,0	200,0	14,1	7,05%
3.6	Zakup towarów i usług			13 709,0	11 130,0	6 345,6	57,01%
	w tym:						

		zakup usług zdrowotnych	20	33,0	30,0		0,00%
		materiałów i wyposażenia	31	137,0	4 900,0	4 512,6	92,09%
		zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek	38	0,0	100,0	0,0	0,00%
		zakup energii	35	3 593,0	1 500,0	135,0	9,00%
		zakup usług niematerialnych	37	1 948,0	2 894,0	561,6	19,41%
		podróże służbowe krajowe	28	488,0	450,0	68,0	15,11%
		podróże służbowe zagraniczne	29	200,0	200,0	28,1	14,05%
		zakup usług materialnych	30	7 310,0	1 056,0	1 040,3	98,51%
	3.7	Pozostałe wydatki		287,0	750,0	295,6	39,41%
		w tym:					
		różne podatki i opłaty	40	37,0	500,0	283,5	56,70%
		wpłaty na PFRON	44	50,0	50,0	0,0	0,00%
		fundusz dyspozycyjny	84	200,0	200,0	12,1	6,05%
	4	Wydatki majątkowe		17 400,0	53 500,0	12 064,4	22,55%
		w tym:					
		wydatki inwestycyjne	72	17 400,0	40 000,0	7 866,6	19,67%
		zakupy inwestycyjne	72		13 500,0	4 197,8	31,09%
		Ogółem		78 550,0	78 550,0	67 410,9	85,82%
		w tym: środki, które nie wygasają z upływem roku budżetowego				41 300,0	
		wydatki inwestycyjne				35 000,0	
		zakupy inwestycyjne				6 300,0	

Tabela nr 5. Wykonanie wydatków w roku 2000 wg klasyfikacji budżetowej

2.3.1. Dotacje i subwencje (§ 47)

Utworzone decyzją Prezesa Instytutu Gospodarstwo Pomocnicze otrzymało w 2000 r. dotację na pierwsze wyposażenie w środki obrotowe w wysokości 3 500 000 zł. Przychody Gospodarstwa pochodzą z usług świadczonych na rzecz Instytutu oraz jednostek zewnętrznych.

2.3.2. Świadczenia społeczne (§ 22)

Zgodnie z postanowieniami ustawy o prokuraturze oraz rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 16 września 1998 r. Instytut, zatrudniając prokuratorów, zobowiązany jest do wypłaty należnych im zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych. W budżecie IPN na rok 2000 nie zabezpieczono na to środków. Po poinformowaniu Ministra Finansów zdecydowano się wypłacać zasiłki. Oszczędności w wydatkach są skutkiem niemożliwości oszacowania rzeczywistych potrzeb w tym zakresie (powoływanie prokuratorów trwa do chwili obecnej).

2.3.3. Inne świadczenia (§ 21 i 25)

Planowana kwota dotyczyła przede wszystkim wypłat diet dla członków Kolegium Instytutu, świadczeń wynikających z przepisów bhp, umundurowania.

2.3.4. Wynagrodzenia (§11 i 12)

Planowana wielkość środków finansowych na wynagrodzenia wynosiła **7 762 000 zł**

z tego:

- wynagrodzenia pracowników 5 910 000 zł dla 180 etatów (średnioroczne)
- wynagrodzenia dla prokuratorów 1 852 000 zł dla 22,1 etatów (średnioroczne)

Wykonanie wydatków na wynagrodzenia wyniosło ogółem **3 342 000 zł**

z tego:

- wynagrodzenia pracowników 2 299 000 zł, tj. 38,9 %
- wynagrodzenia prokuratorów 1 043 000 zł, tj. 56,3%

Przy uwzględnieniu rzeczywistego stanu zatrudnienia w poszczególnych grupach zatrudnionych, średnie wynagrodzenia kształtowały się następująco:

- dla pracowników nie objętych mnożnikowym systemem wynagradzania 2 892 000 zł
- dla prokuratorów 5 923 000 zł

Poczynione oszczędności w wykonaniu prelimitowanego funduszu płac pozwoliły na wypłacenie wyróżniającym się pracownikom nagród, zgodnie z zarządzeniem Prezesa w sprawie funduszu nagród w IPN. Nagrody te wyniosły średnio 359 zł na jednego pracownika.

Niższe wykonanie wypłat wynagrodzeń w odniesieniu do planu po zmianach spowodowane było wolniejszym, niż przewidywano, tempem naboru pracowników (zarówno w Warszawie, jak i w oddziałach).

2.3.5. Pochodne od wynagrodzeń (§ 41 i 42)

Składki na ubezpieczenia społeczne i na Fundusz Pracy wyliczono przy zastosowaniu wskaźników określonych w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. Niewykonanie planu spowodowane zostało niepełnym wykorzystaniem funduszu wynagrodzeń.

2.3.6. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych (§ 43)

Planowany odpis został ustalony zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Fundusz naliczany jest w stosunku do wielkości zatrudnienia i w tym wypadku niewykonanie planu pozostaje w korelacji z niewykonaniem planu zatrudnienia.

2.3.7. Zakup towarów i usług

Przesunięcie w stosunku do ustawy budżetowej określonej kwoty z wydatków na zakup towarów i usług do wydatków majątkowych stworzyło możliwość zrealizowania podstawowych założeń Instytutu w zakresie wydatków majątkowych.

W większości wypadków pozycja ta (dotycząca zakupu towarów i usług) określa wydatki niezbędne do uruchomienia statutowej działalności Instytutu, związane z pierwszym wyposażeniem nowo tworzonych stanowisk pracy.

Głównymi pozycjami wydatków w tej grupie były:

§ 31 – zakup materiałów i wyposażenia obejmujący w szczególności wydatki na zakup:	4 053 000 zł
- wyposażenia i mebli	
- książek i czasopism	
- materiałów biurowych	
- materiałów komputerowych	
- paliwa	
§ 36 – zakup usług materialnych obejmujący:	1 847 000 zł
- utrzymanie pomieszczeń w gmachu Sądu Najwyższego oraz tymczasowych siedzib oddziałów	
- usługi pocztowo-telekomunikacyjne	
§ 37 – zakup usług niematerialnych	215 000 zł
§ 28 i 29 – podróże służbowe krajowe i zagraniczne	96 000 zł
§ 35 – zakup energii cieplnej	135 000 zł
2.3.8. Podatki i opłaty na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (§ 67)	14 000 zł
2.3.9. Pozostałe wydatki (§ 40 i 84)	296 000 zł.
Pozostałe wydatki stanowią głównie koszty związane z ubezpieczeniem majątku.	
2.3.10. Wydatki majątkowe	
Wydatki majątkowe	53 364 000 zł
w tym środki, które nie wygasają z upływem roku budżetowego	41 300 000 zł

W budżecie na rok 2000 wydatki majątkowe były zaplanowane na kwotę 17 400 000 zł. Wiadomo było, że wielkość ta jest nieadekwatna do realnych potrzeb organizującego się Instytutu, nie mającego jeszcze własnej siedziby ani wyposażenia. Stąd też, po dwóch korektach (omówionych na wstępie), za zgodą Ministra Finansów wprowadzono do planu kwotę 53 500 000 zł.

Z uwagi na czas trwania robót adaptacyjno-remontowych obiektów i tryb postępowania przy udzielaniu zamówień publicznych Instytut mógł w roku 2000 zrealizować wydatki majątkowe jedynie na poziomie 12 064 400 zł. Pozostała kwota w wysokości 41 300 000 zł, stanowiąca zabezpieczenie przyszłych płatności wynikających z zawartych umów, umieszczona została w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2000 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które nie wygasają z upływem roku budżetowego.

W roku 2000 zrealizowano:

Wydatki inwestycyjne ogółem	7 866 000 zł
z tego:	
- roboty adaptacyjno-remontowe	7 866 000 zł
- Centrala w Warszawie	6 000 000 zł
- Oddział w Lublinie	858 000 zł
- Oddział w Białymstoku	8 000 zł
- Oddział w Rzeszowie	1 000 000 zł
Wydatki na zakupy inwestycyjne – ogółem	4 198 000 zł
z tego:	
- sprzęt komputerowy	449 000 zł
- sprzęt poligraficzny	912 000 zł
- środki transportu	1 684 000 zł
- szafy pancerne i kartotekowe	1 153 000 zł

Kwota ujęta we wspomnianym rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wydatków budżetu państwa, które nie wygasają z upływem roku budżetowego, przeznaczona jest na zakończenie rozpoczętych w 2000 r. zadań ujętych poniżej:

Ogółem	41 300 000 zł
z tego:	
- adaptacja i modernizacja obiektów Centrali w Warszawie	20 000 000 zł
- adaptacja i modernizacja obiektów przeznaczonych na potrzeby oddziałów	15 000 000 zł
- pozostały sprzęt techniczny (sprzęt komputerowy, szafy kartotekowe itp.)	6 300 000 zł

2.4. Zatrudnienie

Rozpoczęcie przez Instytut działalności z początkiem lipca 2000 r. związane było z koniecznością powołania merytorycznych i obsługowo-administracyjnych komórek organizacyjnych oraz zatrudnienia specjalistów. Jak już wspomniano, proces ten przebiegał w warunkach braku pomieszczeń oraz odpowiedniego wyposażenia. Z tego względu tempo wzrostu zatrudnienia było wolniejsze, niż zakładano.

Poniżej przedstawiono strukturę zatrudnienia w Instytucie na koniec roku 2000.

2.4.1. Zatrudnienie (w etatach)

Na dzień 31 grudnia 2000 r. zatrudnienie w Instytucie Pamięci Narodowej przedstawiało się następująco:

IPN – ogółem zatrudnionych 444,05

Wg grup zatrudnienia:

1. Kierownicze stanowiska państwowe	1,00
2. Prokuratorzy	59,00
3. Pozostali pracownicy	384,05

Wg komórek organizacyjnych:

Warszawa (Centrala) – razem	202,05
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	17,50
Biuro Edukacji Publicznej	14,80
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów	87,50
Biuro Prawne	14,00
Biuro Ochrony	22,50
pozostałe	45,75
Oddziały – razem	242,00
Oddziałowe KŚZpNP	84,50
Oddziałowe BEP	48,50
Oddziałowe BUiAD	57,00
Biuro Ochrony	12,00
pozostałe	40,00

Średnie zatrudnienie wyniosło:

- w okresie lipiec–grudzień 2000 r. 145 etatów, w tym prokuratorów 29,5
- w okresie styczeń–czerwiec 2001 – 649, w tym prokuratorów 68.

Wolniejsze, niż zakładano, tempo przyrostu zatrudnienia:

- w roku 2000 było spowodowane trudnościami w pozyskiwaniu bazy lokalowej,
- w roku 2001 jest działaniem zamierzonym; powstałe w ten sposób oszczędności na wynagrodzeniach pozwolą na dokończenie rozpoczętych działań inwestycyjnych.

3. Realizacja budżetu w roku 2001

3.1. Realizacja budżetu w pierwszej połowie roku

Projekt budżetu na rok 2001 założony przez Instytut został określony w następujących wielkościach:

DOCHODY BUDŻETOWE	13 000 zł
WYDATKI BUDŻETOWE	97 540 000 zł
z tego	
- świadczenia na rzecz osób fizycznych	471 000 zł
- wydatki bieżące	76 430 000 zł
- wydatki majątkowe	20 700 000 zł

Tabela nr 6. Dochody i wydatki budżetowe Instytutu określone w projekcie budżetu na rok 2001

Wprowadzone przez Sejm zmiany dotyczące budżetu Instytutu zmniejszyły projektowane wydatki ogółem o kwotę 15 335 000 zł, w wyniku czego budżet Instytutu został określony w ustawie budżetowej na rok 2001 w następujących wielkościach:

DOCHODY BUDŻETOWE	13 000 zł
WYDATKI BUDŻETOWE	82 205 000 zł
z tego	
- świadczenia na rzecz osób fizycznych	471 000 zł
- wydatki bieżące	74 095 zł
- wydatki majątkowe	7 700 000 zł

Tabela nr 7. Dochody i wydatki budżetowe Instytutu określone w ustawie budżetowej na rok 2001

Poważne problemy stwarza obniżenie kwoty na wydatki majątkowe. Wpłynie ono niewątpliwie na przesunięcie terminów zakończenia rozpoczętych przez IPN przedsięwzięć modernizacyjnych, mających na celu pozyskanie obiektów, zwłaszcza dla potrzeb archiwów.

Szczególnie zagrożone jest:

- dokończenie remontu Pałacu Konopków w Wieliczce dla potrzeb Oddziału w Krakowie,
- zakończenie adaptacji budynku wraz z dobudową pomieszczeń archiwalnych Oddziału w Łodzi,
- zakończenie prac remontowo-modernizacyjnych w obiektach przy ul. Towarowej w Warszawie.

Szczególnie poważnym problemem staje się instalacja systemów zabezpieczających pomieszczenia archiwalne oraz opracowanie i wdrożenie specjalistycznych systemów informatycznych. Niedokończenie programu inwestycyjnego skutkowałoby niemożnością przejmowania zasobu archiwalnego przez niektóre oddziały. Z tego względu konieczne jest podjęcie decyzji o działaniach oszczędnościowych w celu umożliwienia przesunięcia zaoszczędzonych środków z wydatków bieżących na zwiększenie wydatków inwestycyjnych.

Spowoduje to jednak:

- opóźnienia w powoływaniu delegatur, tam gdzie niezbędne będą nakłady na adaptację pomieszczeń,
- ograniczenie zatrudnienia, co spowodować może wydłużenie okresu oczekiwania na udostępnienie dokumentów (wzrost zatrudnienia niezbędny będzie w roku 2002),
- konieczność prowadzenia bardzo oszczędnej polityki, zapewniającej jednak wykonanie zadań przyjętych do realizacji przez pion edukacji publicznej.

Dalsze obniżenie wydatków w budżecie Instytutu spowoduje zagrożenie wykonywania zadań założonych ustawą.

Wykonanie wydatków budżetowych za 6 miesięcy 2001 roku wg grup przedstawia się następująco:

Ogółem	19 186 000 zł	100%
z tego:		
- świadczenia na rzecz osób fizycznych	266 000 zł	1,4%
- wydatki bieżące	18 781 000 zł	97,9%
(w tym wynagrodzenia wraz w pochodnymi)	13 036 000 zł	69,4%
- wydatki majątkowe	139 000 zł	0,7%

Zrealizowane w okresie 6 miesięcy 2001 r. wydatki w wysokości 19 186 000 zł stanowią 23,34% planowanej kwoty na rok 2001.

3.2. Zatrudnienie

Średnie zatrudnienie wyniosło:

- w okresie lipiec–grudzień 2000 r. 145 etatów, w tym prokuratorów 29,5
- w okresie styczeń–czerwiec 2001 – 649, w tym prokuratorów 68.

Wolniejsze, niż zakładano, tempo przyrostu zatrudnienia:

- w roku 2000 było spowodowane trudnościami w pozyskiwaniu bazy lokalowej,
- w roku 2001 jest działaniem zamierzonym; powstałe w ten sposób oszczędności na wynagrodzeniach pozwolą na dokończenie rozpoczętych działań inwestycyjnych.

Poniżej przedstawiono strukturę zatrudnienia w Instytucie na koniec roku 2000, stan na 31 maja 2001 r. oraz strukturę przewidywaną do uzyskania na koniec roku 2001.

Zatrudnienie (w etatach)

	wg stanu na dzień		
	31.12.2000	31.06.2001	31.12.2001 (plan)
IPN – OGÓLEM	444,05	821,85	1 216,00
Wg grup zatrudnienia			
1. Kierownicze stanowiska państwowe	1,00	1,00	1,00
2. Prokuratorzy	59,00	76,00	115,00
3. Pozostali pracownicy	384,05	744,85	1 100,00
Wg komórek organizacyjnych			
Warszawa Centrala – razem	202,05	290,10	370,00
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	17,50	14,00	24,00
Biuro Edukacji Publicznej	14,80	27,60	32,00
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów	87,50	121,50	165,00
Biuro Prawne	14,00	21,50	30,00
Biuro Ochrony	22,50	32,00	43,00
Pozostałe (obsługa finansowa, inwestycje, zamówienia publiczne, kadry, administracja)	45,75	73,50	76,00
Oddziały – razem	242,00	531,75	846,00
Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	84,50	109,25	160,00
Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej	48,50	86,00	95,00
Oddziałowe Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów	57,00	208,00	365,00
Biuro Ochrony	12,00	63,00	126,00
Pozostałe	40,00	65,50	100,00

Tabela nr 8. Zatrudnienie w Instytucie Pamięci Narodowej

4. Inwestycje

Ustawa, a także szczegółowo przeanalizowane i ostatecznie zaakceptowane przez Kolegium Instytutu zasady archiwizacji dokumentów, przesądziły, że cały zasób archiwalny przejmowany przez Instytut zlokalizowany będzie w centralnym archiwum w Warszawie oraz archiwach zlokalizowanych w dziewięciu oddziałach (ze względów oczywistych archiwum oddziału warszawskiego jest organizacyjnie związane z archiwum centralnym). Zdeterminowało to politykę inwestycyjną Instytutu, wymuszając szybkie działania zmierzające do pozyskania odpowiednich obiektów i rozpoczęcia procesów inwestycyjnych.

Zdecydowano się zawrzeć odpowiednie umowy o generalną realizację inwestycji (projektowanie, dostawy i wykonawstwo budowlano-montażowe) z przedsiębiorstwami i gospodarstwami pomocniczymi nadzorowanymi przez Ministra Sprawiedliwości i działającymi przy zakładach karnych. Pozwoliło to skorzystać z przepisów zawartych w art. 6 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych, pozwalających na pominięcie procedur przetargowych, co skróciło o kilka miesięcy moment rozpoczęcia prac przez wykonawców. Do tych działań nie wniosła zastrzeżeń Najwyższa Izba Kontroli podczas kontroli realizacji budżetu 2000 r.

Równocześnie decyzja Rady Ministrów w sprawie niewygaszania kwoty 41,3 mln zł z końcem 2000 r. pozwoliła na równoległe uruchomienie wielu inwestycji. Zestawienie zrealizowanych działań, łącznie z wykorzystaniem środków, o których mowa powyżej, przedstawia załączona tabela (w tabeli przedstawiono jedynie kwoty za prace już wykonane i rozliczone – bez uwzględnienia robót w toku).

Wyszczególnienie	Wykonane w 2000 r. (w tys. zł)	Wykonane w 2001 r. do 30.06 (w tys. zł)
1. Zakupy majątkowe		
Licencje i oprogramowania	49	76
Środki transportu	1684	0
Szafy kartotekowe	1153	1812
Sprzęt komputerowy	400	4412
Pozostały sprzęt biurowy	912	
Razem zakupy majątkowe	4198	6300
2. Inwestycje modernizacyjne		
2.1. Warszawa		
Roboty budowlano-remontowe	6000	16 824
Regały	0	1736
Zabezpieczenie	0	1440
Razem Warszawa	6000	20 000
2.2. Oddziały		
Oddział w Lublinie roboty budowlano-remontowe	858	1139
Oddział we Wrocławiu roboty budowlano-remontowe	0	2695
Oddział w Gdańsku roboty budowlano-remontowe	0	1320
Oddział w Katowicach roboty budowlano-remontowe	0	250
Oddział w Rzeszowie roboty budowlano-remontowe	1000	1904
Oddział w Krakowie roboty budowlano-remontowe	0	1350
Oddział w Białymstoku roboty budowlano-remontowe	8	1000
Oddział w Poznaniu roboty budowlano-remontowe	0	1806
Oddział w Łodzi roboty budowlano-remontowe	0	150
Regały	0	326
Zabezpieczenie	0	3060
Razem oddziały	1866	15 000
Razem inwestycje modernizacyjne	7866	35 000
INWESTYCJE OGÓLEM	12 064	41 300

Tabela nr 9. Wydatkowanie środków na inwestycje realizowane w latach 2000–2001

II. Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jako pion śledczy Instytutu Pamięci Narodowej powstała w miejsce Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, postawionej w stan likwidacji z dniem 19 stycznia 1999 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Na mocy tej ustawy prokuratorzy IPN zostali upoważnieni do prowadzenia całego postępowania przygotowawczego oraz wnoszenia aktów oskarżenia w sprawach zbrodni nazistowskich, komunistycznych, zbrodni wojennych oraz zbrodni przeciwko ludzkości. Prokuratorzy Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prowadzili postępowania „w sprawie” i przekazywali prokuratorom prokuratury powszechnej śledztwa do dalszego ich prowadzenia „przeciwko osobie”, co znacznie wydłużało czas trwania postępowań przygotowawczych.

Pion śledczy Instytutu Pamięci Narodowej przejął od zlikwidowanej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu akta wszczętych i nie zakończonych 95 śledztw w sprawach zbrodni nazistowskich oraz 275 śledztw w sprawach zbrodni komunistycznych.

Faktyczną działalność Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu podjęła w sierpniu 2000 r. 7 sierpnia 2000 r. Premier Jerzy Buzek powołał, na wspólny wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej prof. Leona Kieresa oraz Ministra Sprawiedliwości-Prokuratora Generalnego Lecha Kaczyńskiego, Dyrektora Głównej Komisji ŚZpNP – Zastępcę Prokuratora Generalnego Witolda Kuleszę.

W chwili obecnej w pionie śledczym Instytutu Pamięci Narodowej zatrudnionych jest 76 prokuratorów. Prokuratorów IPN powołuje Prokurator Generalny na wniosek Prezesa IPN, po postępowaniu kwalifikacyjnym, któremu poddało się kilkuset prokuratorów.

Prowadzenie śledztw przez prokuratorów Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wymaga stałego uzupełniania wiedzy historycznej, a także dodatkowych studiów z zakresu dogmatyki prawa karnego. Wynika to ze specyfiki tych śledztw oraz często z braku zarówno wypowiedzi doktryny, jak i orzecznictwa sądowego w sprawach stanowiących przedmiot śledztw. Przykładem mogą być śledztwa w sprawach zbrodni sądowych, dokonywanych przez stalinowskich sędziów i prokuratorów, które nie były w okresie powojennym przedmiotem wypowiedzi prawa karnego ani też orzecznictwa sądowego. W wypowiedziach publicystycznych natomiast odpowiedzialność sędziów i prokuratorów była kwestionowana co do zasady.

Specyfika pracy prokuratorów pionu śledczego IPN wynika także z konieczności dokonywania obszernych kwerend archiwalnych, ustalania i przesłuchiwanie świadków, ze szczególnym uwzględnieniem ich wieku, życiowych doświadczeń i upływu czasu od zdarzeń, które są przedmiotem śledztwa.

Poniżej przedstawiono informacje statystyczne ilustrujące prace pionu śledczego IPN – KŚZpNP:

<i>Oddziałowa Komisja</i>	<i>Liczba śledztw prowadzonych ogółem</i>	<i>Zk</i>	<i>Zn</i>	<i>Zi</i>	<i>Liczba postępowań sprawdzających</i>	<i>Zk</i>	<i>Zn</i>	<i>Zi</i>	<i>Łącznie postępowań</i>	<i>Ko łącznie</i>	<i>Przesłuchani świadkowie</i>
BIAŁYSTOK	35	26	8	1	26	12	12	2	61	229	256
GDAŃSK	100	75	25	–	34	23	11	–	134	97	322
KATOWICE	65	42	21	2	14	10	3	1	79	406	402
KRAKÓW	63	52	10	1	25	14	11	–	88	100	235
LUBLIN	58	43	9	6	47	24	19	4	105	106	225
ŁÓDŹ	47	34	12	1	5	3	–	2	52	116	241
POZNAŃ	62	45	17	–	20	11	8	1	82	195	269
RZESZÓW	41	27	7	7	24	11	9	4	65	103	517
WARSZAWA	43	34	9	–	7	6	1	–	50	261	244
WROCLAW	54	37	17	–	21	19	2	–	75	177	367
OGÓLEM	568	415	135	18	223	133	76	14	791	1790	3078

Tabela nr 10. Informacja statystyczna z działalności z działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (stan na dzień 30.06.2001 r.)

Objaśnienia: Zk – zbrodnie komunistyczne
 Zn – zbrodnie nazistowskie
 Zi – zbrodnie inne
 Ko – korespondencja ogólna

<i>Oddziałowa Komisja</i>	<i>Wykaz spraw, które przekazano do sądu z aktem oskarżenia</i>	<i>Wykaz spraw, w których przedstawiono zarzut podejrzanemu</i>	<i>Lista osób podejrzanych, którym przedstawiono zarzuty</i>	<i>Wykaz spraw, w których będzie przedstawiony zarzut podejrzanemu w terminie do 31.07.2001 r.</i>
BIAŁYSTOK	–	S 30/00/Zk	1	–
GDAŃSK	S 10/00/Zk	S 11/00/Zk	2	S 22/01/Zk S 43/01/Zk
KATOWICE	–	S 14/00/Zk	1	S 2/00/Zk
KRAKÓW	–	S 18/00/Zk	1	–
LUBLIN	–	S 12/00/Zk S 20/00/Zk	2	S 4/01/Zk S 12/01/Zk S 21/01/Zk
ŁÓDŹ	–	S 16/00/Zk S 15/01/Zk S 26/01/Zk	3	–
POZNAŃ	S 1/00/Zn	–	1	–
RZESZÓW	–	S 15/00/Zk S 11/00/Zk	3	S 8/00/Zk S 28/01/Zk
WARSZAWA	–	S 25/01/Zk S 29/01/Zk S 28/01/Zk	7	–
WROCLAW	–	S 4/00/Zk S 5/00/Zk	2	S 6/00/Zk S 7/01/Zk S 4/01/Zk S 12/00/Zk
R A Z E M	2	16	23	12

Tabela nr 11. Specyfikacja wykazu spraw prowadzonych przez Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

1. Prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Minister Sprawiedliwości-Prokurator Generalny RP Lech Kaczyński powołał – na wniosek Prezesa IPN prof. Leona Kieresa – w okresie od 1 sierpnia 2000 r. do 30 czerwca 2001 r. trzech prokuratorów Głównej Komisji i 73 prokuratorów Oddziałowych Komisji:

z dniem **1 sierpnia 2000 r.** – **14** prokuratorów;
z dniem **4 sierpnia 2000 r.** – **2** prokuratorów;
z dniem **16 sierpnia 2000 r.** – **1** prokuratora;
z dniem **19 września 2000 r.** – **19** prokuratorów;
z dniem **29 listopada 2000 r.** – **20** prokuratorów;
z dniem **5 grudnia 2000 r.** – **1** prokuratora;
z dniem **1 stycznia 2001 r.** – **2** prokuratorów;
z dniem **16 stycznia 2001 r.** – **1** prokuratora;
z dniem **1 marca 2001 r.** – **1** prokuratora;
z dniem **27 marca 2001 r.** – **7** prokuratorów;
z dniem **2 kwietnia 2001 r.** – **1** prokuratora;
z dniem **22 maja 2001 r.** – **4** prokuratorów.

Spośród prokuratorów powołanych do Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

w **Białymstoku** – pracuje **5** prokuratorów;
w **Gdańsku** – pracuje **11** prokuratorów;
w **Katowicach** – pracuje **6** prokuratorów;
w **Krakowie** – pracuje **8** prokuratorów;
w **Lublinie** – pracuje **7** prokuratorów;
w **Łodzi** – **6** prokuratorów;
w **Poznaniu** – pracuje **7** prokuratorów;
w **Rzeszowie** – pracuje **6** prokuratorów;
w **Warszawie** – pracuje **10** prokuratorów;
we **Wrocławiu** – pracuje **7** prokuratorów.

W terminie do 31 grudnia 2001 r. planuje się powołanie dalszych trzech prokuratorów Głównej Komisji i 46 prokuratorów Oddziałowych Komisji.

2. Śledztwa o szczególnym ciężarze gatunkowym prowadzone przez poszczególne Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

2.1. ODDZIAŁOWA KOMISJA W BIAŁYMSTOKU

a) zbrodnie nazistowskie

- sygn. akt S 1/00/Zn

Śledztwo wszczęte na podstawie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej w dniu 5 września 2000 r. dotyczy współudziału w popełnieniu w dniu 10 lipca 1941 r. w Jedwabnem zabójstw osób narodowości żydowskiej, tj. o czyn z art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego.

Śledztwo w tej sprawie rozpoczęto od analizy akt procesu z 1949 r., w którym oskarżonych zostało 23 polskich mieszkańców miejscowości Jedwabne oraz niemiecki żandarm, z których 12 zostało skazanych prawomocnie za pomocnictwo w dokonaniu tej zbrodni. Uwzględnione zostały również akta procesu z 1953 r., w którym o udział w zbrodni oskarżono jeszcze jednego z polskich sprawców.

Zbrodni tej dokonano poprzez spalenie żydowskich ofiar – mężczyzn, kobiet i dzieci – w stodole znajdującej się na obrzeżu miasteczka Jedwabne.

W toku obecnie prowadzonego śledztwa przesłuchano dotychczas 42 świadków, w tym grupę naocznych obserwatorów zdarzeń.

W świetle ich relacji przyjąć można, że w zbrodni tej czynnie uczestniczyli polscy mieszkańcy Jedwabnego, głównie młodzi mężczyźni w liczbie około 40, współdziałający z obecnymi na miejscu zdarzeń ośmioma niemieckimi żandarmami. Ustala się także, czy i w jakim zakresie w zbrodni tej mogło uczestniczyć kilkusobowe komando gestapo z Ciechanowa. Stwierdzono bowiem – na podstawie materiałów odnalezionych w niemieckich archiwach – że dowódca tego komando był widziany trzy dni wcześniej w Radziłowie, gdzie wydawał rozkazy w tym samym dniu, w którym dokonano zamordowania żydowskich mieszkańców tej miejscowości.

W wyniku prac ekshumacyjnych przeprowadzonych w czerwcu br. w Jedwabnem stwierdzono, że w zbiorowych mogiłach znajdują się szczątki 150 – 250 żydowskich ofiar. Wśród szczątków znaleziono drobne przedmioty należące do zamordowanych. Prace ekshumacyjne pozwoliły na stwierdzenie, że zarówno grupę żydowskich mężczyzn z rabinem, którym kazano nieść potłuczone popiersie Lenina z rynku w Jedwabnem, jak i pozostałe ofiary zamordowano w stodole, zwłoki zaś wrzucono do dwóch dołów: jednego, wykopanego wewnątrz stodoły, drugiego na zewnątrz, wzdłuż jej dłuższego boku.

Podczas ekshumacji odnaleziono również łuski od naboju karabinowych, które zostały poddane specjalistycznym badaniom w celu ustalenia, czy i z jakiej broni strzelano do ofiar, pędzonych do stodoły 10 lipca 1941 r.

W ostatnim czasie przesłuchanych zostało przez prokuratorów IPN–KŚZpNP w miejscu zamieszkania w Izraelu dwóch naocznych świadków tej zbrodni oraz na terenie Polski osoba,

która przechowywała przez okres okupacji Szmula Wasersztajna (autora relacji o zbrodni w Jedwabnem) i innych żydowskich mieszkańców Jedwabnego.

Materiały śledztwa po zanonimizowaniu danych osobowych świadków w nich występujących zostaną opublikowane po jego zakończeniu.

- **sygn. akt S 15/01/Zn**

Śledztwo wszczęto w dniu 30 marca 2001 r. – dotyczy zabójstw w dniu 7 lipca 1941 r. w Radziłowie osób narodowości żydowskiej, zakwalifikowanych jako przestępstwo z art. 1 pkt 1 cyt. dekretu. Uzyskano akta postępowań karnych prowadzonych po wojnie przeciwko czterem osobom oskarżonym o udział w tej zbrodni. Ustalono świadków – są to osoby, które w dniu zbrodni były w Radziłowie i widziały jej przebieg bądź posiadają wiarygodne informacje o sprawie.

b) zbrodnie komunistyczne

- **sygn. akt S 30/00/Zk**

W dniu 4 czerwca 1990 r. w Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zostało wszczęte śledztwo w sprawie zabójstwa w 1950 r. w Ełku Haliny Skinder przez funkcjonariuszy PUBP.

Wyniki postępowania doprowadziły do skierowania w dniu 7 czerwca 1995 r. wniosku do Prokuratury Rejonowej w Ełku o podjęcie ścigania m.in. Pawła T. o czyny polegające na tym, że:

- 1) w dniu 27 października 1950 r. jako szef PUBP w Ełku pozbawił wolności Halinę Skinder, które łączyło się ze szczególnym udręczeniem;
- 2) nie dopilnował obowiązku powiadomienia członków rodziny Haliny Skinder o jej śmierci;
- 3) w październiku 1950 r. w PUBP w Ełku podżegał pracowników do poświadczenia nieprawdy w dokumentach tego urzędu dotyczących zatrzymania i zgonu Haliny Skinder.

Wyrok skazujący Pawła T. wydany przez Sąd Rejonowy w Białymstoku w dniu 20 marca 2000 r. został uchylony, a sprawę przekazano ponownie Prokuraturze Rejonowej w Ełku.

W dniu 15 grudnia 2000 r. ściganie przejęła Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

Po wykonaniu czynności uzupełniających i zaznajomieniu podejrzanego z materiałami postępowania akt oskarżenia przeciwko Pawłowi T. zostanie skierowany do sądu.

- **sygn. akt S 31/00/Zk**

W sprawie przesiedleń obywateli RP w okresie od 17 września 1939 r. do 22 czerwca 1941 r. z dawnych Kresów Wschodnich w głąb ZSRR.

Akta śledztwa zawierają 135 tomów. Dotychczas przesłuchano około 3870 osób pokrzywdzonych.

- **sygn. akt S 32/00/Zk**

W sprawie przesiedlenia ludności cywilnej okupowanego obszaru regionu białostockiego w głąb Związku Radzieckiego, w okresie od 17 września 1939 r. do 22 czerwca 1941 r. Akta śledztwa zawierają 73 tomy. Przesłuchano około 2600 świadków.

- **sygn. akt S 6/01/Zk**

W sprawie znęcania się przez funkcjonariuszy PUBP w Grajewie nad osobami pozbawionymi wolności. W toku dotychczasowego śledztwa ujawniono 13 pokrzywdzonych.

- **sygn. akt S 12/01/Zk**

W sprawie bezprawnego pozbawienia wolności Aleksandra W. i innych członków Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”.

W procesie prowadzonym w 1946 r. przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Białymstoku skazano na karę śmierci sześć osób. W stosunku do pozostałych orzeczono kary długoterminowego pozbawienia wolności. Wykorzystując materiały zebrane w sprawie Wojskowego Sądu Rejonowego ustalono nazwiska około 20 funkcjonariuszy WUBP w Białymstoku i PUBP w Suwałkach, którzy brali wówczas udział w przygotowaniu sprawy. Ustalono także nazwiska sędziów i prokuratorów uczestniczących w tej sprawie.

- **sygn. akt S 17/00/Zk**

W sprawie zabójstwa ok. 300 wojskowych i cywilnych obrońców Grodna we wrześniu 1939 r., dokonanego przez żołnierzy sowieckich i funkcjonariuszy NKWD. W sprawie przesłuchano dotychczas 83 świadków.

- **sygn. akt S 18/00/Zk**

W sprawie zabójstwa w nocy z 22 na 23 sierpnia 1954 r. w Przytułach, woj. podlaskie, na zlecenie UB mjr. Jana Taborowskiego ps. „Bruzda”.

c) inne zbrodnie

- **sygn. akt S 24/00/Zi**

W sprawie zamordowania w dniu 9 listopada 1943 r. w Rejmontówce i Lubieszowie, pow. Kamień Koszyrski, woj. poleskie ok. 200 osób narodowości polskiej. Dotychczas przeprowadzone czynności nie pozwalają na jednoznaczne ustalenie, czy sprawcami zbrodni była zorganizowana formacja Ukraińskiej Powstańczej Armii, czy też miejscowi Ukraińcy.

2.2. ODDZIAŁOWA KOMISJA W GDAŃSKU

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 62/01/Zn**

W sprawie zastrzelenia w lipcu 1942 r. w miejscowości Borowy Młyn, gm. Lipnica, trzech nieznanymi żołnierzy przez niemieckich żandarmów, w tym Johanna Schutka, z posterunku żandarmerii niemieckiej w Brzeźnie Szlacheckim.

- **sygn. akt S 1/00/Zn**

W sprawie masowych zbrodni popełnionych na obywatelach polskich (w tym żołnierzach WP, ZWZ, AK) w latach 1941–1945 w Ponarach k. Wilna przez funkcjonariuszy policji hitlerowskiej i kolaboracyjnej policji litewskiej.

b) zbrodnie komunistyczne

- **sygn. akt S 43/01/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy PUBP w Sławnie, w tym przez Eugeniusza Sz., polegających na psychicznym i fizycznym znęcaniu się nad pozbawionymi wolności mieszkańcami Sławna i okolicznych miejscowości. W sprawie tej przewidziane jest przedstawienie zarzutu Eugeniuszowi Sz.

- **sygn. akt S 10/00/Zk**

W sprawie zbrodniczej działalności Wilhelma A., funkcjonariusza WUBP w Szczecinie, w 1949 r. na terenie Szczecina i Sławna. 12 stycznia 2001 r. Wilhelmowi A. przedstawiono zarzuty, a 20 marca 2001 r. został skierowany przeciwko niemu akt oskarżenia do Sądu w Sławnie. Dotychczas nie został wyznaczony termin rozprawy w tej sprawie.

- **sygn. akt S 4/00/Zk**

W sprawie zabójstwa w dniu 4 marca 1944 r. w Gołubiu Kaszubskim dowódcy Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”, por. Józefa Dambka oraz stosowania w latach 1945–1946 represji wobec członków tej organizacji przez funkcjonariuszy jednostek organizacyjnych Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego.

- **sygn. akt S 7/00/Zk**

W sprawie stosowania tortur przez funkcjonariuszy Okręgowego Zarządu Informacji Wojskowej Marynarki Wojennej Nr 8 w Gdyni w latach 1945–1956.

- **sygn. akt S 7/01/Zk**

W sprawie wymordowania w lutym–marcu 1945 r. Niemców zamieszkałych w Aleksandrowie Kujawskim i b. pow. nieszawskim przez funkcjonariuszy MO i Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego.

- **sygn. akt S 27/01/Zk**

W sprawie rozstrzelania w maju 1946 r. w więzieniu w Inowrocławiu kilku żołnierzy Armii Krajowej i ustalenia miejsca ich pochowania.

- **sygn. akt S 71/01/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych w latach 1945–1946 na więźniach narodowości niemieckiej w obozie pracy w Kruszwicy.

- **sygn. akt S 20/00/Zk**

W sprawie popełnienia przez funkcjonariuszy PUBP w Lęborku w latach 1945–1956 zbrodni polegającej na prześladowaniu osób z powodu ich odmiennych poglądów politycznych.

- **sygn. akt S 15/00/Zk**

W sprawie deportacji w 1945 r. przez NKWD w głąb terytorium ZSRR mieszkańców Pomorza Gdańskiego.

- **sygn. akt S 67/01/Zk**

W sprawie zbrodni polegającej na fizycznym i moralnym znęcaniu się przez funkcjonariuszy obozu pracy w Złotowie w latach 1945–1947 nad więźniami tego obozu narodowości niemieckiej oraz polskiej – rekrutującej się z ludności autochtonicznej.

- **sygn. akt S 22/01/Zk**

W sprawie zbrodniczego skazania w dniu 3 sierpnia 1946 r. Hansa Baumana na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku. Wyrok został wykonany 9 sierpnia 1946 r. W sprawie będzie przedstawiony zarzut żyjącemu prokuratorowi wojskowemu Wacławowi K., który sporządził akt oskarżenia i wniósł o wymierzenie kary śmierci w stosunku do Hansa Baumana.

- **sygn. akt S 11/00/Zk**

W sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariusza WUBP w Koszalinie Józefa R., który, działając wspólnie z innymi funkcjonariuszami, znęcał się fizycznie i moralnie nad zatrzymanymi członkami Konspiracyjnego Wojska Polskiego. Wymienionemu przedstawiono zarzuty w dniu 8 maja 2001 r.

2.3. ODDZIAŁOWA KOMISJA W KATOWICACH

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 5/00/Zn**

W sprawie hitlerowskich deportacji w 1940 r., do Generalnej Guberni, w ramach tzw. Saybusch Aktion, zmierzającej do germanizacji terenów wcielonych do III Rzeszy, ok. 20 000 mieszkańców ziemi żywieckiej. Dotychczas ujawniono ponad 700 pokrzywdzonych.

- **sygn. akt S 17/00/Zn**

W sprawie zbrodni popełnionych przez hitlerowców w latach 1939–1945 w więzieniu katowickim na osadzonych tam więźniach.

- **sygn. akt S 12/01/Zn**

W sprawie popełnionego przez funkcjonariuszy gestapo w dniu 27 lipca 1942 r. w Gołtarnicach zabójstwa, przez powieszenie, członków Polskiej Organizacji Powstańczej – Franciszka Buchalika i Pawła Buchalika.

b) zbrodnie komunistyczne

- sygn. akt S 14/00/Zk

W sprawie przeciwko Barbarze W. podejrzanej o popełnienie 16 czynów zakwalifikowanych jako zbrodnie komunistyczne stanowiące przestępstwa określone w art. 231 § 1 kk polegające na przekroczeniu w okresie od grudnia 1981 do czerwca 1984 r. w Częstochowie przysługujących jej jako funkcjonariuszowi Służby Bezpieczeństwa uprawnień w związku z czynnościami wykonywanymi z udziałem internowanych kobiet, a także innych kobiet, z którymi podejrzana miała kontakt w związku z prowadzonymi przez SB w Częstochowie postępowaniami karnymi dotyczącymi druku i kolportażu wydawnictw „bezdebitowych”. W szczególności przestępstwa działalności podejrzanej polegała na:

- zmuszaniu środkami psychicznymi kobiet internowanych do zobowiązania się do wyjazdu na stałe za granicę lub do współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa,
- bezpodstawnych rewizjach osobistych dokonywanych u kobiet pod pretekstem przeprowadzenia czynności urzędowej połączonych z rozebraniem pokrzywdzonych do naga oraz zmuszaniu części z nich do wykonania przysiadów i naruszaniu w ten sposób godności osobistej pokrzywdzonych,
- zmuszaniu środkami psychicznymi kobiet podejrzanych o druk lub kolportaż prasy „bezdebitowej” do przyznania się do stawianych zarzutów lub do składania wyjaśnień i naruszanie w ten sposób przysługującego im prawa do obrony w procesie karnym,
- jeden z zarzucanych czynów stanowi naruszenie nietykalności cielesnej pokrzywdzonej, u której podejrzana przeprowadzała rewizję w mieszkaniu.

Po ogłoszeniu 9 kwietnia 2001 r. zarzutów podejrzana odmówiła składania wyjaśnień. 7 czerwca 2001 r. wydano postanowienie o uzupełnieniu i zmianie zarzutów. Podejrzana ponownie odmówiła wyjaśnień w sprawie zarzucanych jej czynów. Śledztwo jest kontynuowane poprzez przesłuchanie kolejnej grupy kobiet, co do których zachodzi przypuszczenie, że mogą być dalszymi pokrzywdzonymi działaniami podejrzanej.

- sygn. akt S 4/00/Zk

W sprawie przestępstw popełnionych w latach 1951–1956 przez funkcjonariuszy służby więziennej w tzw. Więzieniu Progresywnym w Jaworznie. Postępowanie dąży do wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności odbywania kary pozbawienia wolności przez osadzonych tam młodocianych więźniów politycznych. W szczególności czy funkcjonariusze służby więziennej znęcali się nad przebywającymi tam więźniami bądź czy stosowali inne formy naruszania praw człowieka stanowiące przestępstwa komunistyczne.

Dotychczas w sprawie przesłuchano 175 świadków. Z ich zeznań wynika, iż był to ciężki obóz pracy, w którym więźniów zmuszano do wykonywania wyczerpującej pracy fizycznej w ekstremalnych warunkach; więźniom wydzielano głodowe racje żywnościowe i poddawano indoktrynacji politycznej.

W sprawie planuje się jeszcze przesłuchanie ponad 500 ujawnionych świadków.

- sygn. akt S 8/00/Zk

W sprawie deportacji, połączonej ze szczególnym udęczeniem, w głąb ZSRR w 1945 r. mieszkańców Górnego i Opolskiego Śląska.

Dotychczas ustalono, że po zajęciu Śląska przez wojska radzieckie pojawiły się obwieszczenia wzywające mężczyzn w wieku 17–50 lat do zgłaszania się do prac przy usuwaniu szkód wojennych. Prace były przewidywane na 14 dni. Tych, którzy się zgłosili, umieszczano w różnych obiektach – więzieniach oraz tworzonych obozach pracy, pilnowanych przez żołnierzy sowieckich.

Zatrzymywano mężczyzn oraz kobiety – obywateli polskich, którzy podpisali volkslistę, i osoby wykazujące przynależność do narodowości niemieckiej. Żołnierzom NKWD pomocy udzielali funkcjonariusze MO i UB. W punktach zbiorczych przeprowadzano selekcję; część osób wysyłano do ZSRR, część kierowano do obozów na terenie Polski. Do Związku Radzieckiego wywieziono ok. 30 000 osób. Z powodu fatalnych warunków sanitarnych, głodu i braku opieki lekarskiej śmiertelność była wysoka. Wywiezieni trafili do obozów pracy na terenie całego ZSRR. Wykonywali tam niewolniczą pracę w kopalniach, hutach, fabrykach, kamieniołomach i na roli. Ocenia się, że do Polski powróciło najwyżej 20% deportowanych – schorowanych i wycieńczonych.

- **sygn. akt S 10/00/Zk**

W sprawie stosowania przez b. funkcjonariuszy WUBP w Katowicach w okresie od 1952 r. do 1953 r. tortur i fizycznego znęcania się nad uczestnikami prowadzonych postępowań. Ustalono, że spośród 13 funkcjonariuszy, których dotyczy postępowanie, pozostaje przy życiu pięciu. Trwają ustalenia i przesłuchania pokrzywdzonych.

- **sygn. akt S 18/00/Zk**

W sprawie spowodowania przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w latach 1945–1946 w Olkuszu ciężkich obrażeń ciała u Stefana Bukowskiego, które doprowadziły do śmierci pokrzywdzonego.

- **sygn. akt S 8/01/Zk**

W sprawie bezprawnego pozbawienia wolności przez funkcjonariuszy UB Leona Czausowa w lutym 1952 r. w Sosnowcu i przekazania go władzom ZSRR.

Ustalono, że Leon Czausow 29 kwietnia 1952 r. został skazany przez Trybunał Wojskowy Moskiewskiego Okręgu Wojskowego na karę śmierci i rozstrzelany. Egzekucję wykonano 4 lipca 1952 r.

- **sygn. akt S 9/01/Zk**

W sprawie fizycznego i psychicznego znęcania się funkcjonariuszy Centralnego Obozu Pracy w Jaworznie w latach 1945–1949 nad osadzonymi tam więźniami i jeńcami wojennymi.

Począwszy od lutego 1945 r. w dawnej filii KL Auschwitz w Jaworznie zaczęto osadzać niemieckich jeńców wojennych oraz mieszkańców Śląska, którzy w trakcie okupacji hitlerowskiej zostali wpisani na volkslistę.

Początkowo obozem zarządzały rosyjskie władze wojskowe, a następnie przekazano go do dyspozycji Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.

COP posiadał co najmniej osiem podobozów (fili), mieszczących się z reguły w b. obozach hitlerowskich. Dużą śmiertelność więźniów obozu powodowały wycieńczające, antysanitarne warunki, choroby epidemiczne oraz znęcanie się funkcjonariuszy obozowych nad osadzonymi. Zwłoki zmarłych i zamordowanych tylko przez pierwsze tygodnie odwożono na cmentarze. Później grzebano je w zbiorowych mogiłach w pobliskim lesie.

2.4. ODDZIAŁOWA KOMISJA W KRAKOWIE

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 2/00/Zn**

W sprawie zbrodni zabójstw, znęcania się i innych przestępstw popełnionych na więźniach obozów pracy przymusowej w latach 1939–1945 na terenie okupowanej Polski tj. o przestępstwo z art. 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r.

- **sygn. akt S 3/00/ Zn**

W sprawie zastrzelenia Piotra Sieprawskiego, żołnierza Armii Krajowej, w dniu 23 kwietnia 1943 r. w miejscowości Brzoskwinia k. Krakowa przez funkcjonariuszy żandarmerii niemieckiej.

- **sygn. akt S 21/01/Zn**

W sprawie zabójstwa przez funkcjonariuszy SS w dniu 28 grudnia 1939 r. w Mniszkowie Władysława Hajdasa.

- **sygn. akt S 24/01/Zn**

W sprawie zabójstwa partyzanta Tomasza Harbuta ps. „Płot” oraz Wiktorii Żegleń z domu Jakubczak w dniu 29 listopada 1943 r. w miejscowości Podczerwone przez Niemca Dudka i sołtysa wsi Podczerwone Józefa K.

- **sygn. akt S.32/01/Zn**

W sprawie zbrodni popełnionych w latach 1941–1944 na więźniach więzienia w Stanisławowie.

b) zbrodnie komunistyczne

- **sygn. akt S 18/01/Zk**

W sprawie zastrzelenia Józefa Dębickiego, porucznika Armii Krajowej, przez funkcjonariuszy MO, w tym przez Jana R., w nocy z 29 na 30 stycznia 1945 r. w Boczechowie k. Ostrowca Świętokrzyskiego. Janowi R. przedstawiono zarzuty w dniu 20 marca 2001 r.

- **sygn. akt S 2/00/Zk**

W sprawie zbrodniczej działalności w latach 1945–1956 funkcjonariuszy WUBP i PUBP w Krakowie.

- **sygn. akt S 1/00/Zk**

W sprawie zabójstwa w nocy z 11 na 12 maja 1946 r. w Płokach, pow. chrzanowski, księdza Michała Rapacza przez b. funkcjonariuszy UB oraz przez osoby działające z inspiracji tegoż Urzędu.

- **sygn. akt S 16/01/Zk**

W sprawie zabójstw sądowych popełnianych w latach 1945–1956 przez sędziów Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie i prokuratorów Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Krakowie wskutek niedopełnienia obowiązków służbowych lub przekroczenia uprawnień, a w szczególności sprzeniewierzenia się zasadzie niezawisłości sędziowskiej oraz innego umyślnego naruszenia przepisów prawa.

- **sygn. akt S 8/01/Zk**

W sprawie podżegania w bliżej nie ustalonym dniu lipca 1984 r. w Nowym Sączu Wojciecha Jaskólskiego przez funkcjonariusza Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Nowym Sączu do zabójstwa działacza zdelegalizowanego Związku Zawodowego „Solidarność” o imieniu Zbigniew i nie ustalonym obecnie nazwisku.

- **sygn. akt S 22/01/Zk**

W sprawie spowodowania trwałego kalectwa oraz choroby zagrażającej życiu wielu osób uczestniczących w manifestacji przeciwko próbie usunięcia krzyża w dniu 27 kwietnia 1960 r. w Krakowie-Nowej Hucie przez funkcjonariuszy SB i MO biorących udział w zabezpieczeniu porządku publicznego.

2.5. ODDZIAŁOWA KOMISJA W LUBLINIE

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 7/00/Zn**

W sprawie popełnienia w okresie od kwietnia do 8 listopada 1942 r., w czasie likwidacji tzw. II getta lubelskiego w dzielnicy Majdan Tatarski w Lublinie, masowych zabójstw obywateli polskich narodowości żydowskiej w celu wyniszczenia w całości tej grupy narodowej, w tym o popełnienie zabójstw co najmniej 3000 osób narodowości żydowskiej 8 listopada 1942 r.

b) zbrodnie komunistyczne

- **sygn. akt S 12/00/Zk**

Przeciwko Wacławowi L. pozostającemu pod dziewięcioma zarzutami podżegania członków składów orzekających sądów wojskowych do orzeczenia kar śmierci w stosunku do członków organizacji walczących na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w następstwie czego orzeczono karę śmierci i wykonano w stosunku do 12 osób w latach 1944–1953 na terenie woj. podlaskiego i lubelskiego.

- **sygn. akt S 20/00/Zk**

Przeciwko Czesławowi K., b. funkcjonariuszowi PUBP w Kraśniku, podejrzanemu o bezprawne pozbawienie wolności oraz torturowanie żołnierzy Armii Krajowej: Franciszka S., Władysława K., Franciszka B., Tadeusza K. i innych w lutym 1945 r. w Zadworzu, Wilkołazie i w Kraśniku, woj. lubelskie.

- **sygn. akt S 4/01/Zk**

Przeciwko Mieczysławowi W., funkcjonariuszowi PUBP w Zamościu, podejrzanemu o bezprawne pozbawienie wolności i torturowanie dziesięciu żołnierzy Armii Krajowej od sierpnia do listopada 1946 r. w Zamościu.

- **sygn. akt S 21/00/Zk**

W sprawie zabójstw popełnionych przez funkcjonariuszy PUBP w okresie od lipca 1944 r. do jesieni 1956 r. na żołnierzach Armii Krajowej i członkach innych organizacji walczących na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w więzieniu na Zamku w Lublinie oraz w aresztach PUBP.

- **sygn. akt S 21/01/Zk**

W sprawie zbrodni sądowych popełnionych przez sędziego Sądu Wojskowego Lubelskiego Garnizonu Edwarda R., który wspólnie i w porozumieniu z sędziami Konstantym K. i Czesławem K., w celu pozbawienia życia Franciszka G. i Tadeusza B., żołnierzy Armii Krajowej, z pogwałceniem elementarnych praw człowieka i zasad sprawiedliwości w wyniku rażącego naruszenia prawa karnego materialnego i procesowego. Za czyny nie stanowiące przestępstw, bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, uniemożliwiając oskarżonym skorzystanie z pomocy obrońcy – orzekli w stosunku do wyżej wymienionych karę śmierci, która została wykonana przez rozstrzelanie w dniu 15 listopada 1944 r. w Lublinie, a ponadto w sprawie dopuszczenia się zbrodni sądowych w stosunku do innych osób, członków organizacji walczących o niepodległy byt Państwa Polskiego, przez sędziego wojskowego Edwarda R.

- **sygn. akt S 14/00/Zk**

W sprawie popełnienia zabójstw co najmniej 200 żołnierzy Armii Krajowej w następstwie orzeczenia w stosunku do nich kar śmierci przez Sąd Wojskowy II Armii Wojska Polskiego, w latach 1944–1945 w Kąkolewnicy, woj. lubelskie.

- **sygn. akt S 9/00/Zk**

W sprawie bezprawnego pozbawienia wolności gen. Kazimierza Tumidajskiego, dowódcy Okręgu Lubelskiego Armii Krajowej, 1 sierpnia 1944 r. w Lublinie oraz w sprawie pozbawienia go życia w trakcie tzw. zabiegu sztucznego dokarmiania przez funkcjonariuszy NKWD, 4 lipca 1947 r. w Skopinie (ZSRR).

- **sygn. akt S 70/01/Zk**

W sprawie kierowania wykonaniem zabójstwa ks. Jerzego Popiełuszki oraz podżegania do popełnienia tej zbrodni przez osoby, które zajmowały w strukturze partyjno-państwowej PRL w 1984 r. stanowiska wyższe niż generałowie MSW – Władysław C. i Zenon P.

2.6. ODDZIAŁOWA KOMISJA W ŁODZI

a) zbrodnie nazistowskie

- sygn. akt S 1/00/Zn

W sprawie zbrodni popełnionych w latach 1942–1944 przez funkcjonariuszy policji niemieckiej i kolaboracyjnej policji białoruskiej – członków załogi obozu w Kołdyczewie k. Baranowicz, woj. nowogródzkie – na więźniach tego obozu.

- sygn. akt S 3/00/Zn

W sprawie masowych egzekucji Polaków przeprowadzonych w 1944 r. w Piotrkowie Trybunalskim i okolicznych miejscowościach przez funkcjonariuszy gestapo i innych formacji policyjnych z Piotrkowa Trybunalskiego.

b) zbrodnie komunistyczne

- sygn. akt S 16/00/Zk

W sprawie przeciwko Tadeuszowi R., b. funkcjonariuszowi PUBP w Wieluniu, o znęcanie się w latach 1947–1949 nad siedmioma osobami, przesłuchiwanymi w tym urzędzie. Pokrzywdzeni byli aresztowani i osadzeni w PUBP w Wieluniu pod zarzutem przynależności do oddziału Konspiracyjnego Wojska Polskiego pod dowództwem „Murata” lub udzielenia temu oddziałowi pomocy. W czasie przesłuchań byli bici pięściami, gumowymi i drewnianymi pałkami. Do stosowanych tortur należało wiązanie przesłuchiwanego i wieszanie głową w dół, po zakneblowaniu ust zalewanie nosa wodą lub octem, co powodowało duszenie i utratę przytomności. Wszyscy pokrzywdzeni byli następnie skazani przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi na kary wieloletniego więzienia. Tadeuszowi R. przedstawiono zarzuty 6 marca 2001 r. Wymieniony nie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów.

- sygn. akt S 15/01/Zk

W sprawie przeciwko Adamowi G., b. funkcjonariuszowi PUBP w Jarocinie, o fizyczne i moralne znęcanie się w okresie od 19 października 1949 r. do 4 kwietnia 1950 r. nad pięcioma osobami, przesłuchiwanymi w PUBP w Jarocinie. Pokrzywdzeni należeli do tajnej organizacji młodzieżowej, rozpowszechniali ulotki o treściach patriotycznych i zrywali oficjalne plakaty. Zostali aresztowani przez funkcjonariuszy PUBP w Jarocinie, 19 października 1949 r., pod zarzutem prowadzenia działalności zmierzającej do obalenia ówczesnego ustroju Polski. Śledztwo prowadził Adam G., on również sporządził akt oskarżenia. Na podstawie zeznań pięciu pokrzywdzonych (dwaj członkowie organizacji już nie żyją) ustalono, że podczas prowadzonego śledztwa Adam G. współdziałając z dotychczas nie ustalonymi funkcjonariuszami PUBP w Jarocinie, stosował wobec przesłuchiwanego tortury. W czasie wielokrotnych nocnych przesłuchań pokrzywdzeni byli kopani, bici pięściami i różnymi przedmiotami, grożono im zabójstwem, znieważano wulgarnymi słowami, zmuszano do siedzenia na nodze od stołka, robienia tzw. żabek i przysiadów. Adamowi G. przedstawiono zarzut 23 marca 2001 r. Przesłuchany nie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu przestępstw. Odmówił składania wyjaśnień.

- **sygn. akt S 26/01/Zk**

W sprawie przeciwko Teofilowi P., b. funkcjonariuszowi PUBP w Radomsku, o fizyczne i moralne znęcanie się nad członkiem organizacji „Wolność i Niezawisłość” od 12 listopada do 12 grudnia 1949 r. osadzonym w areszcie tegoż Urzędu. Zarzut dotyczy wielokrotnego wzywania na wielogodzinne, nocne przesłuchania umieszczania w karczerze oraz bicia podczas przesłuchań metalową laską po całym ciele i podłączania do induktora prądu, którym doprowadzał do utraty przytomności. Teofilowi P. przedstawiono zarzut 19 kwietnia 2001 r. Podejrzany nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu przestępstwa i zaprzeczał, że znał i stosował przemoc wobec wskazanego w zarzucie pokrzywdzonego. Przeciwno Teofilowi P. skierowany zostanie akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Radomsku.

- **sygn. akt S 1/00/Zk**

W sprawie stosowania niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy PUBP w Jarocinie w latach 1945–1956 wobec członków młodzieżowych organizacji niepodległościowych działających na terenie pow. jarocińskiego.

- **sygn. akt S 5/00/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych w latach 1945–1953 przez funkcjonariuszy PUBP w Wieluniu. Celem postępowania jest ustalenie sprawców, b. funkcjonariuszy tego Urzędu, którzy znęcając się fizycznie i moralnie nad żołnierzami oddziałów konspiracyjnych wymuszali na nich składanie żądanych zeznań.

- **sygn. akt S 12/00/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy PUBP w Kępnie w latach 1945–1956. Głównym wątkiem śledztwa jest ustalenie przebiegu zdarzeń podczas tzw. Krajowej Nocy Kępińskiej 19 na 20 października 1945 r., kiedy to funkcjonariusze PUBP w Kępnie bez żadnego powodu zastrzelili siedmiu mieszkańców tego miasta.

- **sygn. akt S 18/00/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych w latach 1945–1953 przez funkcjonariuszy WUBP w Łodzi, polegających na bezprawnym pozbawianiu wolności, stosowaniu tortur fizycznych i psychicznych, spowodowaniu obrażeń ciała, wymuszaniu składania zeznań oraz pozbawianiu życia osób przesłuchiowanych w związku z zarzutem ich przynależności do organizacji antykomunistycznych.

- **sygn. akt S 4/01/Zk**

W sprawie usiłowania zabójstwa sądowego Zdzisława Szymańskiego członka organizacji Wolność i Niezawisłość, polegającego na wymierzeniu mu przez skład orzekający Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi kary śmierci, która była rażąco niewspółmiernie surowa w stosunku do czynu zarzucanego oskarżonemu.

- **sygn. akt S 13/01/Zk**

W sprawie pacyfikacji przez partyzantów sowieckich 29 stycznia 1944 r. wsi Koniuchy, gm. Lida, woj. nowogródzkie, i zabójstwa kilkudziesięciu mieszkańców tej wsi.

- **sygn. akt S 16/01/Zk**

W sprawie zamordowania przez funkcjonariuszy NKWD w czerwcu 1941 r. ok. 4000 obywateli polskich więźniów więzień we Lwowie.

- **sygn. akt S 17/01/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych przez partyzantów radzieckich na żołnierzach Armii Krajowej i ludności cywilnej na terenie pow. Stołpce i Wołożyn, woj. nowogródzkie. Postępowaniem objętych jest szereg zbrodni, m.in. zabójstwa w nocy z 8 na 9 maja 1943 r. ok. 120 mieszkańców miasteczka Naliboki, rozstrzelanie w maju 1943 r. w Kamieniu 19 żołnierzy Armii Krajowej, rozstrzelanie w grudniu 1943 r. dziesięciu osób we wsi Derewno.

2.7. ODDZIAŁOWA KOMISJA W POZNANIU

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 1/00/Zn**

W sprawie udziału ośmiu Polaków, więźniów gestapo, w zbrodniach ludobójstwa popełnionych przez hitlerowskich zbrodniarzy wojennych w latach 1941–1944 w obozie zagłady w Chełmnie nad Nerem.

W sprawie tej 2 listopada 2000 r. zatrzymano Henryka M. i przedstawiono mu zarzut, że w okresie od 8 grudnia 1941 do kwietnia 1943 r. w Chełmnie nad Nerem, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, idąc na rękę okupantom hitlerowskim, brał udział w zbrodniach ludobójstwa dokonywanych w miejscowym obozie zagłady na ludności żydowskiej oraz grupach ludności innych narodowości w ten sposób, że bił uwięzionych, odbierał im kosztowności, odzież i przedmioty osobiste, wprowadzał skazanych na śmierć do samochodów-komór gazowych.

16 marca 2001 r. do Sądu Okręgowego w Koninie wniesiono akt oskarżenia przeciwko Henrykowi M.

W dniach 15, 16, 17, 21 maja 2001 r. i 5 czerwca 2001 r. przed Sądem Okręgowym w Koninie odbyły się kolejne rozprawy w sprawie Henryka M.

W stosunku do Henryka M. Sąd zastosował środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, które kolejnymi decyzjami sądów zostało przedłużone do 2 lipca 2001 r.

- **sygn. akt S 3/00/Zn**

W sprawie zagłady w latach 1939–1943 przez hitlerowski aparat terroru pacjentów szpitali psychiatrycznych na terenie tzw. Kraju Warty.

- **sygn. akt S 4/00/Zn**

W sprawie zbrodni popełnionych wobec polskich robotników przymusowych na terenie III Rzeszy.

- **sygn. akt S 5/00/Zn**

W sprawie eksterminacyjnej działalności hitlerowskiego personelu zakładu dla dzieci polskich robotnic przymusowych w Wąsoszu.

b) zbrodnie komunistyczne

- **sygn. akt S 8/00/Zk**

W sprawie fizycznego i moralnego znęcania się w 1953 r. przez funkcjonariuszy PUBP w Lesznie nad aresztowanymi członkami działającej wówczas nielegalnie Harcerskiej Organizacji Podziemnej.

- **sygn. akt S 12/00/Zk**

W sprawie zabójstw oraz fizycznego i moralnego znęcania się w latach 1945–1956 nad więźniami Centralnego Więzienia w Rawiczu, gdzie w nie ustalonych okolicznościach poniosło śmierć co najmniej 217 więźniów odbywających kary więzienia za czyny o charakterze politycznym.

- **sygn. akt S 14/00/Zk**

W sprawie fizycznego i psychicznego znęcania się w latach 1945–1956 nad więźniami Centralnego Więzienia we Wronkach przez współwięźniów działających na zlecenie funkcjonariuszy więziennego Działu Specjalnego.

- **sygn. akt S 23/00/Zk**

W sprawie zbrodni komunistycznych popełnionych na uczestnikach społecznego protestu w czerwcu 1956 r. w Poznaniu.

Dotychczas przesłuchano w toku śledztwa kilkuset świadków, a także zgromadzono dokumenty postępowań prowadzonych przeciwko uczestnikom wydarzeń z 28–29 czerwca 1956 r.

- **sygn. akt S 24/00/Zk**

W sprawie zbrodni popełnionych na więźniach Zakładu Karnego we Wronkach w latach 1945–1956 przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

- **sygn. akt S 20/01/Zk**

W sprawie stosowania tortur przez funkcjonariuszy WUBP w Szczecinie w stosunku do członków organizacji niepodległościowej pn. Harcerska Organizacja Podziemna.

2.8. ODDZIAŁOWA KOMISJA W RZESZOWIE

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 2/00/Zn**

W sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy SS w obozie pracy przymusowej dla Polaków w Pustkowie od roku 1942 do lipca 1944 r.

- **sygn. akt S 3/00/Zn**

W sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy niemieckich i żołnierzy SS Galiczen na ludności żydowskiej zamieszkałej w dawnym pow. lwowskim w latach 1941–1943.

b) zbrodnie komunistyczne

- **sygn. akt S 7/00/Zk**

W sprawie zamordowania przez żołnierzy WOP z placówki w Wołkowyi, w nocy z 8 na 9 lipca 1946 r. we wsi Terka, woj. podkarpackie, 33 osób narodowości ukraińskiej.

- **sygn. akt S 8/00/Zk**

W sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie wobec osób pozbawionych wolności w latach 1944–1956. Dotychczas ustalono ponad 300 osób pokrzywdzonych i zebrano dowody pozwalające na wydanie postanowień o przedstawieniu zarzutów trzem byłym funkcjonariuszom WUBP w Rzeszowie.

- **sygn. akt S 11/00/Zk**

W sprawie pozbawienia życia przez rozstrzelanie – bez wyroku – w nocy z 3 na 4 listopada 1945 r. w Rzeszowie ośmiu obywateli polskich narodowości ukraińskiej przez funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie. 11 czerwca 2001 r. przedstawiono zarzut w tej sprawie jednemu z funkcjonariuszy – Kazimierzowi W. W najbliższym czasie zostanie przedstawiony zarzut drugiemu z ustalonych funkcjonariuszy – Romanowi N.

- **sygn. akt S 15/00/Zk**

W sprawie zabójstwa kapelana Armii Krajowej księdza Michała Pilipca i innych żołnierzy AK, popełnionego 8 grudnia 1944 r. w lesie k. Głogowa Małopolskiego przez funkcjonariuszy MO i UB.

W toku śledztwa ustalono, że 4 grudnia 1944 r. funkcjonariusze MO i UB na terenie Błażowej aresztowali członków AK. Wśród aresztowanych znalazł się kapelan AK ksiądz Michał Pilipiec ps. „Ski”, który był przesłuchiwany przez funkcjonariuszy UB. W czasie przesłuchań był torturowany i znieważany przez przesłuchujących. Po przesłuchaniu ksiądz Michał Pilipiec wraz z czterema innymi osobami: Dominikiem Sobczykiem, Józefem Batorem, Michałem Mikulcem oraz Stanisławem Rybką, został umieszczony w więzieniu na Zamku w Rzeszowie. Nad ranem 8 grudnia 1944 r. wszyscy zostali wywiezieni samochodem ciężarowym w obstawie funkcjonariuszy Wydziału Śledczego KW MO do lasu głogowskiego. Tu aresztowani – z wyjątkiem Stanisława Rybki, któremu udało się zbiec – zostali rozstrzelani, a ich zwłoki spalone.

Dwóm żyjącym funkcjonariuszom KW MO w Rzeszowie podejrzanym o udział w tej zbrodni Mieczysławowi W i Kazimierzowi K. przedstawiono zarzut w tej sprawie.

- **sygn. akt S 28/01/Zk**

W sprawie stosowania niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy PUBP w Krośnie. Dwóm b. funkcjonariuszom tegoż urzędu zostaną przedstawione w najbliższym czasie zarzuty w tej sprawie.

- **sygn. akt S1/00/Zk**

W sprawie skazania 25 czerwca 1946 r. przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie – Wydział do Spraw Doraźnych na karę śmierci Józefa Grębosza, Józefa Kozłowskiego, Franciszka Nostera, Jana Gomółkę i Zygmunta Ząbka. Wyrok wykonano 10 lipca 1946 r. publicznie na rynku w Dębicy.

- **sygn. akt S 4/00/Zk**

W sprawie zabójstw sądowych popełnionych w okresie od 17 października 1944 r. do 27 października 1944 r. w Rzeszowie poprzez wydanie przez Najwyższy Sąd Wojskowy i Trybunał Wojskowy I Frontu Ukraińskiego wyroków śmierci wobec żołnierzy Armii Krajowej. W śledztwie ustalono, że w okresie od 17 października 1944 r. do 20 października 1944 r. na terenie Rzeszowa Sąd Wojskowy oraz Trybunał Wojskowy I Frontu Ukraińskiego wydał 12 wyroków śmierci wobec 19 osób, spośród których 15 osób należało do AK. Wyroki śmierci wykonano 18 października, 19 października i 27 października 1944 r., łącznie w stosunku do 17 osób. Wyroków śmierci nie wykonano wobec dwóch osób, przy czym w stosunku do jednej osoby wyroki śmierci zamieniono na karę 10 lat obozu pracy na terenie ZSRR, druga zaś osoba 27 października 1944 r. zbiegła z miejsca egzekucji położonego w lesie w okolicy Głogowa Małopolskiego.

2.9. ODDZIAŁOWA KOMISJA W WARSZAWIE

a) zbrodnie nazistowskie

- **sygn. akt S 33/01/Zn**

W sprawie zabójstwa 1200 mieszkańców Huty Pieniackiej popełnionego 28 lutego 1944 r. przez żołnierzy Dywizji SS Galizien.

- **sygn. akt S 19/01/Zn**

W sprawie zabójstwa 350 mieszkańców Warszawy, popełnionego przez żołnierzy niemieckich 8 sierpnia 1944 r. w ruinach Teatru Wielkiego.

- **sygn. akt S 22/01/Zn**

W sprawie pacyfikacji miejscowości Stefanów wykonanej 26 września 1944 r. przez oddziały wojsk niemieckich, dowodzone przez płk. Dursteina; popełniono tam zabójstwa i spalono zabudowania.

- **sygn. akt S 23/01/Zn**

W sprawie zabójstw popełnionych przez funkcjonariuszy SS oraz znęcania się przez nich w okresie od 12 do 18 stycznia 1945 r. w obozie KL Sachsenhausen na grupie 500 więźniów, w tym dzieci, wywiezionych z obozu Auschwitz-Birkenau.

b) zbrodnie komunistyczne

- sygn. akt S 25/01/Zk

W sprawie Heleny W., o to, że w okresie od 8 czerwca 1950 r. do 3 października 1953 r. jako prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej w Warszawie bezprawnie pozbawiła wolności 16 osób, głównie oficerów WP, a także osoby cywilne związane z organizacjami walczącymi o niepodległy byt Państwa Polskiego.

- sygn. akt S 29/01/Zk

W sprawie Kazimierza T., Czesława Ś., Zbigniewa K., Mariusza P. i Józefa Kulaka, o to, że jako oficerowie Informacji Wojskowej w ramach prowadzonych w latach 1949–1951 postępowań karnych stosowali represje i wykorzystywali przestępcze metody śledcze wobec oficerów Wojska Polskiego i Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

- sygn. akt S 28/01/Zk

W sprawie Antoniego L., o to że, jako oficer GZI LWP w latach 1949–1951, prowadząc postępowania karne skierowane przeciwko oficerom Polskim Sił Zbrojnych na Zachodzie, stosował wobec nich represje i przestępcze metody śledcze.

- sygn. akt S 1/00/Zk

W sprawie bezprawnego pozbawienia wolności księdza prymasa Stefana Wyszyńskiego przez osadzenie w latach 1953–1956 w Rywałdzie, Stoczku Warmińskim, Prudniku Śląskim i Komańczy.

- sygn. akt S 5/00/Zk

W sprawie pozbawienia wolności obywateli polskich, ich internowania i pozbawienia życia w obozie NKWD w Rembertowie w okresie od września do października 1944 r. oraz od czerwca do lipca 1945 r.

- sygn. akt S 6/01/Zk

W sprawie bezpodstawnego orzeczenia 15 marca 1948 r. w Warszawie przez Wojskowy Sąd Rejonowy kary śmierci wobec oficera II Korpusu WP rotmistrza Witolda Pileckiego, a następnie jej wykonanie 25 maja 1948 r.

- sygn. akt S 34/01/Zk

W sprawie zabójstwa Jerzego Brońskiego, Feliksa Stroińskiego, Stefana Długoleckiego i Jana Czeredysa, będącego następstwem bezprawnego wyroku Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z dnia 3 listopada 1948 r., skazującego wymienionych na kary śmierci, którą wykonano.

2.10. ODDZIAŁOWA KOMISJA WE WROCŁAWIU

a) zbrodnie komunistyczne

- sygn. akt S 4/00/Zk

Przeciwko Janowi Ł., b. funkcjonariuszowi PUBP w Kłodzku. Janowi Ł przedstawiono zarzut fizycznego i psychicznego znęcania się w okresie od 10 grudnia 1951 r. do 18 marca 1952 r. w Kłodzku nad tymczasowo aresztowanym Kazimierzem Kurajem – członkiem działającej na terenie Kłodzka organizacji niepodległościowej „Lech”.

- sygn. akt S 5/00/Zk

Przeciwko Janowi P., b. funkcjonariuszowi PUBP w Zgorzelcu. W toku śledztwa wydano postanowienie o przedstawieniu Janowi P. zarzutu psychicznego i fizycznego znęcania się w okresie od 14 października 1951 r. do 11 stycznia 1952 r. w Zgorzelcu nad 17-letnią Aleksandrą W. Wymieniona została aresztowana i osadzona w PUBP w Zgorzelcu pod zarzutem przynależności do kobiecej organizacji niepodległościowej „Jest nas 34”, działającej w Pleńsku i okolicach.

- sygn. akt S 6/00/Zk

W sprawie zbrodniczego łamania prawa przez b. sędziego Wojskowego Sądu Rejonowego Jerzego K. i prokuratora Wojskowej Prokuratury Rejonowej we Wrocławiu Stanisława M. m.in. bezprawne skazanie na karę śmierci w dniu 30 sierpnia 1949 r. Czesława P.

- sygn. akt S 8/00/Zk

W sprawie narażenia w dniu 8 lipca 1948 r. we Wrocławiu postrzelonego w zasadzce Antoniego W. vel Cz. na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia poprzez zaniechanie troszczenia się o jego stan zdrowia podczas przesłuchania go przez funkcjonariuszy WUBP we Wrocławiu, co doprowadziło do jego śmierci.

- sygn. akt S 13/01/Zk

W sprawie znęcania się poprzez bicie rękami i kolbą karabinu, nad Władysławem Z. w okresie od kwietnia do sierpnia 1951 r. przez funkcjonariuszy WUBP w Opolu i PUBP w Nysie.

b) inne zbrodnie

- sygn. akt S 14/00/Zi

W sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych na obywatelach polskich, mieszkańcach pow. Podhajce, woj. tarnopolskie, w latach 1939–1945 przez nacjonalistów ukraińskich, gdzie zamordowano kilkuset obywateli polskich, m.in. we wsi Sławentyn 17 września 1944 r. ok. 50 osób, we wsi Giłowody 6 stycznia 1945 r. – 65 osób, we wsi Zawadówka w latach 1943–1944 ponad 70 osób. W sprawie dotychczas przesłuchano 44 świadków.

- **sygn. akt S 15/00/Zi**

W sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1945 na terenie pow. Borszczów, woj. tarnopolskie, m.in. zamordowania we wsi Głębocek 22 listopada 1944 r. i 9 stycznia 1945 r. ponad 50 osób oraz zamordowania we wsi Łanowce co najmniej 55 Polaków 12 lutego 1944 r.

- **sygn. akt S 1/01/Zi**

W sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1941–1944 na ludności polskiej w pow. Stanisławów, zamordowano m.in. we wsi Wołoczków 30 marca 1941 r. ok. 20 osób i w marcu 1944 r. ok. 160 osób. W sprawie przesłuchano dotychczas 64 świadków.

- **sygn. akt S 2/01/Zi**

W sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1944 na obywatelach polskich, mieszkańcach pow. Kałusz, woj. stanisławowskie, zamordowano m.in. 5 kwietnia 1944 r. ok. 80 mieszkańców wsi Pawlikówka. W sprawie przesłuchano dotychczas 77 świadków.

3. Ekspertyzy i opracowania

Na potrzeby śledztw prowadzonych przez pion śledczy Instytutu Pamięci Narodowej sporządzane są liczne opracowania i ekspertyzy. Wykonuje je zatrudniający trzech pracowników Wydział Ekspertyz i Opracowań Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, jak również historycy zatrudnieni na samodzielnych stanowiskach w Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Do zakresu czynności Wydziału Ekspertyz i Opracowań należy:

- przygotowanie materiału historycznego (ekspertyz) dla śledztw, prowadzonych przez prokuratorów Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- przygotowanie opracowań z zakresu problematyki, którą zajmuje się Komisja na polecenie Kierownictwa Instytutu Pamięci Narodowej i Głównej Komisji oraz na wniosek innych wydziałów Instytutu;
- przygotowanie opinii na temat zbrodni ludobójstwa dla sądów, Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie oraz organizacji i osób zainteresowanych.

W przygotowaniu materiału historycznego dla śledztw pomocne są ekspertyzy historyka-eksperta, które poprzedzają przesłuchania świadków. Poprzez analizę przekazów pierwotnych eksperci przygotowują właściwy grunt do przesłuchań, tak aby prokurator, sporadycznie stykający się z materiałem historyczną wiedzieli, w jaki sposób stawiać pytania, by wyeliminować wszelkie konfabulacje. Badania historyka-eksperta stanowią dla prokuratora przesłankę w sprawie podstaw wszczęcia śledztwa.

3.1. Prace Wydziału Ekspertyz i Opracowań

Od grudnia 2000 r. do czerwca 2001 r. Wydział Ekspertyz i Opracowań przygotował ekspertyzy w 33 sprawach śledczych:

- w 2000 r. w 7 sprawach;
- w 2001 r. w 26 sprawach.

W 2000 r. przygotowano m.in. następujące ekspertyzy:

- w sprawie mordu popełnionego na Żydach w Jedwabnem w lipcu 1941 r. Poszukiwanie dokumentów dotyczących formacji niemieckich, które operowały w tym czasie w powiecie łomżyńskim, lub jednoznacznie opisujących udział miejscowej ludności w wydarzeniach w Jedwabnem wymagało zbadania wielu zasobów archiwalnych. Została przeprowadzona analiza akt: Delegatury Rządu na Kraj, Armii Krajowej, Narodowych Sił Zbrojnych, Komendanta Niemieckich Obszarów Tyłowych, Dowódcy SS i Szefa Niemieckiej Policji Bezpieczeństwa, Zespołu Gestapo – Ciechanów.
- wydział sporządził także ekspertyzy z Norymberskiego Procesu Einsatzgruppen, z akt w sprawie karnej kapitana SS Waldemara Macholla oraz z akt procesowych w sprawie karnej Ericha Kocha, sądanego przez Sąd Wojewódzki dla Województwa Warszawskiego.
- w związku ze śledztwem w sprawie eksperymentów pseudomedycznych, które miały być przeprowadzane w szpitalu dla Psychicznicy i Nerwowo Chorych w Lublińcu na

Górnym Śląsku. W tej sprawie wydano ekspertyzy dotyczące: obozów koncentracyjnych, w których wykonywano eksperymenty pseudomedyczne, zakładów psychiatrycznych na terenie Niemiec i Polski, w których dokonano zbrodni eutanazji, przeprowadzono także analizę akt w sprawie dr med. E. Buchalika z Państwowego Szpitala dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Lublińcu;

- w sprawie zbrodni popełnionej na jeńcach polskich lub radzieckich w Ogonkach. Ekspertyza dotyczyła obozów jenieckich w I Okręgu Wojskowym-Prusy Wschodnie oraz komand pracy złożonych z tych jeńców;
- na temat obozu jeńców polskich w Ponoj na półwyspie Kola w ZSRR.

Przygotowane w 2001 r. ekspertyzy dotyczyły m.in.:

- wysiedleń ludności polskiej z południowo-zachodniej Polski. Ekspertyzy obejmowały wysiedlenia z pow. będzińskiego przeprowadzone przez władze hitlerowskie w 1942 r., z pow. wadowickiego, a ponadto akcję Saybusch przeprowadzoną na Żywiecczyźnie w 1941 r.;
- zbrodni popełnionej przez żołnierzy Armii Czerwonej na jeńcach polskich we wrześniu 1939 r. w miejscowości Grabowiec k. Hrubieszowa;
- zgłoszonego przez środowisko wdów po szwedzkich marynarzach ze statków Kunnekulle i Iwan doniesienia o aresztowaniu ich mężów przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego;
- zbrodni popełnionej w ruinach Teatru Wielkiego podczas Powstania Warszawskiego na ok. 350 osobach spośród ludności cywilnej;
- internowania obywateli polskich w specjalnym obozie NKWD nr 10 w Rembertowie. Ekspertyza dotyczyła okoliczności utworzenia obozu oraz jego likwidacji;
- podziemnego Wymiaru Sprawiedliwości podczas Powstania Warszawskiego oraz jednostek specjalnych (żandarmerii powstańczej), które wspomagały powstańczy wymiar sprawiedliwości w sferze egzekucyjnej. Ekspertyza została opracowana w związku ze śledztwem dotyczącym zabójstwa jednego z inspektorów VII Obwodu Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej „Obroza”;
- masowej zbrodni popełnionej jesienią 1943 r. w powiecie Kamień Koszyrski na Polesiu przez nacjonalistów ukraińskich. Ekspertyza dotyczyła struktury UPA po scaleniu wszystkich oddziałów przez OUN Bandery oraz bojówek OUN zrzeszających ukraińską ludność wiejską;
- dwóch nieznanymi miejsc odosobnienia, których ślady istnienia odkryto dopiero w 2000 r. – ekspertyzy dotyczyły aresztu hitlerowskiej policji bezpieczeństwa w Legnicy oraz więzienia NKWD we Włochach pod Warszawą.

Ponadto w 2000 r. dokonano opracowań, które dotyczyły m.in.:

- spraw karnych osób oskarżonych z dekretu sierpniowego o wydawanie, prześladowanie lub udział w zabójstwach ludności żydowskiej, prowadzonych przez działające na terenie Polski Sądy Specjalne i Sądy Powszechne;
- stanowiska Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dotyczącego „problemu prowadzenia śledztw w sprawie przestępstw popełnionych wobec obywateli polskich narodowości ukraińskiej w latach 1944–1948”;

- strat, jakie poniosły różne grupy inteligencji na skutek terroru okupanta hitlerowskiego, liczby osób pochodzących z różnych krajów umieszczonych w obozach koncentracyjnych oraz liczby osób deportowanych z różnych krajów na roboty przymusowe do Niemiec (dla Kancelarii Sejmu RP);
- dokumentów odnoszących się do transportów osób psychicznie chorych i kalekich z Hamburga do Obrzyc, pow. międzyrzecki (Mesevitz-Obrawalde), Dziekanki k. Gniezna (Tiegenhof/Gnesen), Chełma k. Lublina;
- miejsca straceń w Ponarach pod Wilnem.

Przygotowane w 2001 r. opracowania dotyczyły:

- miejsc odosobnienia, w których warunki pobytu nie różniły się od warunków w obozach koncentracyjnych, a osoby tam osadzone pozostawały w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa (dla Wydziału Prawnego IPN);
- metodologicznych problemów natury historycznej, dotyczących śledztwa, które powinny zostać wyjaśnione w ekspertyzie (dla Wydziałów Śledztw);
- wykazu ekspertyz, notatek służbowych i kwerend sporządzonych przez historyków zatrudnionych w Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dla Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej).

Od sierpnia 2000 r. do czerwca 2001 r. przygotowano 221 opinii dotyczących zbrodni ludobójstwa dla sądów, Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie, organizacji oraz osób zainteresowanych; z tego 146 w 2000 r. i 75 w 2001 r.

Do złożonych opinii, które można porównać z opracowaniami lub ekspertyzami, należały:

- opinia w sprawie obozu Rudau, Kreis Samland w Prusach Wschodnich, w którym internowano inteligencję polską podczas akcji Tannenberg w 1939 r.;
- opinia na temat Batalionów Chłopskich w związku z wnioskiem o uznanie BCh za organizację niepodległościową (dla Naczelnego Sądu Administracyjnego);
- opinia na temat dokumentacji dowodowej i medycznej dotyczącej eksperymentów pseudomedycznych (dla Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie);
- opinia na temat działalności partyzanckiej rozbrojonych oddziałów Armii Krajowej na Wileńszczyźnie (dla Sądu Okręgowego w Poznaniu);
- opinia na temat struktur organizacyjnych ruchu oporu, w jakich znajdowały się Komenda Obrońców Polski i Polska Armia Ludowa (dla Sądu Okręgowego w Poznaniu);
- opinia na temat charakteru obozu w Potulicach (dla organizacji b. więźniów);
- opinia na temat dokumentów niemieckich dotyczących Konzentrationslager Warschau;
- opinia na temat zbrodni popełnionej na Żydach w Mszanie Dolnej i Kasinie Wielkiej;
- opinia na temat charakteru i zadań wykonywanych przez Robotniczo-Chłopską Milicję NKWD ZSRR, utworzoną we wrześniu 1939 r. na terenach Polski (dla Urzędu do Spraw Kombatantów);
- opinia na temat zbrodni w Mniszku, woj. bydgoskie, popełnionej na inteligencji polskiej w ramach akcji Tannenberg oraz roli terrorystycznej organizacji Selbstschutz w tej zbrodni.

3.2. Prace ekspertów Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Przeprowadzono kwerendy w:

- Archiwum Państwowym w Toruniu i Książnicy Miejskiej w Toruniu do śledztwa S 7/01/Zk w sprawie zabójstw dokonanych w Aleksandrowie Kujawskim na Niemcach przez funkcjonariuszy MO;
- Archiwum Państwowym w Gdańsku, Bibliotece PAN w Gdańsku oraz w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego, Archiwum Wschodnim, Dziale Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego do śledztw S 1/00/Zn, S 2/00/Zn, S 3/00/Zn, S 17/00/Zn, S 18/00/Zn, S 21/01/Zn w sprawach zbrodni popełnionych na terenie woj. wileńskiego przez funkcjonariuszy policji niemieckiej;
- Archiwum Państwowym w Katowicach do śledztw S 5/00/Zh, S 7/01/Zn, S 12/01/Zn w sprawach zbrodni popełnionych na terytorium województwa śląskiego;
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Ankietach Sądów Grodzkich do śledztw S 15/00/Zn, OKKa/5S3/97 w sprawach zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy policji niemieckiej;
- Archiwum Akt Nowych, Archiwum Państwowym w Krakowie oraz Archiwum Państwowym w Tarnowie do śledztw S 1/00/Zn, S 2/00/Zn, KO2/01, KO13/01 w sprawach zbrodni popełnionych przez Niemców w Dębicy, miejsc grzebania zamordowanych, pobytu w obozach oraz zbrodni popełnionych przez żołnierzy Armii Czerwonej;
- Aktach śledczych Oddziałowej Komisji w Krakowie dotyczących obozów Służby Budowlanej S 2/00/Zn, deportacji w głąb ZSRR w 1945 r. S 14/91/NK, deportacji w 1940 i 1941 r. S 23/91/NK, S 27/91/NK, 23/01/Zk, 24/01/Zk, w celu sporządzenia listy funkcjonariuszy sowieckich, którzy dokonywali aresztowań oraz konwojowali deportowanych obywateli polskich w latach 1940–1941;
- Aktach śledztw S 14/91/NK, S 7/60, S 9/01/Zn w celu sporządzenia indeksu osób aresztowanych w 1945 r., oraz funkcjonariuszy policji dokonujących aresztowań i przesłuchujących aresztowanych; wykazu aresztów na terenie woj. krakowskiego oraz wykazu miejsc zesłań na terenie ZSRR;
- Archiwum Sądu Rejonowego w Lublinie do śledztwa S12/00/Zk w sprawie zbrodni sądowych; do śledztw S 11/00/Zk, S 20/01/Zk, S 21/01/Zk w sprawach, w których w latach 1946–1956 orzeczone zostały wyroki śmierci – 42 sprawy; do śledztwa S 16/00/Zk w sprawie dotyczącej Wojskowego Sądu Rejonowego w Lublinie;
- Archiwum Akt Nowych do śledztwa S 1/00/Zi w sprawie zbrodni na Wołyniu;
- Archiwum Sądu Rejonowego i Archiwum Państwowym w Lublinie w związku ze śledztwem S 5/00/Zn w sprawie zbrodni w Wierchowinach oraz w związku ze śledztwem 19/01/Zk w sprawie orzekania przez SWL do 1956 r.;
- Archiwum Państwowego Muzeum na Majdanku do śledztwa S 7/00/Zn w sprawie likwidacji getta na Majdanie Tatarskim w Lublinie;
- Księgach więzienia na Zamku w Lublinie za lata 1944–1954 w związku ze śledztwem S 10/00/Zk dotyczącym funkcjonowania obozu w Krzesimowie;
- Archiwum Państwowym w Łodzi do śledztwa S 3/00/Zn w sprawie zbrodni popełnionych przez gestapo w Piotrkowie Trybunalskim; do śledztwa S25/75 w sprawie zbrodni popełnionych przez Niemców na żołnierzach Wojska Polskiego – jeńcach z bitwy na Bzurą;

- Aktach obozu pracy w Łodzi na Sikawie w latach 1945–1950, ogółem 28 ksiąg, skrowidzów i wykazów więźniów, do śledztwa S 6/01/Zk w sprawie zbrodni popełnionych na Niemcach w obozie pracy na Sikawie;
- Prasie łódzkiej do śledztwa S 1/01/Zk w sprawie stłumienia pokojowej manifestacji w dniu 3 maja 1946 r. w Łodzi;
- Aktach Ko 9/78, Ko 7/84, Ko 24/83 w sprawie ustalenia okoliczności śmierci Stanisława Żochowskiego; Ko 42/01 w sprawie wyjaśnienia współpracy z władzami okupacyjnymi;
- Literaturze naukowej do śledztwa S 13/01/Zk w sprawie pacyfikacji wsi Koniuchy, gm. Bieniakonie, woj. nowogródzkie, dokonanej przez partyzantkę sowiecką; do śledztwa S 3/01/Zk w sprawie ustalenia okoliczności śmierci Wiktora Sokołowskiego w Charkowie; do śledztwa S 6/01/Zn w sprawie zbrodni w miejscowości Ładzice k. Radomska; do śledztwa S 2/01/Zn w sprawie obozu pracy w Niechmirowie koło Sieradza; do śledztwa S 2/01/Zn w sprawie zbrodni w Koluszkach;
- Archiwum Państwowym w Rzeszowie do śledztwa w sprawie zbrodni popełnionych przez SS Galizien – akta obozów szkoleniowych w Iwoniczu, Moderówce, Pustkowie i Szebniach;
- Literaturze naukowej oraz księgach więźniów więzienia w Rzeszowie do śledztwa S 11/00/Zk w sprawie zbrodni w Rzeszowie dokonanej przez WUBP w Rzeszowie;
- Literaturze naukowej oraz już ukończonych śledztwach w sprawach zbrodni hitlerowskich, do śledztwa S 19/00/Zk w sprawie zbrodni w Dąbrówce Starzeńskiej; do śledztwa S 8/01/Zn w sprawie zbrodni w Oleszycach; do śledztwa S15/00/Zk w sprawie zbrodni w lesie głogowskim; w sprawie zamordowania kilkudziesięciu żołnierzy polskich jesienią 1939 r. na terenie woj. lwowskiego – Ko 11/00; w sprawie zamordowania żołnierzy oddziału WP w latach 1944–1945 przez wojska sowieckie – Ko 20/00; w sprawie zbrodni na zamku w Rzeszowie – Ko 3/01.

Wyniki kwerend przeprowadzonych przez historyków-specjalistów są za każdym razem przekazywane na piśmie, w formie notatki służbowej, prokuratorom.

Notatki służbowe i ekspertyzy:

- Ekspertyza nt. „Tło historyczne zabójstwa księdza Michała Rapacza w dniu 11–12 maja 1946 r.”, do śledztwa S 4/96/UB;
- Ekspertyza w sprawie spowodowania trwałego kalectwa lub choroby zagrażającej życiu wielu osób uczestniczących w manifestacji przeciwko próbie usunięcia krzyża w kwietniu 1960 r. w Krakowie-Nowej Hucie, do śledztwa S 4/96/UB;
- Ekspertyza dotycząca więźniów osadzonych w więzieniu na Zamku w Lublinie 1944–1954 – 337 nazwisk, do śledztwa S 10/00/Zk;
- Ekspertyza w sprawie egzekucji inteligencji lubelskiej 23 grudnia 1939 r. w Lublinie;
- Ekspertyza w sprawie śmierci więźniów na Zamku w Lublinie;
- Ekspertyza dotycząca pracowników PKP zamordowanych w latach 1944–1954 na Zamku w Lublinie – obejmuje 443 nazwiska;
- Ekspertyza na temat „Zarys historyczny działalności obozu pracy w Łodzi na Sikawie w latach 1945–1950”, do śledztwa S 6/01/Zk;
- Opinia w sprawie okoliczności śmierci w obozie pracy, do sprawy Ko 6/01;
- Ekspertyza w sprawie egzekucji publicznej na rynku w Dębicy wykonanej w 1946 r. i oddziału Jana Stefko ps. „Mściciel”, do śledztwa S 1/00/ZK;

- Ekspertyza w sprawie udziału Ukraińców w formacjach policji i żandarmerii we Lwowie oraz w formacjach zbrojnych SS na terenie Lwowa, do śledztwa S 5/00/Zi;
- Ekspertyza w sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy niemieckich w więzieniu w Jarosławiu w latach 1943–1944, do śledztwa S 1/00/Zn;
- Ekspertyza w sprawie zbrodni popełnionych na jeńcach włoskich we Lwowie, do śledztwa S 3/00/Zn;
- Ekspertyza w sprawie składu posterunku żandarmerii w Mielcu i podległych mu filii, do śledztwa S 4/00/Zn.

Ponadto historycy-specjaliści wykonywali szereg innych prac na potrzeby śledztw:

- tłumaczyli teksty niemieckie i weryfikowali niemieckie nazewnictwo historyczne;
- wskazywali prokuratorom literaturę dotyczącą prowadzonych przez nich spraw oraz informowali o zasobach archiwalnych;
- przeprowadzali analizę dokumentacji zgromadzonej w prowadzonych śledztwach przez Okręgowe Komisje Badania Zbrodni pod kątem stwierdzenia ewentualnej możliwości włączenia jej i wykorzystania w śledztwach prowadzonych obecnie;
- udzielali informacji na temat określonych faktów historycznych, tuż przed przesłuchaniem konkretnego świadka;
- prowadzili korespondencję w sprawach wymagających kwerendy w zasobie archiwalnym Oddziałowej Komisji.

4. Ustalenie miejsc grzebania ofiar aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1956

25 kwietnia 2001 r. odbyła się, zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej – Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, konferencja z udziałem przedstawicieli środowisk kombatanckich. Na konferencji Prezes IPN prof. Leon Kieres oraz Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prof. Witold Kulesza przedstawili „Wykaz miejsc grzebania ofiar zbrodniczej działalności aparatu terroru w Polsce w latach 1944–1956”.

Pierwszy wykaz miejsc pochówku ofiar zbrodniczej działalności aparatu terroru w Polsce w latach 1944–1956 został sporządzony przez Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w 1998 r., w związku z Rezolucją Sejmu RP z 20 listopada 1996 r. w sprawie ujawnienia miejsc grzebania ofiar zbrodniczej działalności aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1956.

Wykaz ten został zaktualizowany przez prokuratorów z dziesięciu Oddziałowych Komisji ŚZpNP. Wymienia on obecnie 186 miejsc, w których spoczywają szczątki ofiar komunistycznego aparatu terroru. Miejsca pochówku wymieniono według stanu wiedzy na dzień 15 marca 2001 r., z podaniem sygnatur prowadzonych w tych sprawach śledztw, w toku których dokonano stosownych ustaleń. W niektórych przypadkach korzystano z opracowań historyków zatrudnionych w Głównej Komisji.

Wykaz podzielony jest według właściwości merytorycznej i miejscowej każdej z dziesięciu Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Na konferencji przedstawiono także mapę miejsc pochówku ofiar zbrodniczej działalności aparatu terroru w Polsce. Zarówno wykaz, o którym mowa, jak i mapa znajdują się na stronie internetowej Instytutu Pamięci Narodowej.

Lista będzie uzupełniana w toku dalszych ustaleń czynionych przez pion śledczy Instytutu Pamięci Narodowej.

III. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

IPN	DYNAMIKA PRZEJMOWANIA AKT					
	Wykonanie 2000 r.		Wykonanie 2001 r.			Docelowa ilość przejmowanych akt wg danych BUiAD na dzień 31.12.2001 r.
	31.08	31.12	31.03	30.06	31.12*	
	Ilość akt w m.b.					
BUiAD Warszawa	–	429	6035 Razem 6464	5159,40 Razem 11 623,40	5313,75 Razem 16 937,15	16 937,15
Białystok	–	–	–	30	2879,45 Razem 2909,45	2909,45
Gdańsk	–	–	75	100 Razem 175	11 856,70 Razem 12 031,70	12 031,70
Katowice	–	–	–	–	3400	12 797,00
Kraków	–	–	–	43,5	8444,11 Razem 8487,61	8487,61
Lublin	–	–	–	50	2000 Razem 2050	3548,83
Łódź	–	–	123	125 Razem 248	1805 Razem 2053**	4839,99
Poznań	–	–	–	967	6991,82 Razem 7958,82	7958,82
Rzeszów	–	–	–	50	3000 Razem 3050	3995,11
Warszawa	–	–	–	–	4500***	11 203,44
Wrocław	–	–	–	40	10 473,38 Razem 10513,38	10 513,38
Razem (zasób)	–	429	6662	13 226,9	73 891,11	95 222,48

Tabela nr 12. Dynamika przejmowania akt przez BUiAD

* Zrealizowanie planu przejmowania akt uzależnione jest od terminowości wykonania inwestycji, a także od prawidłowego przygotowania akt przechowywanych w archiwach Policji (akta paszportowe) i archiwach państwowych.

** Zasób w ilości 1670 m.b. zostanie tymczasowo przejęty przez BUiAD.

*** Oddział nie ma wyodrębnionego archiwum, materiały archiwalne zostaną przejęte przez BUiAD.

1. Prace związane z przejmowaniem akt

1.1. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

Prace Biura koncentrowały się na przejmowaniu zasobu b. Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – 3500 m.b. – oraz materiałów z Archiwum MSWiA – 4500 m.b. akt i 3500 m.b. kartotek. Oprócz tego rozpoczęto przejmowanie archiwaliów Wojskowych Służb Informacyjnych, Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA i Archiwum Urzędu Ochrony Państwa. Przejęcie akt poprzedziły żmudne prace porządkowe wykonywane przez upoważnionych pracowników Biura posiadających certyfikat bezpieczeństwa – wspólnie z archiwistami tych instytucji.

Formalne przejęcie materiałów archiwalnych z Archiwum MSWiA odbyło się 30 kwietnia br. Prezes Instytutu Pamięci Narodowej prof. Leon Kieres oraz Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji Marek Biernacki podpisali protokół przekazania archiwaliów wytworzonych w latach 1939–1990, znajdujących się w dyspozycji tego ministerstwa, a które – na podstawie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – winny znaleźć się w jego zasobie. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN przejęło akta gromadzone przez byłe Centralne Archiwum MSW i Archiwum MSWiA. Pion archiwalny IPN otrzymał również materiały archiwalne zdawane po 1990 r. do Centralnego Archiwum MSW i Archiwum MSWiA, a wytworzone w latach 1945–1990 przez byłe komórki organizacyjne MBP i MSW oraz materiały archiwalne pozyskane w archiwach państw b. ZSRR, wytworzone po 1939 r., a dotyczące represji wobec obywateli polskich.

Przejmowanie akt z archiwów Ministerstwa Obrony Narodowej określa protokół z 2 kwietnia podpisany przez Prezesa IPN i Ministra Obrony Narodowej. Na jego podstawie do IPN są przekazywane akta Wojskowych Służb Informacyjnych. Dotychczas przekazano pierwszą partię dokumentów, wśród których znalazło się 12 jednostek archiwalnych pochodzących z b. II Oddziału Sztabu Generalnego WP z lat 1944–1948.

Deklaracja podpisana 5 kwietnia br. przez Prezesa IPN oraz Szefa Urzędu Ochrony Państwa płk Zbigniewa Nowka w istotny sposób przyspieszy i usprawni przekazywanie zbiorów archiwalnych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa.

Obecnie przygotowywana jest umowa z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, która określi sposób i tryb przekazywania akt przez archiwa państwowe do archiwum IPN.

BUiAD jest również na bieżąco informowane przez jednostki podległe Ministerstwu Sprawiedliwości (sądy, prokuratury i więziennictwo) o czynnościach związanych z przygotowaniem akt kwalifikujących się do przekazania Instytutowi Pamięci Narodowej.

Do czerwca br. BUiAD przejęło:

- z archiwum b. GKBZpNP – 3500 m.b.,
- z Archiwum MSWiA – 4500 m.b. akt i 3500 m.b. kartotek,
- z Archiwum UOP – 9,4 m.b., pozostałe akta w ilości 3290 m.b. zostaną przejęte do końca br.,
- akta Wojskowych Służb Informacyjnych – akt jawnych – 30 m.b. (z archiwów wojskowych do przejęcia pozostaje ponad 3500 m.b. akt),
- akta b. Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA – 70 m.b.,
- ze Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej – prace konkursowe dot. NSZZ „Solidarność” – 14 m.b.

Dalsze prace związane z przejmowaniem akt uzależnione są od zakończenia prac remontowych w pomieszczeniach przeznaczonych na magazyny, które muszą spełniać wymogi przechowywania materiałów niejawnych.

Do zasobu IPN pozyskano w formie darów materiały archiwalne dotychczas znajdujące się w rękach prywatnych. Są to: dokumenty płk. Jerzego Brońskiego 1906–1948 (1996), Publiczna Szkoła Powszechna w Kacperkowie (Niemcy) 1945–1947, PZPR Podstawowa Organizacja Partyjna przy Urzędzie Miasta w Mińsku Mazowieckim 1981–1985, wspomnienia, relacje i opracowania dotyczące zbrodni wojennych i represji wojsk okupacyjnych wobec obywateli polskich w latach 1939–1945.

1.2. Oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów

Większość Oddziałów IPN przejęła już akta b. Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Kontynuowane są prace mające na celu rozpoznawanie materiałów archiwalnych w instytucjach wymiaru sprawiedliwości (w sądach i prokuraturach) oraz w innych archiwach organów ustawowo zobowiązanych do przekazania dokumentów do IPN (archiwa policji, archiwa państwowe, itp.). Powyższe archiwalia pod nadzorem pracowników IPN są przygotowywane do przejęcia przez Oddziały IPN. Ustalono również harmonogram rozpoczęcia przejmowania archiwaliów z Urzędu Ochrony Państwa. Czynności te zostaną zakończone w grudniu br.

Należy stwierdzić, iż systematycznie wzrasta ilość materiałów archiwalnych gromadzonych przez Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów i Oddziały Instytutu Pamięci Narodowej. Według stanu na dzień 31 grudnia 2000 r. materiały archiwalne posiadało jedynie BUiAD w ilości 429 m.b. Od stycznia do 31 marca br. zostało przejętych 6233 m.b., z czego tylko 198 m.b. przypadło na oddziały. Do końca drugiego kwartału br., mimo braku odpowiedniej powierzchni magazynowej, planowane jest przejęcie przez Oddziały IPN kolejnych materiałów archiwalnych, tak że łączny ich zasób wzrośnie do 1405,5 m.b. Natomiast zasób archiwalny IPN (BUiAD i oddziałów) na dzień 30 czerwca 2001 r. wynosić będzie ponad 13 226,90 m.b. i do końca tego roku wzrośnie do 73 891,11 m.b. Proces przejmowanie akt przez IPN powinien zakończyć się na początku 2002 r., co jednak nie wpłynie na realizację ustawowych zadań IPN.

2. Opracowywanie przejętego zasobu

2.1. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

Prace archiwalne obejmowały przede wszystkim segregację, inwentaryzację i sporządzenie pomocy ewidencyjno-informacyjnych dla przejętych akt. Segregacji materiałów archiwalnych dokonano w zespołach aktowych Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (listy transportowe), Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA.

Sporządzono następujące pomoce ewidencyjno-informacyjne:

- kartotekę repatriantów i reemigrantów (PUR Punkt Etapowy w Dziedzicach 1945–1948) – 35 m.b.,
- inwentarz kartkowy b. Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce – 1045 j.a., 12 m.b.,

- baza danych dot. akt osobowych – 2500 rekordów,
- baza danych dot. wyłączeń z lat 1959–1960,
- baza danych dot. ujawnień b. żołnierzy Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich – 8548 rekordów,
- ewidencja daru – dokumentów płk. Jerzego Brońskiego z lat 1906–1948 [1996] – 16 poz. inwentarzowa,
- porządkowanie akt osobowych ORMÓ – 524 teczki,
- wprowadzanie inwentarzy kartkowych zespołów MSW II i organizacji podziemnych do bazy danych, ewidencja elektroniczna prac absolwentów Akademii Spraw Wewnętrznych.

2.2. Oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów

Prace porządkowe nad zasobem aktowym są prowadzone w dziewięciu Oddziałach IPN (Oddział w Warszawie nie posiada magazynów archiwalnych i akt). W pierwszej kolejności są opracowywane akta b. Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W niektórych oddziałach przystąpiono też do opracowania innych zespołów archiwalnych, np. w Oddziale w Łodzi są porządkowane akta Tajnej Policji Państwowej Oddział w Łodzi oraz księgi więźniów zakładów karnych z terenów Polski centralnej.

W zakresie opracowania zasobu prace koncentrują się na sporządzaniu pomocy ewidencyjnych, przede wszystkim w postaci komputerowych baz danych. Są to głównie skorowidze osób represjonowanych przez nazistowski i komunistyczny aparat bezpieczeństwa. Niektóre bazy liczą nawet po kilkadziesiąt tysięcy rekordów, np. w Oddziale IPN w Rzeszowie skorowidz nazwisk z ksiąg więziennych, akt procesowych i prokuratorskich – zawiera 26 000 rekordów, a w Oddziale IPN w Łodzi baza danych „Aresztowanych przez gestapo” liczy 47 000 rekordów. W większości Oddziałów IPN prace inwentaryzacyjne nad zasobem archiwalnym zostaną zintensyfikowane dopiero po przejściu całości akt planowanych do przejścia na mocy ustawy o IPN.

3. Wnioski o udostępnienie dokumentów/zapytanie o status pokrzywdzonego (stan na dzień 30 czerwca br.)

BUiAD I ODDZIAŁY IPN	WYDANE	PRZYJĘTE
Białystok	940	434
Gdańsk	1523	712
Katowice	1499	654
Kraków	1560	766
Lublin	882	351
Łódź	918	447
Poznań	1800	867
Rzeszów	1092	548
Warszawa	1709	860
Wrocław	1023	534
BUiAD	2370	968 (w tym 105 z polskich placówek konsularnych)
Razem	15316	7141

Tabela nr 13. Wnioski o udostępnienie dokumentów

Od marca 2001 r. poszczególne Oddziały IPN rozpoczęły wydawanie i przyjmowanie wniosków poza swoimi siedzibami. Odbywa się to najczęściej na terenie b. miast wojewódzkich (np. Szczecin, Gorzów Wlkp. Zielona Góra, Konin, Leszno, Elbląg, Olsztyn, Płock, Ciechanów, Radom, Nowy Sącz, Krosno i Przemyśl), ale także i w innych większych miastach (np. Bochnia, Nowy Targ, Malbork, Przasnysz, Maków Mazowiecki, Mława, Płońsk, Gostynin, Sierpc, Kutno).

O przyjeździe pracowników IPN do danej miejscowości są informowane – z wyprzedzeniem kilkutygodniowym – władze lokalne, organizacje kombatanckie i lokalne media. Dyżury pracowników IPN poza siedzibą oddziału są zazwyczaj jednodniowe. Od osób, które nie mogą osobiście złożyć wniosku (np. ze względu na bardzo ciężki stan zdrowia) w siedzibie Oddziału IPN lub w punkcie dyżurnym poza siedzibą, jest on odbierany przez pracownika IPN w miejscu ich zamieszkania.

Formularz wniosku został zamieszczony również na stronie internetowej Instytutu Pamięci Narodowej.

Do BUiAD są przesyłane wnioski z polskich placówek konsularnych (stan na dzień 8 czerwca – 105 wniosków) z następujących państw: Kanady, USA, Niemiec, Anglii, Australii, Belgii, Holandii, Danii, Szwecji, Szwajcarii, Francji, Włoch, Białorusi, Ukrainy, Węgier i Czech. Najwięcej wniosków za pośrednictwem MSZ otrzymano z Kanady, USA i Niemiec. W przeważającej liczbie są to wnioski złożone przez obywateli polskich mieszkających za granicą. Sporadycznie jednak trafiają się wnioski złożone przez obywateli państw obcych (pojedyncze ze Szwecji, Czech i Węgier). Zgodnie art. 30 ust. 4 obywatelom państw obcych prawo złożenia wniosku przysługuje na zasadach wzajemności.

Dynamika składania wniosków wzrośnie po przejęciu akt i ich udostępnieniu pierwszym pokrzywdzonym.

4. Udostępnianie przejętego zasobu:

4.1. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

Materiały archiwalne w chwili obecnej są udostępniane przede wszystkim do celów służbowych dla potrzeb Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i Oddziałowych Komisji oraz Biura Edukacji Publicznej IPN. Do celów naukowo-badawczych są udostępniane przede wszystkim akta dotyczące okresu 1939–1945. Akta organów bezpieczeństwa państwa wytworzone w okresie PRL będą udostępniane sukcesywnie, po ich przejęciu i opracowaniu. Archiwalia zawierające informacje niejawne będą udostępniane zgodnie z ustawą z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych, tj. po wcześniejszym ich odtajnieniu.

Udostępnianie archiwaliów z zasobu IPN następuje na podstawie pisemnego, umotywowanego wniosku osoby zainteresowanej. Obecnie w BUiAD materiały archiwalne udostępnia się jedynie w pracowni naukowej przy pl. Krasińskich (po zakończeniu inwestycji będą one również udostępniane w budynku przy ul. Towarowej). Udostępnienie archiwaliów jest rejestrowane w środkach ewidencyjnych przez pracownika IPN. Oprócz tego każda jednostka archiwalna zawiera kartę informacyjną, w której dokonywane są zapisy o jej udostępnieniu.

W ramach udostępniania materiałów archiwalnych miały miejsce:

- realizacja kwerend dotyczących zbrodni hitlerowskich i stalinowskich, deportacji na prace przymusowe do III Rzeszy i w głąb ZSRR, repatriacji do kraju, niewoli wojennej – zrealizowano 10 020 kwerend.
- realizacja kwerend dotyczących emigracji, obywatelstwa, wyłączenia, ustalania losów właścicieli majątków, akt lokalowych, potwierdzania ukończenia Wyższej Szkoły Oficerskiej i Akademii Spraw Wewnętrznych, świadectw pracy, zatrudnienia i zarobków, ujawnień, volkslisty, aresztowań – zrealizowano 844 kwerendy.
- realizacja kwerend dotyczących represji za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i przygotowanie materiałów do wydania decyzji przez Prezesa IPN – wpłynęło 280 spraw, z czego w 130 sprawach wszczęto kwerendy archiwalne, 73 spraw kwerendy zakończono i przekazano sprawy do Biura Prawnego (kwerendy zakończone).
- kwerendy realizowane w pracowni naukowej: udostępniono 2138 tomów akt, 51 mikrofilmów, kilkadziesiąt zdjęć.
- wypożyczenia dla sądów: 175 tomów akt.
- udostępnienie ok. 400 jednostek materiałów archiwalnych dla potrzeb Biura Edukacji Publicznej IPN.

4.2. Oddziałowe Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

Oddziałowe Biura Udostępniania Archiwizacji Dokumentów realizują kwerendy oraz zapytania od instytucji i osób fizycznych, w tym do celów kombatanckich, emerytalnych, rentowych, odszkodowawczych – dla sądów, „Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie” i innych;

Oddział	Ilość zrealizowanych kwerend
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów	10 937
Oddział w Białymstoku	30
Oddział w Gdańsku	326
Oddział w Katowicach	6
Oddział w Krakowie	188
Oddział w Lublinie	460
Oddział w Łodzi	500
Oddział w Poznaniu	469
Oddział w Rzeszowie	42
Oddział w Warszawie	0*
Oddział we Wrocławiu	22
RAZEM	12 980

Tabela nr 14. Kwerendy przeprowadzone przez BUiAD

* Materiały archiwalne z terenu działania OBUiAD w Warszawie posiada BUiAD, ono też wykonuje kwerendy archiwalne.

IV. Biuro Edukacji Publicznej

Działalność Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie edukacji publicznej koncentruje się na trzech podstawowych obszarach. Pierwszy z nich to działalność naukowo-badawcza, drugi – szeroko rozumiana działalność edukacyjna i upowszechnianie wiedzy o historii Polski po 1939 r., trzeci – działalność wydawnicza.

Już w fazie tworzenia programu BEP, zatwierdzonego następnie przez Kolegium IPN, przeprowadzone zostały konsultacje z wieloma wybitnymi historykami specjalizującymi się w zagadnieniach, które stanowią przedmiot szczególnego zainteresowania Instytutu.

Historycy z Instytutu Historii PAN, Instytutu Studiów Politycznych PAN, Żydowskiego Instytutu Historycznego oraz wyższych uczelni na terenie całego kraju współpracują z BEP przy realizacji większości projektów badawczych. Stanowią też znaczącą część referentów podczas sesji i konferencji naukowych organizowanych przez IPN. Wielu historyków zostało zaproszonych do pracy nad „Słownikiem biograficznym uczestników konspiracji, opozycji i oporu w latach 1944–1956”, którego pierwszy tom znajduje się w opracowaniu redakcyjnym.

Nawiązano współpracę z władzami Polskiego Towarzystwa Historycznego oraz sekcjami historycznymi organizacji kombatanckich (m.in. Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej), a także z Ośrodkiem Karta w zakresie działalności edukacyjnej oraz gromadzenia danych dotyczących obywateli polskich represjonowanych przez władze państwowe ZSRR w latach 1939–1945.

1. Działalność naukowo-badawcza Instytutu Pamięci Narodowej

W Biurze Edukacji Publicznej realizowane są następujące projekty badawcze o zasięgu ogólnopolskim:

- Procesy i więźniowie polityczni 1944–1956;
- Stan wojenny – spojrzenie po 20 latach;
- Zagłada Żydów na ziemiach polskich;
- Wojna i okupacja 1939–1945.

1.1. Procesy i więźniowie polityczni 1944–1956

W lutym 2001 r. we Wrocławiu odbyła się sesja szkoleniowa dla pracowników BEP IPN zaangażowanych w realizację tego projektu. W jej trakcie ustalone zostały szczegółowe zasady i sposoby gromadzenia danych do „Listy represjonowanych z przyczyn politycznych”. W pierwszej fazie zdecydowano się zająć przypadkami fizycznej likwidacji przeciwników politycznych przez organy władzy komunistycznej.

Kierując się kryterium dostępności oraz stopnia uporządkowania akt, rozpoczęto prace nad sporządzeniem listy osób skazanych na karę śmierci przez Wojskowe Sądy Rejonowe w latach 1946–1955. Opracowana lista obejmuje ok. 4000 nazwisk (stan z maja 2001 r.). Ze zgromadzonych już danych wynika, że najwięcej kar śmierci – blisko 700 – orzeczono w warszawskim Wojskowym Sądzie Rejonowym. W skali całego kraju najwięcej wyroków śmierci wydano w latach 1946, 1947 i w 1952. W czerwcu 2001 r. odbyła się konferencja prasowa, podczas której przedstawiono szczegółowe dane dotyczące tego tematu.

Równolegle trwają prace nad zbieraniem informacji o b. więźniach politycznych z lat 1944–1956. Do chwili obecnej, m.in. na podstawie akt procesowych oraz dostępnych opracowań, wypełniono w skali kraju kilkaset specjalnych kwestionariuszy, umożliwiających – po wprowadzeniu ich do komputerowej bazy danych – prowadzenie różnorodnych studiów porównawczych. Zbierane są również relacje od osób skazanych na karę śmierci, które uniknęły wykonania wyroku.

Istotnym uzupełnieniem tego projektu będzie publikacja „Słownik biograficzny uczestników, konspiracji, opozycji i oporu 1944–1956”. Słownik ten będzie się ukazywał jako wydawnictwo ciągłe, a poszczególne tomy wydawane będą w systemie holenderskim (niealfabetycznym). Projekt ten, w który zaangażowani zostali pracownicy BEP z całego kraju, a także historycy spoza IPN, koordynują Oddziałowe Biura w Krakowie i Wrocławiu. Obecnie napisanych zostało blisko 150 biogramów, które wejdą w skład I tomu „Słownika”. Jego publikacja nastąpi do końca 2001 r. Biogramy zawarte w „Słowniku”, w wielu przypadkach opracowane na podstawie materiałów archiwalnych, zawierają dotychczas nieznane informacje.

1.2. Stan wojenny – spojrzenie po 20 latach

W końcu stycznia 2001 r. przystąpiono do wykonania trzech zadań:

- opracowania analizy dotychczasowych badań nad stanem wojennym;
- przeprowadzenia kwerendy w dostępnych obecnie materiałach archiwalnych dotyczących tej problematyki;
- gromadzenia relacji osób zaangażowanych w działalność opozycyjną w okresie stanu wojennego.

Działania te mają doprowadzić do przygotowania kilku publikacji książkowych, w tym – na zakończenie projektu planowane na wiosnę 2002 r. – opracowania syntetycznej historii stanu wojennego w podziale na poszczególne regiony kraju.

Do chwili obecnej sporządzony został obszerny raport, omawiający dotychczasowe publikacje dotyczące w całości bądź w części stanu wojennego. Jego konkluzje dają się sprowadzić do trzech podstawowych wniosków:

- mimo pozornej obfitości tytułów, brak jest nie tylko syntetycznego opracowania o stanie wojennym w skali całej Polski, ale także w odniesieniu do większości regionów;
- dominują prace o charakterze przyczynkarskim, koncentrujące się najczęściej wokół problematyki represji oraz zjawisk opozycji i oporu społecznego; natomiast niewiele dotyczy funkcjonowania aparatu władzy oraz problematyki życia codziennego w tym okresie;
- wyraźnie rysuje się zróżnicowanie w poziomie zaawansowania badań w poszczególnych regionach Polski; w liczbie publikacji wyraźny prymat należy do obszaru Dolnego i Górnego Śląska.

Obecnie są kontynuowane prace nad zbieraniem relacji osób zaangażowanych w działalność opozycyjną podczas stanu wojennego bądź prześladowanych w tym okresie. Z ponad 50 relacji nagranych do tej chwili na terenie całego kraju część zostanie opracowana i podana do druku.

Równoległe prowadzone są kwerendy, które do tej pory objęły ponad 30 archiwów. Ich celem jest odnalezienie dokumentów pozwalających na odtworzenie działalności władz, udokumentowanie przejawów opozycji oraz oporu społecznego, a także nastrojów społecznych po wprowadzeniu stanu wojennego. Kwerendy są przeprowadzane m.in. w archiwach państwowych gromadzących akta PZPR (lokalne i centralne), a także w archiwach kościelnych, związkowych oraz w zbiorach dokumentów pozostających w posiadaniu prywatnych osób. Najciekawsze ze znalezionych dokumentów zostaną opublikowane w przygotowywanym wydawnictwie źródłowym.

1.3. Zagłada Żydów na ziemiach polskich

W ramach realizacji tego projektu analizowane są stosunki polsko-żydowskie w okresie okupacji niemieckiej. W tym celu rozpoczęta została kwerenda zasobów archiwalnych Delegatury Rządu RP na Kraj, Armii Krajowej oraz władz Generalnego Gubernatorstwa. Zbierane są również świadectwa osób pomagających społeczności żydowskiej.

W okresie sprawozdawczym największym przedsięwzięciem BEP w ramach projektu „Zagłada Żydów na ziemiach polskich” były badania dotyczące zbrodni popełnionych na obywatelach polskich narodowości żydowskiej latem 1941 r. w Jedwabnem i innych miejscowościach w okolicach Łomży. Praca nad tą problematyką przebiega w IPN dwoma torami. Obok śledztwa wszczętego przez Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Biuro Edukacji Publicznej prowadzi badania naukowe i prace dokumentacyjne, których owocem będzie dwutomowa publikacja pt. „Wokół Jedwabnego”.

W ramach tych prac zostały przeprowadzone kwerendy w archiwach niemieckich (Ludwigsburg i Freiburg), białoruskich (Mińsk, Grodno), polskich (ŻIH, Archiwa Państwowe w Łomży i Białymstoku, archiwum IPN) i izraelskich (Yad Vashem). Ich rezultatem jest odnalezienie nowych, nieznanych dotąd materiałów źródłowych. Do najważniejszych należą – obok dokumentów niemieckich – akta przeprowadzonych w latach czterdziestych przed sądami w Białymstoku, Łomży i Ełku kilkudziesięciu procesów karnych o zbrodnię na ludności żydowskiej na Białostocczyźnie. Dotychczas otrzymano już połowę zamówionych tekstów autorskich oraz zgromadzono większość planowanych do publikacji materiałów źródłowych. Postępuje ich naukowe opracowywanie. Należy podkreślić, że przedsięwzięcie to wymaga większego nakładu pracy niż przygotowanie typowego wydawnictwa źródłowego, wiąże się bowiem z koniecznością tłumaczenia części dokumentów (z jidysz i niemieckiego) oraz transkrypcji rękopisów, które stanowią większość bazy źródłowej.

Trwają prace nad tłumaczeniem z jidysz wspomnień Chai Finkelsztein spisanych w 1946 r., a dotyczących okresu II wojny światowej. Analizowane są zwłaszcza fragmenty dotyczące stosunku ludności polskiej wobec Żydów oraz pogromu w Radziłowie.

Tłumaczone są również relacje zapisane w języku jidysz, znajdujące się w Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego, pomocne w pracy nad stosunkami polsko-żydowskimi pod okupacją sowiecką i sytuacją na Białostocczyźnie latem 1941 r.

W centrali oraz większości Oddziałów BEP prowadzone są też badania nad sytuacją Żydów ukrywających się po stronie aryjskiej oraz pomagających im Polaków. Ich efektem ma być m.in. tom źródeł dotyczących Rady Pomocy Żydom „Żegota” oraz innych przejawów wsparcia udzielanego przez Polaków ukrywającym się Żydom. W oddziale wrocławskim prowadzona jest kwerenda w zasobach Ossolineum. W Łodzi trwają prace nad projektem

„Małżeństwa polsko-żydowskie bądź niemiecko-żydowskie w Łodzi wobec wyzwania, jakim było getto”. W Krakowie prowadzone są badania nad losem zasymilowanej inteligencji żydowskiej w okresie istnienia getta i po jego likwidacji, natomiast w Lublinie analizowane są postawy duchowieństwa wobec zagłady Żydów. W oddziale lubelskim zorganizowano też seminarium „Zagłada ludności żydowskiej na Lubelszczyźnie” (5 marca 2001 r.).

1.4. Wojna i okupacja

W ramach realizacji tego projektu badawczego przeprowadzono wstępną analizę dotychczasowych ustaleń naukowych dotyczących problemu strat ludnościowych Polski w okresie II wojny światowej. Zostały w tym zakresie wykonane analizy porównawcze nad istniejącymi w tej dziedzinie rozbieżnościami między poszczególnymi badaczami.

Równolegle prowadzono badania nad działalnością Delegatury Rządu RP na Kraj, w szczególności zaś nad problem zwalczania zjawiska kolaboracji przez struktury jej podległe. Podsumowaniem obecnej fazy tych prac jest opracowanie „Wywiad i kontrwywiad Delegatury Rządu”.

2. Konferencje i sesje naukowe o charakterze ogólnopolskim

W okresie sprawozdawczym odbyły się dwie duże sesje naukowe o charakterze rocznicowym:

- *Grudzień 1970 – bunt ekonomiczny i przełom polityczny* (Warszawa, 14 grudnia 2000 r.);
- *Prymas Wyszyński wobec Polski Ludowej* (Warszawa, 22 maja 2001 r.).

W czerwcu odbyły się dwie kolejne sesje naukowe o podobnym charakterze:

- *Czerwiec 1976 po 25 latach – spory i refleksje* (Radom, 19 czerwca 2001 r.) – (podczas tej sesji odbyła się prezentacja publikacji źródłowej „Czerwiec 1976 w materiałach archiwalnych”)
- *Poznański Czerwiec 1956 w najnowszych dziejach Polski* (Poznań, 26 czerwca 2001 r.).

Pełny wykaz konferencji, sesji oraz seminariów zorganizowanych do końca czerwca 2001 r. przez BEP znajduje się w **załączniku nr 1** do niniejszego sprawozdania.

3. Projekty lokalne

Uzupełnieniem ogólnopolskich projektów badawczych są projekty realizowane przez Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej IPN. Do najważniejszych należą tzw. projekty ponadregionalne, realizowane wspólnie przez kilka ośrodków. Najbardziej zaawansowane dotyczą: stosunków polsko-ukraińskich, przejawów opozycji i oporu społecznego wobec rządów komunistycznych oraz stanu badań nad aparatem bezpieczeństwa w PRL.

W ramach tych projektów odbyły się m.in.:

- sesja *Antytotalitarne podziemie na Lubelszczyźnie 1939–1956. Rzeczywistość i propaganda* (Lublin, 24 kwietnia 2001 r.);
- konferencja *Antypolska akcja OUN-UPA 1943–1944*, (Lublin, 24–25 maja 2001 r.);
- konferencja *WiN na szlakach Armii Krajowej* (Warszawa, 10 maja 2001 r.) – współorganizacja;
- sesja *Młodzież w oporze społecznym 1944–1948* (Wrocław 4–5 maja 2001 r.);
- dyskusja panelowa *Spór o PRL* (Lublin, 5 stycznia 2001 r.).

Ważnym projektem o charakterze ponadregionalnym jest gromadzenie danych do „Bibliografii publikacji dotyczących aparatu bezpieczeństwa, wymiaru sprawiedliwości i represji”. Program ten koordynowany jest przez OBEP w Krakowie.

4. Indywidualna działalność naukowo-badawcza pracowników BEP

Niezależnie od zaangażowania w realizację ogólnopolskich oraz lokalnych programów, pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej prowadzą indywidualne prace badawcze mieszczące się w problematyce przewidzianej ustawą o IPN. Na ukończeniu jest kilka rozpraw doktorskich (m.in. w Gdańsku, Warszawie oraz Katowicach), rozpoczętych jeszcze przed podjęciem pracy w IPN. Wielu pracowników planuje w najbliższej przyszłości otwarcie przewodów doktorskich.

Do końca czerwca 2001 r. ukazało się blisko 140 naukowych i popularnonaukowych publikacji (książek, artykułów oraz recenzji) autorstwa pracowników BEP. Ich wykaz zawiera **załącznik nr 2**. Na ukończeniu są prace redakcyjne nad wydaniem pierwszego numeru periodyku naukowego IPN „Pamięć i Sprawiedliwość”, który w większości wypełnią artykuły, recenzje i opracowania pracowników BEP.

Pracownicy BEP utrzymują kontakty z placówkami naukowymi w całej Polsce (m.in. Instytutem Historii PAN, Instytutem Studiów Politycznych PAN oraz większością uniwersytetów), współpracują też z organizacjami kombatanckimi. Wyrazem tego jest udział w licznych konferencjach i sympozjach naukowych, a także współudział w ich organizacji.

5. Działania popularyzatorskie i edukacyjne

Ustawa nakłada na IPN obowiązek popularyzowania wiedzy o szeroko rozumianych represjach wobec narodu polskiego po roku 1939 (przede wszystkim o zbrodniach nazistowskich i komunistycznych), a także upowszechniania w kraju i za granicą wyników badań dotyczących tej problematyki, prowadzonych zarówno przez pracowników IPN, jak i inne osoby i instytucje. Instytut Pamięci Narodowej ma również prawo formułowania wniosków dotyczących edukacji historycznej.

W tym celu:

- nawiązano aktywną współpracę z Ministerstwem Edukacji Narodowej i instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli;
- prowadzone są wykłady i lekcje muzealne dla młodzieży szkolnej;
- zorganizowano szereg wydarzeń medialnych, takich jak wystawy okolicznościowe;
- rozpoczęto współpracę z przedstawicielami mediów zainteresowanymi problematyką historyczną;
- zaplanowano i przeprowadzono wspólne przedsięwzięcia z instytucjami muzealnymi prowadzącymi szeroką działalność edukacyjną (Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Muzeum Gross-Rosen);
- nawiązano i wykorzystuje się w bieżącej działalności edukacyjnej kontakty ze stowarzyszeniami kombatanckimi, takimi jak Światowy Związek Żołnierzy AK, czy Związek Sybiraków.

5.1. Współpraca z MEN

Jednym z głównych partnerów w pracach BEP jest Ministerstwo Edukacji Narodowej. W ramach tej współpracy BEP zgłosiło gotowość konsultowania podstaw programowych dla szkół różnych szczebli. Podstawę tej współpracy stanowić będzie umowa między obiema instytucjami. Określa ona m.in. zasady prowadzenia przez BEP IPN kursów doszkoleniowych dla nauczycieli.

BEP przygotowało dla MEN kandydatury historyków, znawców historii Polski i Europy w XX w. zatrudnionych w dziale badawczym IPN, celem wpisania ich na listę rzeczoznawców programów nauczania i podręczników szkolnych.

5.2. Współpraca ze szkołami wyższymi

Aktualnie prowadzone są rozmowy o współpracy z kilkoma uczelniami. Jako pierwszą, w dniu 24 maja 2001 r., podpisano umowę z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W lipcu została podpisana umowa z Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie. Docelowo rozważana jest możliwość uruchamiania przez IPN – wspólnie z zainteresowanymi uczelniami wyższymi – studiów podyplomowych dla nauczycieli w zakresie historii najnowszej.

5.3. Doskonalenie nauczycieli

Zostały opracowane szczegółowe programy działań edukacyjnych w roku szkolnym 2001/2002, skierowane do nauczycieli historii, języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie z gimnazjów i liceów, a także do nauczycieli historii i języka polskiego ze szkół podstawowych, obejmujące:

- cykl seminaryjny „Kryzysy w PRL-u”,
- kursy doskonalenia zawodowego wokół pakietów edukacyjnych wydanych przez IPN,
- warsztaty przedmiotowo-metodyczne,
- tematyczne cykle spotkań prowadzone przez historyków z BEP.

Punktem wyjścia do tych prac była ankieta skierowana do nauczycieli historii, dotycząca zagadnień związanych z nauczaniem.

BEP nawiązało współpracę z Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, a także z Ośrodkami Doskonalenia Nauczycieli w poszczególnych regionach kraju. Planowane są wspólne działania z kuratorami i doradcami metodycznymi oraz współdziałanie w ogólnopolskich projektach pilotażowych (m.in. nauczanie o Holokauście, stosunki polsko-ukraińskie w latach 1939–1989).

Pracownicy BEP z poszczególnych oddziałów uczestniczyli w konferencjach metodycznych dla nauczycieli historii, prowadząc wykłady poświęcone działalności IPN. Brali także udział w wielu konferencjach organizowanych przez MEN i instytucje oświatowe, poświęconych problemom związanym z nauczaniem historii najnowszej, w tym z nauczaniem o Holokauście.

BEP zorganizowało także samodzielnie konferencje i warsztaty dla nauczycieli. Oddział w Poznaniu współorganizował warsztaty dydaktyczne dla nauczycieli „Poznański Czerwiec. Polska odwilż” (Ciążeń 18–20 maja 2001r.).

Oddział w Rzeszowie ogłosił konkurs dla nauczycieli z Podkarpacia na program edukacyjny „Historia mojego regionu w latach 1944–1989”.

5.4. Materiały dla nauczycieli (tzw. pakiety edukacyjne)

Opracowywane są pakiety edukacyjne dla szkół:

- „Stosunki polsko-ukraińskie 1939–1948”,
- „Czerwiec 1976”,
- „Poznański Czerwiec 1956”
- „Prymas Tysiąclecia Kardynał Stefan Wyszyński”

Wydanie tych pakietów planowane jest na jesień 2001 r.. W grudniu 2001 r., w powiązaniu z wielką ogólnopolską wystawą, wydany będzie multimedialny pakiet edukacyjny poświęcony stanowi wojennemu.

Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej opracowały już, bądź przygotowują, pakiety związane z dziejami najnowszymi w regionie, będące często uzupełnieniem wystaw:

- „Konspiracyjne Wojsko Polskie” – Łódź,
- „Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie w latach 1939–1956 wobec dwóch totalitaryzmów” – Lublin,
- „Sybiracy” – Poznań,
- „Elbląski Grudzień 1970”, „Sanitariuszka Inka”, „Żołnierze wyklęci”, „Cena wolności słowa – cenzura w PRL” – Gdańsk).

Oddział w Gdańsku pracuje nad CD-ROM-em z prezentacją multimedialną – Multimedialna historia Gdyni w grudniu 1970. Prace te – w związku z dużymi kosztami przedsięwzięcia – zostaną rozłożone na kilka najbliższych lat.

5.5. Bezpośrednia działalność edukacyjna i konkursy szkolne

BEP prowadzi też działalność edukacyjną skierowaną bezpośrednio do młodzieży szkolnej. Oddziałowe Biura zorganizowały spotkania z młodzieżą szkół ponadpodstawowych w kilkunastu miejscowościach. Podczas spotkań, oprócz wykładów z najnowszej historii Polski, przedstawiono informacje o organizacji, zadaniach i działalności Instytutu Pamięi Narodowej.

Kilka oddziałów ogłosiło konkursy historyczne dla młodzieży. W woj. wielkopolskim i lubuskim tematem konkursu jest „Poznański Czerwiec 1956 w najnowszych dziejach Polski”, na Mazowszu, Pomorzu Gdańskim i w Łódzkim – stan wojenny, na Podkarpaciu – dzieje regionu i jego mieszkańców („Ocalić od zapomnienia”).

W Gdańsku zorganizowano spotkanie młodzieży z historykami, prokuratorami IPN i kombatantami, połączone z pokazem filmu dokumentalnego „List do syna”. Przegląd filmów propagandowych PRL traktujących o zbrojnym podziemiu antykomunistycznym odbył się w kwietniu w Lublinie. Oddział w Warszawie przygotowuje dla młodzieży licealnej przegląd polskich filmów fabularnych i kronik „PRL w kinie”.

Pracownicy BEP weszli też w skład jury konkursu „Do wolnej Polski” zorganizowanego przez Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej i Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

5.6. Działania edukacyjne związane ze sprawą Jedwabnego

W związku ze sprawą Jedwabnego w trybie pilnym zostały uruchomione – planowane pierwotnie na przyszły rok – działania edukacyjne wokół stosunków polsko-żydowskich. 26 kwietnia 2001 r. BEP zorganizowało w Tykocinie warsztaty przedmiotowo-metodyczne

dla nauczycieli z pow. łomżyńskiego. W programie zajęć znalazły się wykłady historyków z Warszawy i Białegostoku na temat stosunków polsko-żydowskich, dziejów i kultury Żydów w Polsce, Holokaustu, umieszczające wydarzenia w Jedwabnem na szerszym tle historycznym, omawiające zarówno plany i działania Niemców, jak pogromy z udziałem lokalnej ludności w innych miejscowościach.

W czerwcu przy współpracy z Żydowskim Instytutem Historycznym i gminą żydowską BEP zorganizowało w Warszawie warsztaty dla uczniów szkół z Jedwabnego. Celem dwudniowego pobytu było poznanie dziejów i kultury Żydów oraz nawiązanie bezpośrednich kontaktów z młodzieżą żydowską z gminy warszawskiej. Wszystkie te działania miały przygotować społeczność lokalną do uroczystości planowanych w Jedwabnem na 10 lipca br.

OBEP w Łodzi zorganizowało w kwietniu konferencję dla nauczycieli „Historia w cieniu Jedwabnego”, poświęconą zagadnieniom stosunków narodowościowych w regionie łódzkim w czasie II wojny światowej i pierwszych latach po jej zakończeniu.

6. Wystawy edukacyjne

Dużym powodzeniem, szczególnie wśród młodzieży szkolnej, cieszą się zorganizowane przez BEP wystawy poświęcone różnym aspektom represji i prześladowań politycznych na ziemiach polskich w latach 1939–1989. Pierwsza wystawa „Grudzień 1970. Gdańsk–Gdynia”(Gdańsk) prezentowana była od 14 do 22 grudnia 2000 r. w siedzibie Senatu RP, a następnie w 21 miejscowościach na terenie całego kraju. W Gdańsku i Elblągu wystawę obejmowało w ciągu trzech tygodni ekspozycji ponad 5500 osób.

Podobnie rzecz się ma z pozostałymi ekspozycjami:

- „Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku”(Rzeszów),
- „Represje wobec duchowieństwa śląskiego w latach 1939–1956” (Katowice),
- „Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie w latach 1939–1956 wobec dwóch totalitaryzmów” (Lublin),
- „Martyrologia dzieci w więzieniu w Wąsoczku k. Rawicza” (Poznań),
- „Walczyliśmy o nową Polskę, Polskę dla wszystkich” (Wrocław),
- „Katyń – walka o prawdę” (Kraków),
- „Getta żydowskie i obozy dla ludności żydowskiej na Rzeszowszczyźnie” (Rzeszów),
- „Czerwiec 1976 – lekcja «demokracji socjalistycznej»” (Warszawa),
- „Poznański Czerwiec 1956” (Poznań).

Trwają przygotowania do kolejnych wystaw, w tym planowanej na grudzień dużej wystawy w rocznicę wprowadzenia stanu wojennego, która jednocześnie będzie otwarta w dziesięciu miastach w Polsce. Wszystkie wystawy są tak zaprojektowane, aby mogły być ekspozowane kolejno w wielu miejscach. Poprzedzane są szeroką akcją informacyjną prowadzoną w lokalnych mediach i skierowaną między innymi do szkół. Wszędzie wystawy odbierane są jako ważne wydarzenie kulturalne i medialne. Często powstają przy współpracy regionalnych placówek muzealnych czy organizacji kombatanckich. Ekspozycje uzupełniają lekcje muzealne dla szkół prowadzone przez pracowników IPN.

Wykaz wystaw jest zawarty w załączniku 3 do niniejszego sprawozdania.

7. Muzea partnerami w działaniach edukacyjnych BEP

BEP współorganizował międzynarodową konferencję „Upowszechnianie wiedzy o Holokauście i martyrologii narodów – stan obecny i zamierzenia” – we współpracy z Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy (17–19 stycznia 2001 r.). Częścią konferencji były warsztaty dla nauczycieli dotyczące Holokaustu i innych zbrodni popełnionych w czasie II wojny światowej. Materiały konferencyjne zostały wydane drukiem.

BEP podjęło współpracę z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Odbyło się kolejne dwutygodniowe seminarium dla przewodników grup młodzieży izraelskiej z Instytutu Pamięci Yad Vashem z Jerozolimy. Celem seminariów jest zapoznanie uczestników z wspólną historią i dziedzictwem kulturowym Polaków i Żydów oraz pokazanie Polski przez pryzmat inny niż tylko Holokaust.

8. Współpraca z mediami

Ważnym partnerem w długofalowych działaniach edukacyjnych BEP IPN są media. W swojej pracy BEP wykorzystywało klasyczne metody współpracy z dziennikarzami, np. organizowanie konferencji prasowych i briefingów m.in. przy okazji wydarzeń medialnych, takich jak wystawy czy sesje naukowe organizowane przez BEP. Każdorazowo pracownicy BEP opracowywali specjalne materiały dla dziennikarzy (notatki prasowe).

Pracownicy BEP wielokrotnie brali udział w programach radiowych i w audycjach telewizyjnych, popularyzując zagadnienia związane z działalnością IPN w lokalnych, ogólnopolskich oraz zagranicznych mediach.

Wspólnie z Programem III Polskiego Radia (popularną „Trójką”) BEP przygotowuje cykl audycji o tematyce historycznej. Audycje o podobnym charakterze powstają również w mediach lokalnych m.in. we Wrocławiu i Lublinie.

W odpowiedzi na propozycję wydawania wkładek edukacyjnych skierowaną przez IPN do tygodników społeczno-kulturalnych gotowość współpracy zgłosiły m.in. tygodnik „Nowe Państwo” i pismo samorządowe „Wspólnota”, a także jeden z portali internetowych. Najszybciej doszło do konkretyzacji współpracy z „Nowym Państwem”. W jej ramach oddział krakowski opracował już cztery wkładki edukacyjne („Marzec 1968”, „Okupacja sowiecka”, „Państwo–Kościół w PRL”, „Poznań 1956”).

Oddział lubelski przygotowuje się do współdziałania w tworzeniu portalu edukacyjnego przygotowywanego przez UMCS.

Wszystkie Oddziały BEP nawiązały – często bardzo aktywne – robocze kontakty ze stowarzyszeniami kombatanckimi oraz organizacjami społecznymi, w tym młodzieżowymi, takimi jak ZHP i ZHR. Efektem tych kontaktów była pomoc tych organizacji w organizowaniu wystaw, konferencji, spotkań z młodzieżą, konkursów szkolnych, a także w realizacji projektów badawczych i dokumentacyjnych („Lista Represjonowanych”, „Słownik antykomunistycznej konspiracji”).

9. Działalność wydawnicza BEP

9.1. Biuletyn IPN

Od lutego 2001 r. ukazuje się jako miesięcznik Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. Publikowane są w nim materiały o bieżących pracach i działalności władz Instytutu oraz Oddziałów IPN, a także informacje o prowadzonych śledztwach oraz zorganizowanych wystawach, wydawnictwach i konkursach. Uzupełniają je artykuły dotyczące historii Polski lat

1939–1989 oraz wywiady. Biuletyn, wydawany w nakładzie 2000 egzemplarzy, jest kierowany do wybranych instytucji państwowych, mediów, bibliotek, szkół oraz indywidualnych osób zainteresowanych tematami przewodnimi danego numeru.

9.2. Książki i albumy

Publikacje książkowe wydawane są w trzech seriach:

- Dokumenty,
- Relacje i wspomnienia,
- Monografie i opracowania.

W ramach pierwszej z wymienionych serii publikowane są nieznane dotąd materiały archiwalne dotyczące najnowszej historii Polski. Dokumentują one różne formy represji w latach 1939–1989 ze strony władz nazistowskich i komunistycznych oraz zorganizowane i spontaniczne przejawy oporu społecznego.

Dotychczas ukazały się trzy pierwsze tomy serii „Dokumenty”:

- „Grudzień 1970 w dokumentach MSW”, wybór, wstęp i opracowanie Jerzy Eisler, Warszawa 2000, nakład 800 egz.
- „Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1950–1952. Taktyka, strategia metody”, wstęp Andrzej Paczkowski, wybór i opracowanie Antoni Dudek, Andrzej Paczkowski, Warszawa 2000, nakład 800 egz.
- „Czerwiec 1976 w materiałach archiwalnych”, wybór, wstęp i opracowanie Jerzy Eisler, Warszawa 2001, nakład 1000 egz.

Ukazała się także książka „Czy ktoś przebije ten mur? Sprawa Stanisława Pyjasa”, opracowanie Florian Pyjas, Adam Roliński, Jarosław Szarek (we współpracy z Fundacją Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego).

W najbliższych tygodniach ukazą następne tomy tej serii:

- „Rozpracowanie i likwidacja rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949), wybór, wstęp i opracowanie Tomasz Balbus, Zbigniew Nawrocki, Warszawa 2001.
- „Raport Katzmanna”, wstęp i opracowanie Andrzej Żbikowski.

Trwają prace nad przygotowaniem tomu „Stan wojenny w dokumentach władz PRL”.

W najbliższych tygodniach ukaze się pierwszy tom serii „Relacje i wspomnienia”, w ramach której ukazywać się będą nieznane dotąd materiały pamiątkarskie oraz relacje mające istotne znaczenie dla poznania dziejów Polski w latach 1939–1989. Będzie to wydawany wspólnie z Archiwum Państwowym w Krakowie

- „Diariusz podręczny 1939–1945” autorstwa Adama Kamińskiego.

W przygotowaniu znajduje się tom relacji osób zaangażowanych w prowadzenie działalności opozycyjnej po wprowadzeniu stanu wojennego.

Trwają prace redakcyjne nad dwoma obszernymi tomami należącymi do serii „Monografie i opracowania”:

- Grzegorz Baziur, „Wybrzeże Gdańskie pod władzą «sojuszniczej armii». Armia Czerwona na obszarze Pomorza Gdańskiego w latach 1945–1947”;
- Maciej Korkuć, „«Zostańcie wierni tylko Polsce». Niepodległościowe oddziały partyzanckie na Ziemi Krakowskiej 1944 –1947”.

Książki te ukaza się drukiem w drugiej połowie bieżącego roku.

Załącznik nr 1

SPIS KONFERENCJI NAUKOWYCH ZORGANIZOWANYCH PRZEZ PION EDUKACJI PUBLICZNEJ IPN

1. Sesja naukowa pt. „Grudzień '70 – bunt ekonomiczny i przełom polityczny”, Warszawa, 14 grudnia 2000 r., siedziba Senatu RP.
2. Dyskusja panelowa „Spór o PRL” towarzysząca otwarciu wystawy „Grudzień 1970. Gdańsk – Gdynia”, 5 stycznia 2001 r., Sala Błękitna Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego.
3. Seminarium „Zagłada ludności żydowskiej na Lubelszczyźnie”, 5 marca 2001 r., siedziba Oddziału IPN w Lublinie.
4. Sesja naukowa nt. „Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie 1939–1956 wobec dwóch totalitaryzmów. Rzeczywistość i propaganda”, 24 kwietnia 2001 r., Trybunał Koronny w Lublinie.
5. Ogólnopolska sesja naukowa „Młodzież w oporze społecznym 1944–1989”, 4–5 maja 2001, Wrocław.
6. „WiN na szlakach Armii Krajowej”, Warszawa, 10 maja 2001 r., konferencja współorganizowana przez OBEP w Krakowie.
7. Sesja naukowa „Prymas Stefan Wyszyński wobec Polski Ludowej”, 22 maja 2001 r., Warszawa, Sala Lelewelowska Instytutu Historii PAN.
8. Dyskusja panelowa „Antytotalitarne podziemie w Polsce 1939–1956: jedna czy dwie konspiracje? Samoobrona czy moralna powinność? Straceńcy czy świadomi obywatele?”, 24 kwietnia 2001 r., Trybunał Koronny w Lublinie.
9. Konferencja „Antypolska akcja OUN – UPA 1943–1944”, 24–25 maja 2001 r., Lubelskie Towarzystwo Naukowe w Lublinie.
10. Konferencja „Czerwiec 1976 po 25 latach – spory i refleksje”, 19 czerwca 2001 r., Radom
11. Konferencja „Społeczeństwo zróżnicowane narodowościowo w warunkach wojny. Początek wojny niemiecko-sowieckiej w 1941 i losy ludności cywilnej”, 20 czerwca 2001 r., Białystok.
12. Konferencja „Poznański Czerwiec 1956 w najnowszych dziejach Polski”; 26 czerwca 2001 r., Poznań.

Załącznik nr 2

SPIS PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH BIURA EDUKACJI PUBLICZNEJ IPN

A. Publikacje naukowe

1. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1950–1952. Taktyka, strategia, metody*, wstęp A. Paczkowski, wybór i oprac. A. Dudek i A. Paczkowski, Warszawa 2000.
2. Balbus T., *Konspiracja dolnośląska AK–WiN (1945–1948). Leksykon*, Wyd. GAJT. s.c., Wrocław 2000, ss. 255 + fot.
3. Balbus T., *Antoni Waratus*, „Studia Rzeszowskie”, pod red. J. Drausa, t. VII, 2000, s. 123–127.
4. Balbus T., *Aresztowanie majora Alfonsa Jabłońskiego „Radcy” (9 VI 1946) w świetle dokumentów UB*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 14, 2000, s. 169–186.
5. Balbus T., *Białoszewicz Jadwiga* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowy 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 13–14.
6. Balbus T., *Eugeniusz Bielawski*, „Studia Rzeszowskie”, pod red. J. Drausa, t. VII, 2000 (wspólnie z W. Brenda), s. 134–136.
7. Balbus T., *Jaskuła Emilia* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 51–53.
8. Balbus T., *Karol Kubik*, „Studia Rzeszowskie”, pod red. J. Drausa, t. VII, 2000, s. 137–146.
9. Balbus T., *Kawka Bronisław* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 55–58.
10. Balbus T., *Lipa Mieczysław* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 78–80.
11. Balbus T., *Ofiary agentury MBP (raport Zarakowskiego do Rokossowskiego i Bieruta z czerwca 1953 roku w sprawie „V Zarządu Głównego WiN”)*, „Studia Rzeszowskie”, pod red. J. Drausa, t. VII, 2000, s. 93–112.
12. Balbus T., *Orlicz Zofia* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowy 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 95–99.
13. Balbus T., *Schemat organizacyjny Zrzeszenia WiN. Okręg Jelenia Góra „Zachód” (1946–1946)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 14, 2000, s. 5–62.
14. Balbus T., *Śledzińska Magdalena* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 159–160.
15. Balbus T., W. Brenda, *Sylwetki. Eugeniusz Bielawski (Jan Sietnicki)*, „Znad Pisy. Wydawnictwo poświęcone Ziemi Piskiej”, nr 9, 2000, s. 208–214.
16. Balbus T., *Weber Leopold Rudolf* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 166–169.
17. Balbus T., *Wrocławski Urząd Bezpieczeństwa w 1945 roku*, „Wrocławskie Studia z Historii Najnowszej”, pod red. W. Wrzesińskiego, t. VIII, 2001, s. 133–144.
18. Balbus T., *Z dziejów prasy podziemnej 1946. „Orzeł Biały” – pismo Obszaru Południowego WiN*, „WIĘŻ”, styczeń 2001, nr 1 (507), s. 111–126.
19. Balbus T., *Zarychta Wanda Maria* [w:] *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 182–184.
20. Banaś K., Adam Dziurok, *Represje wobec duchowieństwa śląskiego w latach 1939–1956*, planowany termin wydania – lipiec/sierpień 2001.
21. Baziur G., *Stacjonowanie jednostek Armii Radzieckiej w Szczecinie i na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1992*, „Przegląd Zachodniopomorski” 2000, nr 4.

22. Baziur G., *Wybrzeże Gdańskie we władzy sojuszniczej armii. Armia Czerwona w woj. gdańskim w latach 1945–1947*, (przygotowane do wydania w IPN).
23. Bereza T., Chmielowiec P., *Linia Mołotowa*, Przemyśl 2000.
24. *Bibliografia historii polskiej za rok 1998*. Oprac. W. Frazik, S. Gąsiorowski, A. Gruca, Z. Solak, Kraków 2000, Wydawnictwo Akade, ss. XII, 627.
25. *Centrum władzy. Protokoły posiedzeń kierownictwa PZPR – wybór z lat 1949–1970*, wybór i oprac. A. Dudek, A. Kochański i K. Persak, Warszawa 2000.
26. *Czerwiec 1970 w dokumentach archiwalnych*, oprac. J. Eisler, Warszawa 2001.
27. Dmitrów E., *Dyskusje i spory polskich historyków wokół Armii Krajowej* (artykuł do pracy zbiorowej *W poszukiwaniu narodowej tożsamości. Historia i mit Armii Krajowej*, przygotowywanej przez Militärgeschichtlichen Forschungsamt, Potsdam).
28. Dmitrów E., *Rola niemieckich formacji policyjnych w eksterminacji ludności żydowskiej w Łomżyńskim i Białostockiem, latem 1941 r.* (artykuł do publikacji BEP IPN *Wokół Jedwabnego*).
29. *Do Prezydenta Bieruta*, do druku podał G. Majchrzak, „Karta”, nr 31, 2000.
30. Dudek A., *Funkcjonowanie systemu nomenklatury kadr PZPR na szczeblu wojewódzkim (1948–1980). Przykład Krakowa* [w:] *Komunizm. Ideologia, system, ludzie*, pod red. T. Szaroty, Warszawa 2001.
31. Dudek A., *Karnawał. Dzieje dziesięcioletniej „Solidarności” (1980–1981)* [w:] „*Solidarność*” – XX lat historii, praca zbiorowa pod red. A. Borowskiego i M. Łątkowskiej, Warszawa 2000.
32. Dudek A., *Kierownictwo PZPR wobec opozycji politycznej w drugiej połowie lat 80.* [w:] *Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, praca zbiorowa pod red. K. Łabędzia i M. Mikołajczyk, Kraków 2001.
33. Dudek A., *Krajowa myśl antykomunistyczna w dobie Polski zniewolonej (1939–1989)* [w:] *Antykomunizm po komunizmie*, pod red. J. Kłoczowskiego, Kraków 2000.
34. Dudek A., *Problem normalizacji stosunków między władzami PRL a Kościołem Rzymskokatolickim w latach 1970–1972*, „*Studia Historyczne*”, 2001, nr 1 (172).
35. Dudek A., *Rola „Solidarności” w procesie formowania elity politycznej III Rzeczypospolitej* [w:] *Solidarność dwadzieścia lat później*, praca zbiorowa pod red. R. Baeckera i in., Kraków 2001.
36. Dudek A., *Uwagi na temat zasad przygotowania «Słownika duchowieństwa diecezjalnego, zakonnego i sióstr zakonnych represjonowanych w Polsce w okresie rządów komunistycznych»* [w:] *Słownik biograficzny duchowieństwa represjonowanego w Polsce w l. 1945–1989 – problemy metodologiczne*, pod red. J. Myszora, Warszawa 2000.
37. Dudek A., *Wolność. „Solidarność” w III Rzeczypospolitej (1989–2000)* [w:] „*Solidarność*” – XX lat historii”, praca zbiorowa pod red. A. Borowskiego i M. Łątkowskiej, Warszawa 2000.
38. Eisler J., *Siedmiu pierwszych sekretarzy KC PZPR – porównanie sylwetek*, w: *Komunizm: ideologia, system, ludzie*, pod red. T. Szaroty, Warszawa 2001.
39. Eisler J., *Hierarchowie Kościoła katolickiego wobec kryzysów politycznych 1956, 1968 i 1970 r.*, [w:] *Spółczesność – Państwo – Kościół (1945–2000). Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej Szczecin, 15–16 VI 2000 r.*, pod red. A. Kaweckiego, K. Kowalczyka i A. Kubaja, Szczecin 2000, s. 34–40.
40. Eisler J., *Grudzień 1970. Geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa 2000, s. 383.
41. Eisler J., *The Capital of Post War Poland* [w:] *The Great Book of Warsaw*, Warszawa 2000, s. 127–143.
42. Eisler J., *NSZZ „Solidarność” w przemianach ustrojowych w Polsce w latach 1988–1990* [w:] *Dziesięć lat transformacji ustrojowej w Polsce*, pod red. Cz. Osękowski, Zielona Góra 2000, s. 39–53.

43. Frazik W., *Edward Paweł Sojka 1905–1979*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 14: 2000, s. 273–276.
44. Frazik W., *Felczak Jan Waclaw 1916–1993* [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, Kraków 2000, t. VI, s. 28–36.
45. Frazik W., *Jan Kaim 1912–1949*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 14: 2000, s. 261–266.
46. Frazik W., *Recenzja z: Zawołać po imieniu. Księga kobiet-więźniów politycznych 1944–1958*, t. 1., oprac. B. Otwinowska i T. Drzał, Nadarzyn 1999, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 14: 2000, s. 299–302.
47. *Grudzień '70 poza Wybrzeżem w dokumentach aparatu władzy*, wstęp, wybór i oprac. T. Balbus i Ł. Kamiński, Zeszyt nr 1 Oddziałowego BEP IPN, Wrocław 2000, ss. 98.
48. *Grudzień 1970 w dokumentach MSW*, wybór i oprac. J. Eisler, Warszawa 2000.
49. Jankowiak S., *Armia Czerwona a problem wysiedlenia ludności niemieckiej z Polski*, [w:] *Ziemie Odzyskane pod wojskową administracją radziecką po II wojnie światowej* pod red. S. Łacha, Słupsk 2000.
50. Jankowiak S., *Gnieźnieńskie obchody Millenium a stosunki Państwo–Kościół w latach sześćdziesiątych XX wieku* [w:] *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, pod red. J. Strzelczyka i J. Górnego, Gniezno 2000.
51. Janowski W., Kochański A., *Informator o strukturze i obsadzie personalnej centralnego aparatu PZPR 1948–1990*, pod red. K. Persaka, Warszawa 2000.
52. Kamiński Ł., *Intelektualiści polscy wobec władzy 1945–1948*, „Wrocławskie Studia z Historii Najnowszej”, pod red. W. Wrzesińskiego, t. VIII, Wrocław 2001.
53. Kamiński Ł., *Opór społeczny w jednostkach Śląskiego Okręgu Wojskowego w latach 1945–1948*, (w:) 55-lecie zakończenia II wojny światowej i powstania ŚOW, pod red. F. Kusiak, Wrocław 2000.
54. Kamiński Ł., *Ostatnia akcja płk. Mariana Gołębiowskiego*, „Studia Rzeszowskie”, t. VII, Rzeszów 2000.
55. Kamiński Ł., *Spółczesność polskie wobec konfliktu Państwo–Kościół w latach 1944–1956* [w:] *Spółczesność–Państwo–Kościół 1945–2000. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*, Szczecin 2000.
56. Kamiński Ł., *Strajki robotnicze w Polsce w latach 1949–1952*, „Studia i materiały z dziejów opozycji i oporu społecznego”, pod red. Ł. Kamińskiego, t. IV, Wrocław 2000.
57. Kamiński Ł., *Ukraińcy w COP Jaworzno w oczach prokuratury wojskowej*, „Wrocławskie Studia z Historii Najnowszej”, pod red. W. Wrzesińskiego, t. VIII, Wrocław 2001.
58. Kamiński Ł., *Wydarzenia majowe w 1946 roku we Wrocławiu*, „Rocznik Wrocławski”, t. VI, Wrocław 2000.
59. Kamiński Ł., *Modele oporu społecznego* [w:] *Przełomy w historii. XVI Powszechny Zjazd Historyków Polskich. Wrocław 15-18.09.1999. Pamiętnik*, Toruń 2001.
60. Kopka B., *Sprawozdanie z konferencji „Prymas Stefan Wyszyński wobec Polski Ludowej”*, zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, 22 maja 2001 r., „Dzieje Najnowsze” (w druku).
61. Kopka B., Majchrzak G., *Stan badań nad historią aparatu bezpieczeństwa i represji w PRL (1944–1956)*, Warszawa 2001, mps powielony IPN.
62. Korcuć M., *Zostańcie wierni tylko Polsce. Niepodległościowe oddziały partyzanckie w Małopolsce 1945–1947*, (przygotowane do wydania w IPN).
63. Krajewski A., *Nie o taką Polskę walczył*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 3.
64. Krajewski A., W. Trębacz, *Najnowsza historia Polski w podręcznikach*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 4.
65. Krajewski A., *Zapowiedź nowych czasów – XX Zjazd ZLP w Katowicach*, „Wrocławskie Studia z Historii Najnowszej”, pod red. W. Wrzesińskiego, t. VIII, Wrocław 2001.

66. Krzysztofiński M., *Pocztówki z księgarni siostr Chodakowskich w zbiorach Muzeum Okręgowego w Sandomierzu*, „Zeszyty Sandomierskie”, nr 12, 2000.
67. Libionka D., *Brakujące ogniwo. Sowiecka literatura antysojonyzyczna w Polsce przed i po Marcu 1968* [w:] *Komunizm – ideologia, system, ludzie*, pod. red. T. Szaroty, Warszawa 2001.
68. Libionka D., *Księża i Żydzi. Uwagi nad tekstem J. T. Grossa* (tekst złożony do tomu *Wokół Jedwabnego*).
69. Machcewicz P., „*Operacje balonowe*” 1951–1956. *Przyczynek do dziejów amerykańskiej wojny psychologicznej wobec bloku komunistycznego* [w:] *Polska, Niemcy, Europa. Księga Jubileuszowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin profesora Jerzego Holzera*, Warszawa 2000, s.345–362.
70. Machcewicz P., *Spory o PRL w polskiej historiografii i publicystyce po 1989 roku* [w:] *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku*, pod red. P. Kosiewskiego i G. Motyki, Kraków 2000, s. 68–81.
71. Machcewicz P., *In the Shadow of Jedwabne* [w:] *Thou Shalt Not Kill. Poles on Jedwabne*, „Więź”, Warszawa, 2000, s. 145–150.
72. Madej K., *Przeobrażenia struktur i zadań spółdzielczości mieszkaniowej w latach 1956–1965*, „Przegląd Historyczny”, nr 2, 2000.
73. Milewski J. J., *Polacy – Żydzi w Jedwabnem i okolicy do 22 czerwca 1941 r.* (artykuł złożony do tomu *Wokół Jedwabnego*).
74. Musiał F., *Stosunki państwo – Kościół* [w:] *Państwo jako wyzwanie*, pod red. A. Rzeżogockiego, Kraków 2000, s. 135–152.
75. *Obóz Świętochłowice-Zgoda – 1945 rok. Dokumenty, relacje*. Wstęp, wybór i oprac. A. Dziurok (planowany termin wydania – sierpień/wrzesień 2001).
76. *Osoby skazane na karę śmierci przez Wojskowe Sądy Rejonowe w latach 1946–1955*, pod red. J. Żaryna i J. Żurka, Warszawa 2001, mps powielony IPN.
77. Persak K., *Posiedzenia centralnych instancji decyzyjnych KC PZPR (1949–1970)*, Warszawa 2000, ss. 73.
78. Piotrowski P., *Funkcjonowanie Frontu Polskiego w latach 1950–1989*, „Poglądy i Doświadczenia” 2000 [druk 2001], nr 3.
79. Piotrowski P., *Funkcjonowanie Frontu Polskiego w okresie powojennym* [w:] *55-lecie zakończenia II wojny światowej i powstania ŚOW*, pod red. F. Kusiak, Wrocław 2000.
80. Poleszak S., *Narodowe podziemie zbrojne na terenie powiatu Grajewo 1943–1947* [w:] *Polska, Walka, Opozycja, Niepodległość, Studia z dziejów II RP, Polskiego Państwa Podziemnego i PRL*, pod red. A. F. Baran, Sandomierz 2000.
81. *Polska w dokumentach z archiwów rosyjskich 1949–1953*, pod red. A. Kochańskiego, G. Muraszko, A. Noskowskiej, A. Paczkowskiego, K. Persaka, Dokumenty do dziejów PRL, z. 12, Warszawa 2000, ss. 190.
82. *Stan wojenny w Polsce. Stan badań*, pod red. A. Dudka i K. Madeja, Warszawa 2001. (working paper IPN).
83. „*Studia i materiały z dziejów opozycji i oporu społecznego*”, pod red. Ł. Kamińskiego, t. IV, 2000.
84. Szarek J. (współautor), *Czy ktoś przebije ten mur? Sprawa Stanisława Pyjasa*, (współwydawca – IPN).
85. Szwagrzyk K., *Przynależność służbowa i narodowościowa kierowniczych struktur MBP i Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego we Wrocławiu*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 15, wrzesień 2000 (edycja w styczniu 2001).
86. Szwagrzyk K., *Wojskowy Sąd Okręgowy IV 1945–1954*, „Wrocławskie Studia z Historii Najnowszej”, pod red. W. Wrzesińskiego, t. VIII, Wrocław 2001.

87. Szwagrzyk K., *Wojskowy Sąd Okręgowy IV we Wrocławiu*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 15, wrzesień 2000 (edycja w styczniu 2001).
88. Szwagrzyk K., *Zbrodnie w majestacie prawa 1944–1955*, Warszawa 2000.
89. Terlecki R., *Geneza Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie* [w:] *Nauka polska na obczyźnie. Stan i perspektywa badawcza*, „Prace Naukowe”, t. 3, Gorzów Wlkp. 2000, s. 148–156.
90. Terlecki R., *Opozycja demokratyczna w Krakowie w latach 1976–1980* [w:] *Solidarność. Kruszenie muru*, Kraków 2000, s. 77–93.
91. Terlecki R., *Profesor Kazimierz Wyka w dokumentach UB i SB*, [w:] *Historia. Archiwistyka. Ludzie*, Warszawa–Rzeszów 2000, s. 325–358.
92. Terlecki R., *Przeciw Solidarności 1980–1986. Rzeszowska opozycja w tajnych archiwach MSW*, [rec.] „Zeszyty Historyczne WiN-u”, nr 14, 2000, s. 279–280.
93. Wnuk R., *Polska konspiracja we Lwowie (IX 1939–II 1940)* [w:] *Polska, Walka, Opozycja, Niepodległość, Studia z dziejów II RP, Polskiego Państwa Podziemnego i PRL*, pod red. A. F. Baran, Sandomierz 2000.
94. Wnuk R., *Problem bandytyzmu wśród żołnierzy antykomunistycznego podziemia w Polsce (1945–1947)*, [w:] *Komunizm – ideologia, system, ludzie*, pod. red. T. Szaroty, Warszawa 2001.
95. Zblewski Z., *Leksykon PRL-u*, Kraków 2000.
96. Żaryn J., *Kościół w latach przełomu (1953–1958)*, Warszawa 2000 [2001], ss. 300.
97. Żurek J., *Aneksy* [w:] T. Bochwic, *Narodziny i działalność Solidarności Oświaty i Wychowania 1980–1989*, Warszawa 2000, s. 257–358.
98. Żurek J., *Edukacja ateistyczna w PRL (Geneza i charakter zjawiska)*, „Arcana”, Kraków, 38 (2/2001), s. 85–94.
99. Żurek J., *Kilka uwag o genezie polityki laicyzacji w komunistycznej Polsce (1944–1989)*, „Saeculum Christianum”, Warszawa, 7 (1/2000), s. 117–128.
100. Żurek J., *Prymas Wyszyński a edukacja, referat na sesji naukowej „Prymas Stefan Wyszyński a dobra kultury”*, Towarzystwo Miłośników Historii – Galeria Porczyńskich, Warszawa, 4 maja 2001, ss. 9.
101. Żurek J., *Wpływ uwięzienia prymasa Wyszyńskiego na stosunki między władzami państwowymi i kościelnymi (1953–1956)*, [w:] *Prymas Stefan Wyszyński wobec Polski Ludowej*, mps powielony, BEP IPN, Warszawa, 22 maja 2001, s. 16–20.
102. Żurek J., *Wybór źródeł do historii Solidarności Oświaty i Wychowania 1980–1989*, Warszawa 2000, ss. 583.

B. Publikacje popularnonaukowe i publicystyka

1. Balbus T., *Agentura pocztowa UB*, „Karta”, nr 31, Warszawa 2000, s. 134–136.
2. Bereza T., *Zabójstwa działaczy PSL w latach 1945–1947*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 2.
3. Dudek A., *Chytry lis*, „Wprost”, 10 IX 2000.
4. Dudek A., *Czas przeszły niedokonany*, „Życie”, 23 XI 2000.
5. Dudek A., *Dekada złudzeń*, „Wprost”, 1 VII 2001.
6. Dudek A., *Gambit prymasa*, „Wprost”, 20 V 2001.
7. Dudek A., *Grudzień przed Sierpniem*, „Życie”, 18 I 2001.
8. Dudek A., *Manewry grudniowe*, „Wprost”, 17 XII 2000.
9. Dudek A., *Państwo nomenklatury*, „Dziennik Polski”, 23 II 2001.
10. Dudek A., *Peereliada*, „Życie”, 8 III 2001.
11. Dudek A., *Piotrowski czytał za wolno*, „Życie”, 14–15 X 2000.
12. Dudek A., *Powstanie grudniowe*, „Dziennik Polski”, 15 XII 2000.
13. Dudek A., *Redaktor naczelny PRL*, „Życie”, 28–29 IV 2001.

14. Dudek A., *Sekrety arcybiskupa*, „Życie”, 20 IV 2001.
15. Dudek A., *Sprzeciw, opozycja, opór w PRL – ankieta historyczna*, „Arcana”, nr 38, 2001.
16. Dudek A., *Taktyka lawirowania*, „Tygodnik Powszechny”, 27 V 2001.
17. Dudek A., *Wiara i wolność*, „Dziennik Polski”, 25 V 2001.
18. Dudek A., *Władza do podziału*, „Dziennik Polski”, 6 IV 2001.
19. Eisler J., *Dzisiaj milicja użyła broni*, „Polityka” nr 51 z 16 XII 2000.
20. Eisler J., *Tragedia na stacji Gdynia-Stocznia*, „Życie”, 16–17 XII 2000.
21. Eisler J., *Trudne narodziny NZZ-u, (recenzja pracy Romana Kowalczyka, Studenci '81, Warszawa 2000)*, „Życie”, 22 II 2001.
22. Eisler J., *Sprzeciw, opozycja, opór w PRL – ankieta historyczna*, „Arcana” 2001, nr 38, s. 55–61.
23. Kaczmarski K., Krzysztofiński M., *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 2.
24. Kamiński Ł., *Odważni, młodzi ludzie 1944–1989*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 3.
25. Kamiński Ł., *Sprzeciw, opór, opozycja – odpowiedź na ankietę historyczną*, „Arcana” 2001, nr 2.
26. Klecel M., *Europa antysemitcka? Zajścia antyżydowskie w Europie podczas II wojny światowej (wg książki T. Szaroty U progu Zagłady)*, „Nowy Dziennik”, Nowy Jork, 30 III 2001.
27. Krajewski A., *Nie o taką Polskę walczył*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 3.
28. Krajewski A., W. Trębacz, *Najnowsza historia Polski w podręcznikach*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 4.
29. Machcewicz P., *W cieniu Jedwabnego*, „Rzeczpospolita”, 11 XII 2000.
30. Machcewicz P., *Warszawa–Moskwa–Katowice. Upadek Władysława Gomułki*, „Rzeczpospolita”, 16–17 XII 2000.
31. Motyka G., *Dywizja SS Galizien*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 1.
32. Piotrowski P., *Armia Czerwona na Dolnym Śląsku*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 4.
33. Zblewski Z., *Leksykon PRL-u*, Kraków 2000.
34. Zblewski Z., *Między zdradą a realizmem. Spór o polską politykę w 1945 roku*, „Rzeczpospolita” 2001, nr 59 (5832), s. 10–11 III.
35. Zblewski Z., *Walka komunistów z PSL w latach 1945–1947*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 2, s. 26–29.
36. Żaryn J., „Błogosławie was i wasze poczynania”. *Stefan Wyszyński wobec powstania NSZZ „Solidarność”*, „Biuletyn IPN” 2001, nr 4, s. 23–33.
37. Żbikowski A., *Nie było rozkazu*, „Rzeczpospolita”, 4 I 2001.
38. Żbikowski A., *Recenzja książki E. Blacka „IBM i Holocaust”*, „Rzeczpospolita”, I 2001.

Załącznik nr 3

WYSTAWY ORGANIZOWANE PRZEZ BIURO EDUKACJI PUBLICZNEJ IPN W I PÓLROCZU 2001

1. Wystawa „Grudzień 1970 Gdańsk – Gdynia” – zorganizowana przez Biuro Edukacji Publicznej w **Gdańsku**, otwarta jednocześnie w Senacie RP oraz w Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku. Została zaprezentowana w następujących miejscach:
 - **Lublin** – Urząd Wojewódzki (15.01–21.01)
 - Biała Podlaska – Muzeum Południowego Podlasia (24.01–04.02)
 - Zamość – Muzeum Arsenał (07.02–18.02)
 - Chełm – Muzeum Chełmskie (21.02–01.03)
 - **Rzeszów** – Wojewódzki Dom Kultury (05.03–20.03)
 - Stalowa Wola – Aula Filii KUL ((22.03–12.04)
 - **Katowice** – Górnośląskie Centrum Kultury (18.04–11.05)
 - Bielsko-Biała – Książnica Beskidzka (17.05–31.05)
 - Częstochowa – Muzeum Częstochowskie (06.06–18.08)
 - **Poznań** – Forum Poznańskie Odwach (10.01–07.02)
 - Elbląg – Biblioteka Elbląska (13.02–26.02)
 - **Łódź** – Muzeum Tradycji Niepodległościowych (01.03–15.03)
 - Sieradz – Muzeum Okręgowe (19.03–29.03)
 - Piotrków Trybunalski – Muzeum w Piotrkowie (02.04–12.04)
 - Grajewo – Urząd Miejski (20.04–05.05)
 - **Białystok** – Muzeum Podlaskie (09.05–20.05)
 - Bielsk Podlaski – Muzeum w Bielsku Podlaskim (22.05–31.05)
 - Suwałki – Archiwum Państwowe (04.06–13.06)
 - Łomża – Starostwo Powiatowe (15.06–22.06).
2. Wystawa „Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku” – zorganizowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej w **Rzeszowie**. Została zaprezentowana w następujących miejscach:
 - Rzeszów – Muzeum Okręgowe (01.03–30.03)
 - Przemyśl – Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej (01.04–30.04)
 - Krosno – Muzeum Podkarpackie (01.05–30.06).
3. Wystawa „Getta żydowskie i obozy dla ludności żydowskiej na Rzeszowszczyźnie podczas II wojny światowej” – zorganizowana przez OBEP w **Rzeszowie**. Została zaprezentowana w następującym miejscu:
 - Rzeszów – Muzeum Etnograficzne (01.06–30.09).
4. Wystawa „Represje wobec duchowieństwa śląskiego w latach 1939–1956” – zorganizowana przez OBEP w **Katowicach**. Została zaprezentowana w następującym miejscu:
 - Katowice – Muzeum Historii Katowic (19.03–15.05).
5. Wystawa „Walczyliśmy o nową Polskę, Polskę dla wszystkich... (Por. Mieczysław Bujak 1926–51)” – zorganizowana przez OBEP we **Wrocławiu**. Została zaprezentowana w następującym miejscu:
 - Wrocław – Muzeum Historyczne Arsenał Miejski (30.03–22.04).
6. Wystawa „Katyń – walka o prawdę” – zorganizowana przez OBEP w **Krakowie**. Została zaprezentowana w następujących miejscach:
 - Nowy Targ – Miejski Dom Kultury (02.04–20.04)
 - Tarnów – Starostwo Powiatowe (23.04–07.05)
 - Skarżysko Kamienna – Miejski Dom Kultury (08.05–23.05)

- Staszów – Muzeum Towarzystwa Ziemi Staszowskiej (24.05–07.06)
 - Jędrzejów – Miejski Dom Kultury (08.06–22.06)
 - Tuchów, Kałków – (23.06–I poł. sierpnia).
7. Wystawa dokumentów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Więźniów – Byłych Dzieci Niemowląt – Hitlerowskich Obozów i Zakładów Eksterminacji – zorganizowana przez OBEP w **Poznaniu**. Została zaprezentowana w następującym miejscu:
- Rawicz – Urząd Miasta (07.04–30.04).
8. Wystawa „Poznański Czerwiec 1956” – zorganizowana przez OBEP w **Poznaniu**. Została zaprezentowana w następującym miejscu:
- Poznań – CK Zamek (27.06–30.09).
9. Wystawa „Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie w latach 1939–1956 wobec dwóch totalitaryzmów” – zorganizowana przez OBEP w **Lublinie**. Została zaprezentowana w następujących miejscach:
- Lublin – Trybunał Koronny (24.04–10.05)
 - Zamość – Muzeum Arsenał (15.05–23.06)
 - Osuchy – w rocznicę bitwy pod Osuchami (24–25.06).
10. Wystawa: „Czerwiec 1976 – lekcja «demokracji socjalistycznej»” – zorganizowana przez OBEP w **Warszawie**. Została zaprezentowana w następujących miejscach:
- Radom – Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych (19.06–01.07)
 - Warszawa – Ratusz, pl. Bankowy (26.06–08.07).

Tłoczono z polecenia Marszałka Senatu
